

**TUNTURI-LAPIN YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON SUUNNITELMA
ELÄINTEN TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN VALVONNASTA SEKÄ
YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON JÄRJESTÄMISTÄ ELÄINLÄÄKÄRI-
PALVELUISTA VUOSILLE 2015-2021**

Päivitys vuodelle 2021

Pirjo Korhonen

Raisa Kiimamaa

Sisällys

1. JOHDANTO.....	4
1.1. Ohjelman tarkoitus ja lainsäädännöllinen tausta.....	5
1.2 Suhde muihin ohjelmiin.....	5
1.3 Eläinlääkintähuoltojärjestelmän yleiskuvaus ja tehtävät.....	6
2. ALUEELLISET JA KUNTIEN SUUNNITELMAT.....	7
3. VOIMAVARAT.....	8
3.1 Henkilöressit, vastualueet ja työnjako.....	8
3.2 Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen.....	12
4. TIETOJÄRJESTELMÄT.....	13
5. YHTEISTYÖ JA VIESTINTÄ.....	17
5.1 Viranomaisten välinen yhteistyö ja tiedotus.....	17
6. MAKSUT.....	18
7. VALVONNAN TOIMEENPANO.....	19
8. ELÄINTEN TERVEYDEN VALVONTA.....	19
8.1 Eläintautivalmius.....	19
8.2 Eläintautien ilmoittaminen.....	21
8.3 Eläintauteja tutkivat laboratoriot.....	22
8.4 Pakollinen ja vapaaehtoinen terveystarkastus.....	22
8.5 Vesiviljelylaitosten terveystarkastus.....	23
8.6 Muu eläintautivalvonta.....	23
9. ELÄINTEN MERKITSEMINEN JA REKISTERÖINTI.....	25
10. ELÄINTEN LÄÄKITSEMISEN VALVONTA.....	26
11. SISÄMARKKINKAUPPA, VIENTI JA TUONTI.....	27
11.1 Sisämarkkinakauppa.....	27
11.2 Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin.....	30
11.3 Tuonti EU:n ulkopuolelta ja Komission asetuksen 2017/625 luvun V jakson II mukainen valvonta.....	31
12. ELÄINTEN HYVINVOINNIN VALVONTA.....	33
12.1 Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus.....	34
12.2 Tiloilla tehtävät otantaan perustuvat eläinsuojelutarkastukset.....	34
12.3 Luvan- ja ilmoituksenvaraiseen toimintaan ilman epäilyä kohdistuva tarkastus.....	35
12.4 Eläinsuojevalvojat.....	35
12.5 Eläinkuljetukset.....	36
12.6 Teurastamot.....	36
12.7 Koe-eläintoiminnan valvonta.....	37
13. ELÄIMISTÄ SAATAVAT SIVUTUOTTEET.....	37
13.1 Sivutuotelaitosten valvonta.....	37
13.2 Sivutuotteita käyttävien ja hävittävien toimijoiden valvonta.....	38
14. TÄYDENTÄVIEN EHTOJEN VALVONTA.....	39
15. ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUJEN JÄRJESTÄMINEN.....	40
15.1 Peruseläinlääkäripalvelu.....	40
15.2 Sisältö.....	41
15.3 Tuotantoeläinten terveydenhuolto.....	43
15.4 Yksityinen palveluntarjoaja.....	44
15.5 Kiireellinen eläinlääkäriapu.....	45
15.6 Saatavuus- ja laatuvaatimukset.....	48
15.7 Toimitilat.....	49

15.8 Välineresurssit	50
15.9 Ostopalvelut	51
16. SEURANTA, ARVIOINTI JA RAPORTOINTI	51
16.1 Aluehallintoviraston suunnitelmat	51
16.2 Kunnan suunnitelmat	51
16.3 Eläinlääkäripalvelujen käytön tilastointi	52
16.4 Arviointi- ja ohjauskäynnit	52
16.5 Muu raportointi	52
Liite 1. Eläinlääkintähuollon painopistealueet	54
Liite 2. Resurssitarpeen kartoitus	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.

1. JOHDANTO

Eläinlääkintähuollon valtakunnalliseen ohjelmaan (EHO) vuosille 2015–2021 on tehty päivitykset vuodelle 2021. Päivitys tehdään vuodeksi, koska elintarvikeketjun monivuotisen valtakunnallisen valvontaohjelman, VASUn päivittäminen viivästyy COVID-19-poikkeustilanteesta johtuen.

Eläinlääkintähuoltolain uudistuttua marraskuussa 2009 valtio ryhtyi ostamaan kunnilta eläinten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvää viranomaisvalvontaa. Tavoitteena on ollut entistä selkeämmin erottaa valvontatehtävät eläinlääkäripalveluista ja perustaa kuntiin päätoimisia valvontaeläinlääkärin virkoja. Valvontaeläinlääkärin virka on perustettu lähes kaikkiin kuntiin, mutta kaikkia virkoja ei ole saatu täytettyä. Valvontaeläinlääkärijärjestelmä on osoittautunut toimivaksi eli valvonta on parantunut sekä laadullisesti että määrällisesti.

Eläinten hyvinvoinnin valvonnan toimivuus ja luotettavuus on korostetusti ollut esillä yhteiskunnallisessa keskustelussa viime vuosina ja jatkossa myös kuluttajien eettiset valinnat tulevat entistä enemmän ohjaamaan eläinten hyvinvointiin liittyvää keskustelua. Eläinsuojelulain kokonaisuudistus voi lähivuosina muokata valvonnan toimintaympäristöä.

Eläintautitilanne on säilynyt maassamme vastustettavien eläintautien osalta hyvänä huolimatta kansainvälisen eläinliikenteen kasvusta ja eläintautitilanteen huononemisesta lähialueilla, mikä osaltaan korostaa poikkeustilanteisiin varautumisen tärkeyttä. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/429 (ns. eläinterveyssäännöstö) aletaan soveltaa 21.4.2021 alkaen. Uudistuksen johdosta myös kansallinen eläintautilaki ja sen alaiset säädökset sekä eläintunnistusjärjestelmälaki oli tarpeen uudistaa ja myös niitä sovelletaan 21.4.2021 alkaen.

Eläinten lääkitseminen on Suomessa pääsääntöisesti hallittua ja lääkkeitä käytetään vain todettuun tarpeeseen. Mikrobilääkkeiden käyttö ja resistenttien mikrobien esiintyminen eläintuotannossa on kuitenkin kasvava huolenaihe. Eläinten lääkitsemistä koskeva lainsäädäntö uudistui joulukuussa 2014 ja sen myötä eläinlääkärit saavat aikaisempaa laajemman oikeuden luovuttaa lääkkeitä terveydenhuoltoon kuuluville tiloille. Tämä on huomioitava erityisesti eläinlääkärien valvonnassa.

Sivutuotelaki ja sen nojalla annettu asetus astuivat voimaan heinäkuussa 2015. Laki toi joitain muutoksia valvontaviranomaisiin ja valvontakohteisiin. Lain myötä hallinnollisten pakkokeinojen ja rangaistussäännösten käyttö mahdollistui. Kunnaneläinlääkärin tekemä sivutuotevalvonta tuli maksulliseksi vuoden 2016 alusta MMM:n maksuasetuksen voimaan tulon jälkeen.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2017/625 (ns. uusi valvonta-asetus) alettiin soveltaa 14.12.2019. Asetus otettiin huomioon jo vuoden 2020 valvonnoissa, sillä saman vuoden valvontatulokset raportoidaan komissiolle vuonna 2021 uudella raportointipohjalla.

Valvonnalta edellytetään suunnitelmallisuutta, valvontatulosten analysointia ja raportointia sekä entistä tehokkaampaa tiedonkulkua viranomaiselta toiselle ja valvontatulosten viestintää kuluttajille. Valvonnan yhteisten tietojärjestelmien ja rekistereiden kehittäminen ja niiden entistä tehokkaampi käyttö myös paikallistasolla on edellytys yhtenäiselle, suunnitelmalliselle ja toimivalle valvonnalle. Sähköisen asioinnin kehittäminen kaikkea viranomaistoimintaa koskevaksi kuuluu valtionhallinnon IT-strategian tavoitteisiin.

Eläinlääkäripalvelujen tarpeeseen vaikuttavat tuotantoeläintilojen määrän edelleen jatkuva väheneminen ja tuotantoeläinten keskittyminen yhä suurempiin yksiköihin. Tuotantoeläinten terveydenhuollon merkitys kasvaa edelleen, mikä muuttaa myös eläinlääkäreiden työnkuvaa

akuutista sairaanhoidosta suunnitelmallisen ennaltaehkäisevän työn suuntaan. Lemmit ovat tämän päivän yhteiskunnassa perheenjäsenen asemassa ja lemmikkeihin kohdistuville eläinlääkäripalveluille asetetaan yhä suurempia odotuksia ja vaatimuksia. Hevostaloudella on yhä kasvava rooli eläinlääkäripalvelujen käyttäjänä sekä elinkeino- että harrastetoimintana.

Yksityisten eläinlääkäripalveluiden määrä ja palveluvalikoima kasvaa edelleen ja entistä suurempi osa eläinlääkäripalveluista on yksityisten tuottamia. Tämä on lisännyt keskustelua yksityisten ja kuntien roolista eläinlääkäripalveluiden tuottajina.

Evira, Maaseutuvirasto ja osa Maanmittauslaitoksen tietotekniikkapalvelukeskusta yhdistyivät 1.1.2019 Ruokavirastoksi. Maa- ja metsätalousministeriö muuttaa tekstissä ja lainsäädäntöviitteissä mainitun Eviran säädösmuutosten myötä Ruokavirastoksi. Eviran ohjeet muuttuvat vähitellen Ruokaviraston ohjeiksi.

1.1. Ohjelman tarkoitus ja lainsäädännöllinen tausta

Ruokaviraston laatiman eläinlääkintähuollon valtakunnallisen ohjelman (EHO) tavoitteena on tehostaa ja yhdenmukaistaa eläinlääkintähuoltolaissa tarkoitettua eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa sekä ohjata eläinlääkäripalveluiden järjestämistä. Tarkoituksena on lisätä valvonnan suunnitelmallisuutta, tehokkuutta ja laatua ohjaamalla valvontasuunnitelmien laatimista aluehallintovirastoissa ja kunnissa. Tavoitteena on yhtenäistää valvontakäytäntöjä ja varmistaa toiminnanharjoittajien samanarvoinen asema suhteessa valvontaan. Ohjelma sisältää eläinlääkäripalveluiden saatavuutta ja laatua koskevat yleiset tavoitteet. Ohjelmalla pyritään varmistamaan, että vastuutahot varaavat riittävät resurssit valvontatehtäviin ja eläinlääkäripalveluihin.

Ohjelmasta säädetään eläinlääkintähuoltolaissa (ElhL, 765/2009) ja eläinlääkintähuoltoasetuksessa (1031/2009). Näiden säädösten mukaan Ruokaviraston on valtakunnallista ohjelmaa laadittaessa kuultava kuntia ja aluehallintovirastoja. Valtakunnallisessa ohjelmassa pitää näkyä, mitkä ohjelman osat tulevat lainsäädännössä säädetyistä velvoitteista ja mitkä osat ovat ohjeellisia.

Eläinlääkintähuoltolain soveltamisalaan kuuluvasta valvonnasta säädetään lisäksi elintarvikelaissa, eläintautilaissa, eläinsuojelulaissa, eläinten kuljetuksesta annetussa laissa, eläinten lääkitsemisestä annetussa laissa, sivutuotelaissa ja maatalouden tukien toimeenpanosta annetussa laissa.

Lakisääteiset vaatimukset on ohjelmassa kirjoitettu laatikoihin. Keskeinen lainsäädäntö on lueteltu VASU:n osassa II.

Suunnitelmassa otsikot ja väliotsikot sekä kursivoidut tekstit on otettu suoraan valtakunnallisesta ohjelmasta ja Tunturi-Lapin osuudet kirjoitettu normaalilla fontilla.

1.2 Suhde muihin ohjelmiin

EHO on osa valvonta-asetuksen mukaista elintarvikeketjun monivuotista kansallista valvontasuunnitelmaa (VASU) ja ympäristöterveydenhuollon yhteistä valtakunnallista valvontaohjelmaa (Ymppi-ohjelma). VASU kattaa koko elintarvikeketjun valvonnan ja sisältää toimintaympäristön ja valvontajärjestelmien kuvaukset sekä valvonnan strategiset tavoitteet. Ymppiohjelma ohjaa koko ympäristöterveydenhuollon valvontaa ja siinä asetetaan ympäristöterveydenhuollon valvonnan yhteiset tavoitteet. Ymppi-ohjelmassa ovat mukana terveydenhuoltolaissa (1326/2010) määritellyt ympäristöterveydenhuollon toimialat: terveydensuojelu, elintarviketurvallisuus, tupakkavalvonta ja eläinlääkintähuolto. Kuntien

kuluttajaturvallisuusvalvonta, joka aiemmin oli osa ympäristöterveydenhuollon kokonaisuutta, on valtiollistettu Turvallisuus- ja kemikaalivirastoon 1.5.2016 alkaen. Samalla aluehallintovirastojen kuluttajaturvallisuusvalvontaa koskeva ohjaustehtävä on poistettu.

Elintarvikkeiden alkutuotannon ja turvallisuuden valvonta on osa eläinlääkintähuoltoa, mutta ne eivät sisälly tähän ohjelmaan. Elintarvikevalvonnan ohjelma, entinen EVO, on osa VASU:a.

1.3 Eläinlääkintähuoltojärjestelmän yleiskuvaus ja tehtävät

Maa- ja metsätalousministeriö ohjaa ja valvoo ylimpänä viranomaisena eläinlääkintähuollon säännösten toimeenpanoa ja noudattamista. **Ruokavirasto** ohjaa ja valvoo keskushallinnon viranomaisena lainsäädännön toimeenpanoa ja noudattamista.

Aluehallintovirasto valvoo lain täytäntöönpanoa ja noudattamista alueellaan. Aluehallintovirasto suorittaa myös itse eläinlääkintähuoltoon liittyvää valvontaa kuten otantaan perustuvia eläinsuojelutarkastuksia, täydentävien ehtojen valvontaa, lääkitsemislainsäädännön valvontaa ja omaehtoisesti tai kunnan valvontaviranomaisen pyynnöstä kriittisiä eläinsuojelutehtäviä. Aluehallintovirasto ohjaa kunnaneläinlääkäreitä lakisääteisesti vastustettavien eläintautien torjunnassa, vastaa alueen eläintautivalmiudesta ja osallistuu tautitilanteiden hoitoon vakavissa eläintautitilanteissa apunaan erityiskoulutuksen saaneet valmiuseläinlääkärit.

Paikallistasolla eläinlääkintähuollon suunnittelu ja toteutus tehdään **ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueilla**. Yhteistoiminta-alue voi muodostua yhdestä tai useammasta kunnasta. Tässä ohjelmassa **kunta** tarkoittaa ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-aluetta. Yhteistoiminta-alueita on tällä hetkellä 62 kappaletta.

Kunnat järjestävät valtion vastuulla olevien eläintautien vastustamista ja eläinsuojelua koskevien tehtävien hoitamisen. Kunnille maksetaan näistä valvontatehtävistä todellisia kustannuksia vastaava korvaus valtion varoista. Kunnat järjestävät merkittävän osan eläinlääkäripalveluista kuten eläinlääkintähuoltolain edellyttämän peruseläinlääkäripalvelun arkipäivisin sekä kiireellisen eläinlääkäriavun kaikkina vuorokaudenaikoina. Eläinlääkäripäivystys pitää järjestää yhden tai useamman seutu- tai maakunnan kokoisella alueella. Eläinlääkintähuoltolain keskeisenä tavoitteena on lisätä ennaltaehkäisevää toimintaa eläinlääkintähuollossa ja peruseläinlääkäripalvelun osana on järjestettävä tuotantoeläinten terveydenhuoltopalveluja kysyntää vastaavasti.

Yksityiset eläinlääkäripalvelut kohdistuvat pääasiassa pieneläimiin ja hevosiin, mutta myös tuotantoeläimiä hoitavien yksityisten määrä on lisääntynyt. Yksityiset palveluntarjoajat vastaavat suurelta osin erikoiseläinlääkäritason palveluista, joita kunnatkin halutessaan voivat järjestää.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaan sekä eläinlääkäripalveluihin käytetään kunnissa yhteensä noin puolet ympäristöterveydenhuoltoon suunnatuista noin tuhannesta henkilötyövuodesta.

Muut elintarvikeketjun viranomaiset ja toimijat ja näiden tehtävät on tarkemmin kuvattu VASUn osassa II.

2. ALUEELLISET JA KUNTIEN SUUNNITELMAT

Aluehallintoviraston on laadittava alueellinen suunnitelma kuntien järjestämistä eläinlääkäripalveluista sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämisestä alueellaan. Suunnitelman tulee sisältää eläinlääkäripalvelujen saatavuutta ja laatua koskevat alueelliset tavoitteet sekä valvontaan kuuluvat tarkastukset, näytteenotot ja muut toimenpiteet. Alueellisessa suunnitelmassa on otettava huomioon valtakunnallinen ohjelma, ja se on arvioitava ja tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kolmen vuoden välein. (EiHL 9 §)

Kunnan on laadittava suunnitelma järjestämistään eläinlääkäripalveluista sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämisestä alueellaan. Suunnitelman tulee sisältää tiedot eläinlääkäripalvelun tuottamistavasta, saatavuudesta, laadusta ja mitoituksesta sekä valvontaan kuuluvista tarkastuksista, näytteenotoista ja muista toimenpiteistä. Palvelun mitoitusta suunniteltaessa on otettava huomioon yksityisten eläinlääkäripalveluiden tuottajien kunnan alueella tarjoamat palvelut. Kunnan suunnitelmassa on otettava huomioon valtakunnallinen ohjelma ja alueellinen suunnitelma ja se on arvioitava ja tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kolmen vuoden välein. Aluehallintovirasto ohjaa kunnan suunnitelman laatimista sekä valvoo ja arvioi sen toteutumista. (EiHL 10 §)

Aluehallintoviraston on suunnitelmassaan esitettävä aluehallintoviraston omat valvontakohteet, lupa- ja hyväksymismenettelyt, tarkastusten suunnittelu ja toteutus, näytteenotto, hallinnolliset pakkokeinot sekä kunnaneläinlääkäreiden suorittaman valvonnan ohjaus. Lisäksi on suunniteltava aluehallintoviraston ja kunnaneläinlääkäreiden suorittaman valvonnan toteutumisen seuranta ja raportointi.

Aluehallintoviraston on suunniteltava, miten se ohjaa kuntia eläinlääkintähuollon järjestämisessä sekä valvoo ja arvioi kunnallisten eläinlääkäripalvelujen saatavuutta sekä laatua ja toimintaedellytyksiä, kuten toimitilojen ja toimintavälineiden asianmukaisuutta sekä henkilökunnan ammattipätevyyden ylläpitoa ja kehittämistä.

Kunnan on suunnitelmassaan kuvattava miten kunnaneläinlääkärille määrättyjen eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontatehtävien hoito on alueella järjestetty. Suunnitelmassa on esitettävä valvontakohteet, hyväksymismenettelyt, tarkastusten suunnittelu ja toteutus, näytteenotto, hallinnolliset pakkokeinot sekä valvonnan toteutumisen seuranta ja raportointi.

Kunnan on suunnitelmassaan osoitettava, että eläinlääkäripalvelut on järjestetty eläinlääkintähuoltolain vaatimusten mukaisesti.

Sodankylän, Enontekiön, Muonion ja Kittilän kunnat ovat muodostaneet 1.1.2014 Tunturi-Lapin ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen. Sodankylä toimii vetovastuullisena kuntana. Tunturi-Lapin suunnitelma eläinlääkäripalveluista ja eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnasta vuosille 2015-2021 on päivitetty vuodelle 2021 Ruokaviraston julkaiseman eläinlääkintähuollon valtakunnallisen ohjelman (EHO) 2015-2021, päivitys vuodelle 2021 mukaan.

Tunturi-Lapin ympäristöterveydenhuolto järjestää eläinlääkäripalvelut sekä vastaa eläinlääkintähuoltoon liittyen valvonnan suunnittelusta ja toteutumisesta Muoniossa, Enontekiöllä, Sodankylässä ja Kittilässä.

3. VOIMAVARAT

3.1 Henkilöresurssit, vastualueet ja työnjako

Eläinlääkintähuoltolain mukaisten tehtävien hoitamista varten kunnassa on oltava tarpeellinen määrä kunnaneläinlääkäriin virkoja. Jos kunnassa on useampi kuin yksi kunnaneläinlääkäriin virka, kunnan on määrättävä kunnaneläinlääkäreiden keskinäisestä tehtävänjaosta. (ElHL 16 §)

Kunnan pitää varata riittävästi henkilöresursseja sekä eläinlääkäripalvelujen että valvontatehtävien hoitamiseen. Ensisijainen tapa hoitaa valvontatehtävät on perustaa kuntiin valvontaeläinlääkäriin virkoja. Erityistä huomiota on kiinnitettävä valvontatehtävien jäävittömään hoitamiseen eli valvontatehtäviä ei suorita henkilö, joka on kyseiseen valvontakohteeseen kiinteässä asiakassuhteessa. Valvontatehtävien hoitaminen on suunniteltava ja niistä on huolehdittava myös valvontaeläinlääkäriin poissa ollessa.

Kunnaneläinlääkäri on kunnassa virkasuhteessa toimiva eläinlääkäri, joka hoitaa eläinlääkintähuoltolain soveltamisalaan kuuluvia tehtäviä. Kunnaneläinlääkäriin tehtävänimike voi olla muu kuin kunnaneläinlääkäri esim. valvontaeläinlääkäri, terveysvalvonnan johtaja tai hygieenikko. Tiettyjen lakien, kuten eläinsuojelu- ja eläintutilain nojalla kunnaneläinlääkäri on viranomainen.

Eläinlääkäripalvelujen asianmukaiseen järjestämiseen tarvitaan monessa tapauksessa eläinlääkäreiden lisäksi myös muuta henkilökuntaa. Pieneläinvastaanotolla ja erityisesti eriytyssä pieneläinpäivystyksessä voidaan tarvita ammattitaitoisia avustajia kuten myös keskitetyn yhteydenottopalvelun järjestämisessä. Resursseja on varattava riittävästi myös välinehuoltoon, siivoukseen, toimistopalveluihin sekä muihin tukipalveluihin.

Kunnan ja aluehallintoviraston on huomioitava myös eläinlääkintähuollon henkilöstön työturvallisuus ja jaksaminen. Etenkin valvontaeläinlääkäreiden työ on usein poikkeuksellisen kuormittavaa ja työnantajan tehtävänä on huolehtia riittävästä työnohjauksesta ja työturvallisuudesta.

Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueiden muodostaminen mahdollistaa työnjaon ja erikoistumisen ympäristöterveydenhuollon viranhaltijoiden kesken.

Valvontaeläinlääkäri vastaa eläinsuojelulain, eläintutilain, elintarvikelain, lain helposti leviävien eläintautien vastustamisesta, lain eläinten kuljetuksesta, lain eläinten lääkitsemisestä, sivutuoteasetuksen sekä tilatukijärjestelmän täytäntöönpanon toteutumisesta. Lisäksi toimenkuvaan kuuluu elintarvikelain mukaista valvontaa (liha- ja kalalaitosten valvonta sekä maitohygieniatarkastukset).

Eläinsuojelu-, eläintautivalvonta, eläinten lääkitsemisen valvonta, sivutuotevalvonta ja tilatukijärjestelmän liittyvä valvonta on valtiollista valvontaa, jota Lapin aluehallintovirasto (AVI) organisoii. Valtio maksaa Tunturi-Lapin ympäristöterveydenhuollolle valvontaeläinlääkäriin palkan tältä osin. Elintarvikelain mukainen valvonta (liha- ja kalalaitosten valvonta ja maitohygieniatarkastukset) on kunnallista ja Tunturi-Lapin ympäristöterveydenhuolto maksaa valvontaeläinlääkäriin palkan tältä osalta. Valtion valvonnan osuudesta toimitetaan hallintosihteerille kuukausittain lomake, jonka perusteella valtion laskutus hoidetaan.

Valvontaeläinlääkäriin virkaan on liitetty myös praktiikkaa (40 % virasta). Praktiikan osuus on yksi päivä viikossa pieneläinpraktiikkaa, osallistuminen päivystykseen sekä praktikkoeläinlääkäriin lyhyet (alle viikon pituiset) viransijaisuudet sekä syksyisin poroerotusaikaan 2 kk praktiikkaa. Jääviysohgelman välttämiseksi Kittilän praktikkoeläinlääkäri hoitaa pääsääntöisesti tuotantoeläinten

(maito- ja lihakarjatilat) terveydenhuollon sekä vetokoirayritysten ja isompien hevostallien terveydenhuollon. Aina jääviysongelmaa ei pystytä välttämään (päivystys, sijaisuudet). Vetokoirayritykset ja yli 6 hevosta käsittävät tallit ovat eläinsuojelulain sekä maidontuotantotilat elintarvikelain mukaan säännöllisen valvonnan kohteita, jotka valvontaeläinlääkäri tarkastaa säännöllisesti. Praktiikkajaksojen aikana valvontaeläinlääkäri hoitaa kuitenkin kiireelliset eläinsuojelu- ja valvontatehtävät.

Kaikki praktikkoeläinlääkärit tekevät tarvittaessa eläinsuojelu- ja viranomaistehtäviä valvontaeläinlääkäriin ollessa estynyt. Käytäntö on todettu toimivaksi.

Tunturi-Lapin alueella toimii valvontaeläinlääkäriin lisäksi viisi praktikkoeläinlääkäriä. Sodankylän toimipisteessä työskentelee kaksi eläinlääkäriä (2 virkaa), Enontekiöllä ja Muoniossa kaksi eläinlääkäriä (2 virkaa). Kittilässä on yksi eläinlääkäriin virka (praktikko) ja valvontaeläinlääkäriin virka (60 % valvontaa, 40 % praktiikkaa).

Toinen Sodankylän eläinlääkäreistä toimii valmiuseläinlääkäriin eläintautitilanteissa. Kittilän praktikkoeläinlääkäri toimii eläinlääkäreiden yhteyshenkilönä, laatii yhdessä valvontaeläinlääkäriin kanssa EHO:n sekä laatii eläinlääkäripäivystyslistan.

Tunturi-Lapissa välimatkat ovat pitkät. Alueen kokonaispinta-ala on noin 31 129 km². Väestömäärä alueella on noin 20 000. Väestötiheys on keskimäärin 0,7 asukasta/km². Tämä vaikuttaa erityisesti päivystykseen, koska yhteen päivystysmatkaan kuluu paljon aikaa.

Poroahoito on merkittävä elinkeino alueella. Porojen lukumäärä on noin 67 000 kpl. Syksyisin poroerotuksissa tapahtuva porojen loislääkitys antaa eläinlääkäreiden työhön erityispiirteen ja on merkittävä osa kunnallista eläinlääkintähuoltoa Lapissa. Erotuksissa eläinlääkäri valvoo eläinsuojelua ja hoitaa tarvittaessa yksittäisten porojen vammoja ja sairauksia. Porojen talviaikainen tarhaus on lisännyt porojen tarttuvien tautien esiintymistä (suutulehdus, nekrobasilloosi) sekä ruokintaperäisiä sairauksia. Eläinlääkäriä käytetään lääkitsemään enenevässä määrin yksittäisiä tarhaporoja. Alueella toimivien matkailuyritysten ajohärdät kaipaavat usein eläinlääkäriin apua. Porojen loislääkitys kestää syyskuusta helmikuun loppuun saakka ja erotukset tekevät syksystä eläinlääkäreiden kiireisimmän työajan. Poroerotuksia on myös viikonloppuisin. Enontekiöllä ja Muoniossa ei ole omaa poroteurastamo. Porojen kuljetusmatkat teurastamolle ovat tästä syystä pitkät.

Alueen lypsykarjat ja tuotantoeläintilat ovat keskittyneet Sodankylään. Kittilässä, Enontekiöllä ja Muoniossa on vähemmän tuotantotiloja kuin Sodankylässä. Lypsytilojen liittyminen terveydenhuoltojärjestelmä Nasevaan kuuluu nykyään meijerin vastuullisuus ehtoihin, joten Nasevatiilojen määrä on kasvanut. Terveydenhuoltotyö on ennaltaehkäisevää nautojen terveydenhoitoa.

Muonion, Enontekiön ja Kittilän alueella on useita, suuria **rekikoiratarhoja**. Rekikoirien lukumääräksi on arvioitu noin 2500. Myös rekikoirien kohdalla ennaltaehkäisevän terveydenhuollon merkitys kasvaa. (madotus, muu terveydenhuolto ja eläinsuojelu). Rekikoirapaikat (24 kpl) ovat ilmoituksenvaraisia toimijoita eläinsuojeluvalvonnassa ja ovat säännöllisen, vuosittain tapahtuvan valvonnan piirissä.

Metsästyskoirien määrä alueella on suuri. **Lemmikkieläinten** määrä lisääntyy edelleen. Lemmikit ovat tämän päivän yhteiskunnassa perheenjäsenen asemassa ja lemmikkeihin kohdistuville eläinlääkäripalveluille asetetaan yhä suurempia odotuksia ja vaatimuksia. Matkailusesonkeina hoidetaan paljon turistien lemmikkejä, jotka saavat hoitoa äkillisissä sairastapauksissa tai loukkaantumisissa.

Hevostalous käyttää eläinlääkäripalveluja elinkeino- että harrastetoiminnassa. Kittilässä ja Sodankylässä on paljon hevosia. Ilmoituksenvaraisia talleja on Tunturi-Lapin alueella 18 kpl. Kaikkiaan talleja on alueella noin 50-80 kpl.

Sodankylän eläinlääkärit toimivat sivutoimisesti **poroteurastamoiden tarkastuseläinlääkäreinä** Lapin aluehallintoviraston (AVI) palkkaamina. Sodankylän teurastamoissa on laskettu eläinlääkäreiden työajaksi teurastamolla yhteensä noin 60 henkilötyöpäivää vuodessa. Kittilän poroteurastamo hoitaa tarkastuseläinlääkäri Rovaniemeltä käsin.

Alueella on 4 poroteurastamoja ja 8 poronlihanjalostuslaitosta. Poronlihanjalostuslaitoksista 2 kuuluu AVI:n kautta poronlihan tarkastuseläinlääkäreiden valvontaan, 1 Ruokaviraston valvontaan ja 5 kunnallisen valvonnan piiriin. Alueella on lisäksi 4 kala-alan laitosta.

Eläinlääkäripäivystyksessä (iltaisina ja viikonloppuisin) eläinlääkärille voi tulla **ilmoitus ruokamyrkytyspäilystä**. Tällöin eläinlääkäri hoitaa ensitoimet: antaa toimintaohjeet, veden käyttökielto sekä ottaa välittömästi yhteyttä terveydenhoitohenkilöstöön (ruokamyrkytystyöryhmään). Päivystävä eläinlääkäri saa tarvittaessa yhteyden päivystysalueen terveystarkastajiin virka-ajan ulkopuolella. Tilanteen selvittely voidaan tällöin aloittaa viivytyksettä. Valvontaeläinlääkäri kuuluu alueen ruokamyrkytystyöryhmään. Ruokamyrkytyksen aiheuttaja on useimmiten eläinperäinen bakteeri tai virus ja eläinlääkäriin asiantuntemusta tarvitaan tämän vuoksi epidemian selvitystyössä.

Muonion ja Enontekiö alueella on useita **rajanylityspaikkoja** Ruotsiin ja Norjaan. Ihmiset matkustavat yhä enemmän myös lemmikkejä mukanaan ja rajatarkastuksien myötä yhä useammin tarvitaan eläinlääkäriä varmistamaan se, että asiakirjat ovat kunnossa.

Henkilöstön yhteystiedot sekä toimipisteiden osoitteet:

1. Sodankylä

- Ympäristöterveyspäällikkö:

Outi Romakkaniemi 040 1951277

Jäämerentie 1, 99600 Sodankylä

- Eläinlääkärit:

Tarja Nikula /praktikko- ja valmiuseläinlääkäri 040 5708223

Aino Pöder /praktikkoeläinlääkäri 0400 398975

Vastaanoton osoite: Kaarrostie 10, 99600 Sodankylä

2. Kittilä

- Eläinlääkärit:

Raisa Kiimamaa / valvontaeläinlääkäri 040 6692192

Pirjo Korhonen /praktikkoeläinlääkäri 0400-393503

Vastaanoton ja toimiston osoite: Sairaalan tie 2 D, 99100 Kittilä

3. Enontekiö ja Muonio

- Eläinlääkärit:

Marianne Mannela /praktikkoeläinlääkäri 040 6621452

Hannamari Hintsu /praktikkoeläinlääkäri 0408653766

Enontekiön vastaanoton osoite: Kuntokatu 6 99400 Enontekiö

Muonion vastaanoton osoite: Pirkantie 43, 99300 Muonio

Henkilöstön sähköpostiosoitteet ovat muotoa etunimi.sukunimi@sodankyla.fi

Eläinlääkäriresurssien arviointi

Resurssikartoitus on tehty liitteessä 2. Resurssitarvetta ja käytössä olevia resursseja mitataan henkilötyövuodella (htv). 1 htv on työaika, jonka yksi kokopäiväinen työntekijä tekee vuodessa (12xkuukausityötunnit). Vuosiloma sisältyy henkilötyövuoteen.

Alueella on 45 nautatilaa, joista suurin osa on Sodankylässä, lammas- ja vuohitiloja on 16, hevostiloja (ilmoituksenvaraisia, yli 6 hevosta tallissa) on 13, valjakkokoiratarhoja on 20, matkailuporotiloja on 9, villisikatiloja on 2 ja siipikarjatiloja on 1. Lemmikkien (koirat, kissat) määräksi on arvioitu alueella olevan noin 6000 kpl.

Tuotantotilakäyntejä eläinlääkärit tekevät alueella vuosittain arviolta 500-600 käyntiä, joista poroerotuskäyntejä (loislääkitys) on noin 95. Loislääkittyjen porojen lukumäärä vuosittain on noin 29 000 poroa. Nautojen ennaltaehkäisevää terveydenhuoltotyötä tehdään 25 tilalla.

Pieneläinkäyntien määrä vastaanotoilla on alueella noin 3900 käyntiä. Yhdellä käynnillä hoidetaan toisinaan useita saman asiakkaan koiria. Koiratarhakäyntejä eläinlääkärit tekevät noin 70 vuodessa. Hoidettavien koirien määrä vaihtelee 20-50 yksilöön. Enontekiöllä ja Muoniossa ovat suurimmat vetokoiratarhat. Eläinlääkäreillä menee toisinaan koko päivä yhdellä koiratarhakäynnillä.

Eläinlääkäripalveluiden resurssitarve on 5,75 htv. Eläinlääkäripalveluiden henkilöresurssit ovat 5,4 htv

Nykyisin voimavaroin pystytään hoitamaan peruseläinlääkintähuolto, päivystys ja valvonta. Järjestelmä mahdollistaa poroerotusaikana töiden sujumisen. Syksyn viikonloppueroituksista ja päivystyksistä kertyy eläinlääkäreille paljon vapaapäiviä. Vuoden 2021 alusta lähtien viikonloppu päivystyksestä kertyy kaksi päivystysvapaata ja arki-illoista neljästä päivystyksestä yksi vapaa. Tämä lisää pidettävien päivystysvapaiden määrää. Sijaismäärärahoja pitää varata talousarvioon riittävästi, jotta vuosilomat, viikonlopputöistä kertyneet vapaat ja päivystysvapaat pystytään pitämään.

Eläinten terveyden valvontaan tarvittava resurssitarve on 0,1 htv, sivutuotevalvonnan resurssitarve 0,05 htv ja hyvinvoinnin valvontaan 0,6 htv ja elintarvikevalvontaan 0,1 htv. **Yhteensä resurssitarve valvonnassa on 0,85 htv. Valvontaeläinlääkäriin resurssi valvontaan on 0,60 htv eli valvontaa tehdään tällä hetkellä liian pienellä resurssilla.** Vuoden 2021 alusta lähtien toinen Sodankylän praktikkoeläinlääkäreistä alkaa tekemään Kittilässä lyhyitä sijaisuuksia, jolloin valvontaan saadaan vapautettua enemmän valvontaeläinlääkäriin työaika.

3.2 Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen

Toimivaltaisen viranomaisen on varmistettava, että kaikki sen virallista valvontaa harjoittava henkilöstö pysyy ajan tasalla toimivaltansa alalla ja saa säännöllistä lisäkoulutusta tarvittaessa. (Valvonta-asetus (EY) N:o 882/2004, 6. artikla)

Eläinlääkäriammattin harjoittaja on velvollinen ylläpitämään ja kehittämään ammattitoiminnan edellyttämää ammattitaitoa sekä perehtymään ammattitoimintaansa koskeviin säännöksiin ja määräyksiin. Eläinlääkäriammattin harjoittajan työnantajan tulee luoda edellytykset sille, että ammatinharjoittaja voi osallistua tarvittavaan ammatilliseen täydennyskoulutukseen. (Laki eläinlääkäriammattin harjoittamisesta 29/2000, 18 §).

Kunnaneläinlääkäri tulee olla laillistettu eläinlääkäri ja perehtynyt virkaan kuuluviin tehtäviin. (EhL 16 §)

Aluehallintovirasto huolehtii oman henkilökuntansa ajan tasalla pysymisestä ja lisäkoulutuksesta. Lisäksi aluehallintovirasto kouluttaa kuntien eläinlääkintähuollon henkilökuntaa ja seuraa henkilöstön täydennyskouluttautumista. Aluehallintovirasto varmistaa aluehallinnon ja kuntien valvovien viranomaisten riittävän hallintomenettelyjen tuntemuksen.

Kunta työnantajana huolehtii, että kunnaneläinlääkäri virkaan valitaan tehtävään päteviä henkilöitä. Kunnaneläinlääkäri viran kelpoisuusvaatimuksista on Ruokaviraston ohje 10051. Kunnaneläinlääkäri virkaan edellytetään tutkintoon perustuvan ja erikseen myönnetyn pätevyyden lisäksi, että tehtävään valittavalla henkilöllä on riittävästi osaamista tehtävien hoitoon. Kunta varmistaa, että kunnan valvovilla viranomaisilla on riittävä ja asianmukainen hallintomenettelyjen tuntemus. Riittävään osaamiseen kuuluu myös tehtävien edellyttämä kielitaito. Tehtävänjaossa on huomioitava, että osa eläinlääkintähuollon tehtävistä on varattu ainoastaan eläinlääkäri tehtäviksi. Esimerkiksi lääkkeiden luovutus vastaanotolta edellyttää aina eläinlääkäri päätöstä asiasta samoin eläinlääkinnällinen tutkimus, eläimen taudinmääritys ja näihin liittyvistä hoidoista ja lääkityksistä päättäminen. Myös monet valvontatehtävät edellyttävät eläinlääkäri tutkintoa.

Kunta työnantajana huolehtii, että eläinlääkintähuollon henkilöstöllä on riittävät mahdollisuudet osallistua täydennyskoulutukseen. Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman mukaan ympäristöterveydenhuollon henkilökunnan olisi päästävä osallistumaan ammatilliseen täydennyskoulutukseen vähintään kahdeksana päivänä vuodessa. Kunta laatii eläinlääkintähuollon henkilökunnan monivuotisen täydennyskoulutus suunnitelman. Suunnitelman ei tarvitse sisältää yksityiskohtaisia koulutustietoja, vaan sen tulee perustua henkilöstön ja organisaation osaamistarpeen arviointiin ja voi sisältää tavoitteet koulutusmäärästä ja koulutusten sisällöistä. Suunnittelun tarkoituksena on varmistaa koko henkilöstön riittävä täydennyskouluttautuminen ja osaaminen.

Kaikki Tunturi-Lapin alueella vakituisissa eläinlääkäri viroissa olevat eläinlääkärit ovat Suomessa laillistettuja eläinlääketieteen lisenssiaatteja.

Kunnaneläinlääkäreiden täydennyskoulutus

- aluehallintoviraston koulutuspäivät
- eläinlääkäripäivät
- yksityiset koulutukset

Alueen eläinlääkärit osallistuvat AVI:in järjestämille syksyisin koulutuspäiville Luostolla ja keväällä Rovaniemellä. Koulutus keskittyy ajankohtaisiin aiheisiin: eläintautitilanteeseen, porojen terveyteen ja teurastukseen liittyviin asioihin ja eläinsuojeluun. Koronaepidemian vuoksi AVI:n koulutus sekä Eläinlääkäripäivät syksyllä järjestettiin videoyhteydellä.

Kunnan tulee laatia eläinlääkintähuollon henkilökunnan monivuotisen täydennyskoulutus-suunnitelman. Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman mukaan ympäristöterveydenhuollon henkilökunnan olisi päästävä osallistumaan ammatilliseen täydennyskoulutukseen vähintään kahdeksana päivänä vuodessa. Suunnitelman tulisi olla monivuotinen.

Eläinlääkärit osallistuvat koulutuksiin oman kiinnostuksensa perusteella. Erillistä koulutussuunnitelmaa ei eläinlääkäreillä ole. Eläinlääkärit pääsevät nykyään osallistumaan enemmän etäkoulutuksiin kuin ennen, mikä lisää kouluttautumista.

TIETOJÄRJESTELMÄT

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaan liittyvät tiedot tallennetaan sähköisiin tietokantoihin. Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa tukemaan on rakennettu useita toisiinsa liittyviä tietojärjestelmiä. Eläinlääkintähallinnon tietojärjestelmä Elite korvataan uudella ja monipuolisemmalla tietojärjestelmäkokonaisuudella asteittain. Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin tietojärjestelmien kehittämisen myötä parannetaan valvonnan tiedonhallintaa, mahdollistetaan entistä paremmin valvonnan tehokas kohdentaminen, riskiperusteisuus ja seuranta sekä lisätään sähköistä asiointia. Ruokavirasto pitää myös eläinlääkäreiden rekisteriä. Lisäksi tuomioistuinten määräämät eläintenpitokiellot merkitään Oikeusrekisterikeskuksen pitämään eläintenpitokieltorekisteriin, jota eläinsuojeluviranomaiset voivat selata Ruokaviraston järjestelmän kautta. Tuonnissa ja sisämarkkinakaupassa käytetään TRACES-järjestelmää.

Eläinlääkintähuollon tietojärjestelmä (Elvi) on eläinten hyvinvoinnin otantavalvontojen järjestelmä, joka korvasi aiemman Elvis-sovelluksen. Elvin ensimmäiset osat on otettu käyttöön 2014. Elviin tallennetaan eläinten hyvinvoinnin ja eläinkuljetusten otantatarkastukset, niihin liittyvät kuulemiset sekä päätöstiedot ja mahdolliset uusintatarkastukset. Lisäksi teurastamojen tarkastuseläinlääkärit raportoivat Elvin kautta kuukausittaiset lihantarkastustiedot. Elviin tallennetut maatilojen eläinten hyvinvoinnin otantatarkastukset siirtyvät myös täydentävien ehtojen sovellukseen, jossa ne ovat täydentävien ehtojen valvonnan hyödynnettävissä. Elviä käyttävät Ruokavirasto ja Aluehallintovirastot. Täydentävien ehtojen tarkastukset tallennetaan omalla sovelluksellaan, jonne kirjaudutaan toistaiseksi Eliten kautta.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin tietojärjestelmiä laajennetaan seuraavaksi muihin eläinten hyvinvoinnin tarkastustyyppisiin sekä tämän jälkeen eläinten hyvinvointiin liittyvien luvanvaraisten toimintojen hallintaan. Eläinsuojelulain 39 § mukaisten eläinsuojelutarkastusten tallennus ja kohteiden hallinnointi on keskiössä vuonna 2020 käynnistetyssä ELSUprojektissa, joka on osa ympäristöterveydenhuollon valvontajärjestelmäkokonaisuuden (YTVK) kehittämishanketta. ELSU-projektissa tuotettava sovellus tulee olemaan Ruokaviraston ja avien lisäksi myös kunnaneläinlääkärien käytössä, mikä tehostaa eläinsuojeluvalvonnan prosesseja ja tiedonkulkua sekä poistaa aluehallintovirastojen nykyisin suorittaman lomaketallennuksen. Eliten käyttö jatkuu rinnakkain uudempien eläinten terveyden ja hyvinvoinnin sovellusten kanssa toistaiseksi. Elitessä on edelleen eläinlääkäri-, eläinkuljettaja-, eläinvälittäjä- ja lääkevalmisterekisterit, jotka siirretään myöhemmin muihin sovelluksiin.

Eläinten terveydenhallintahankkeessa (ELTE) eläinlääkintähuollon viranomaisille luodaan mahdollisuus saada, hallinnoida ja raportoida sähköisen järjestelmän avulla tarvitsemiaan tietoja, jotka liittyvät eläintautiepidemian kokonaishallintaan, yksittäisten eläintautiepäilyjen ja -tapausten ilmoittamiseen ja vastustustoimiin, eläintautien seurannan järjestämiseen, pakolliseen ja vapaaehtoiseen eläinten terveysvalvontaan sekä lääkitsemisen valvontaan. Tiedot liittyvät olennaisesti niin yksittäisen pitopaikan eläintautistatukseen kuin hallinnollisen alueen tai koko maan eläintautitilannekuvaan sekä tietojen helppoon saatavuuteen ja käytettävyyteen tarvittaessa. ELTE-hankkeessa luotavaan järjestelmään tullaan tallentamaan virkatoimituksia, tautivastustusohjelmat (MV:n, CAE:n ja Scrapien osalta), luvan- ja ilmoituksenvaraiset eläinten pitopaikat sekä

vesiviljelyeläinten terveysluvat.

Ruokaviraston eläinten terveyden ja hyvinvoinnin tietojärjestelmät kytkeytyvät kohde- ja asiakastietojärjestelmään ja jatkossa osin myös eläinrekistereihin, rokotusrekisteriin ja karttasovelluksiin tautitapausten käsittelyn helpottamiseksi. Järjestelmäkehityksen tavoitteena on tukea ja tehostaa eläinten hyvinvoinnin, terveyden ja lääkitsemisen valvonnan prosesseja ja tiedonhallintaa valvontakentän muutoksista riippumatta. Terveystiedonhallintaosuus on suunniteltu otettavaksi käyttöön vuosien 2020-2021 aikana.

TRACES (Trade Control and Expert System) on komission ylläpitämä, internetissä toimiva järjestelmä mm. elävien eläinten ja eläimistä saatavien tuotteiden jäljitettävyyden ja valvonnan varmistamiseksi EU:n jäsenvaltioiden välisissä siirroissa (sisämarkkinakauppa), tuonnissa EU:n ulkopuolisista maista sekä viennissä EU:n ulkopuolisiin maihin. Järjestelmässä laaditaan sisämarkkinakaupassa vaadittavat terveystodistukset ja sivutuotteiden kaupalliset asiakirjat sekä eläinlääkinnällisen rajatarkastuksen rajatarkastustodistus (CVED) sähköisesti. Lisäksi järjestelmässä laaditaan viennissä tarvittavat terveystodistukset niissä tapauksissa, joissa EU ja vientimaa ovat sopineet järjestelmän käytöstä. TRACES-järjestelmän avulla voidaan seurata ja jäljittää lähetyksiä ja eri osapuolet saavat tietoa lähetyserää koskevista tarkastuksista ja niiden tuloksista. Lisäksi se sisältää kartaston, jonka avulla voi tehdä eläville eläimille vaadittavan reittisuunnitelman sekä voimassa olevan EU-lainsäädännön valvonnan koskien elävien eläinten ja eläimistä saatavien tuotteiden sisämarkkinakauppaa ja tuontia kolmansista maista. TRACES-järjestelmää käyttävät sekä viranomaiset (kunnaneläinlääkärit, läänineläinlääkärit, maa- ja metsätalousministeriö, Tulli ja Ruokavirasto) että toimijat. Viranomaisille ja myös toimijoille suunnattuja koulutuksia järjestetään tarvittaessa. Eläinten ja eläinperäisten tuotteiden tuonnissa kolmansista maista on otettu käyttöön TRACES-NT (New technology) -järjestelmä TRACES classicin rinnalle. TRACES-NT tulee korvaamaan TRACES Classicin myöhemmin kokonaan. TRACES-NT:n periaatteet ovat samat kuin TRACES Classicissa, mutta uutuuksena tullaan ottamaan käyttöön myös todistusten sähköiset allekirjoitukset. Sisämarkkinakaupassa Traces-NT tulee käyttöön vuoden 2021 aikana.

Kartturi-sovelluksella hallinnoidaan helposti leviävien eläintautien vastustustoimenpiteitä. Kartturi-sovelluksella piirretään karttapohjalle rajoitusvyöhykkeet sekä haetaan vyöhykkeiltä eläinten pitopaikat, joilla on taudille herkkiä eläinlajeja. Kartturilla voi tehdä raportteja ja listoja tietyn alueen eläintenpitopaikoista esimerkiksi kunnan resurssitarpeen kartoitusta varten. Kartturiä käyttävät ruokavirastolaiset, läänineläinlääkärit, kunnaneläinlääkärit ja valvontaeläinlääkärit. Viranomaisille suunnattuja koulutuksia järjestetään tarvittaessa.

Rokotusrekisteri on pääasiassa nautojen, lampaiden ja vuohien rokotuksiin tehty sovellus, jolla voidaan hallinnoida viranomaisten edellyttämien rokotusten tietoja muun muassa mahdollisen sinikielitautiepidemian aikana. Rekisteriin kerätään eläimille annettujen rokotusten ajantasaiset tiedot, jotta tehtyjen rokotusten kattavuutta, etenemistä ja toteutumista voidaan seurata. Rokotusrekisteri on tarvittaessa laajennettavissa koskemaan myös muita eläinlajeja ja tauteja. Rokotusrekisterissä on tehtäväroolit Ruokaviraston virkamiehille, läänineläinlääkäreille, kunnaneläinlääkäreille ja heidän avustajilleen sekä eläintenpitäjille rokotustodistusten tulostamiseen. Rokotusrekisterisovellus on ylläpidossa ja se voidaan ottaa käyttöön tarvittaessa. Rokotusrekisteriä voi käyttää kämmenitietokoneella (PDA), joten tietojen tallennuksen voi tarvittaessa tehdä reaaliaikaisesti. Viranomaisille suunnattuja koulutuksia järjestetään tarvittaessa.

Vuonna 2006 käynnistetyn **eläintietojärjestelmän** kehittämishankkeen tavoitteena on luoda yhdenmukainen tietokanta, johon eläintietojen ilmoittaminen tehdään yhtenäisiä palveluja käyttäen ja jonka tiedot ovat eläintenpitäjien, viranomaisten ja muiden asianosaisten käytettävissä. Eläintietojärjestelmän tietoja hyödynnetään mm. eläintautien torjunnassa ja maatalouden tukihallinnon palveluissa. Sen ensimmäinen osio, lammas- ja vuohirekisteri, otettiin käyttöön vuonna 2008. Lammas- ja vuohirekisteri toimii Ruokaviraston internetsivuilla selainpohjaisena sovelluksena. Sikarekisteri siirrettiin osaksi eläintietojärjestelmää lokakuussa 2011. Rekisteriin ilmoitetaan sikojen

ostot, myynnit ja tilan pitopaikkojen väliset siirrot sekä pitopaikkakohtaisesti tilan eläinten määrät ja kuolleisuudet. Eläintietojärjestelmän avulla voidaan tehdä myös korvamerkkitylauseksia (lampaat ja vuohet), yksilöllisiä tunnustilauseksia (esim. Hippos ja Kennelliitto) sekä rekisterikyselyitä (teurastamot ja viranomaiset). Eläintietojärjestelmän määrittelyissä on otettu jo huomioon mahdollisuuksien mukaan hevoset, naudat ja siipikarja, jotka toteutetaan tulevina vuosina. Eläintietojärjestelmään on tehty rajapintapalveluja (ELRA) sidosryhmien tietojen siirtoa varten. Eläintietojärjestelmää käyttävät mm. eläintenpitäjät, eläinvälittäjät, teurastamot, ELY-keskukset, läänineläinlääkärit, MMM sekä Ruokavirasto. Eläintietojärjestelmän asiakaspalvelu (lammas, sika ja vuohi) on ulkoistettu Mtech Digital Solutions Oy:öön.

Nautarekisteri on Suomen ensimmäinen virallinen yksilöeläinrekisteri. Eläimen yksilötietoihin luetaan mm. EU-tunnus, syntymäaika, sijaintitieto, rotu, sukupuoli, emätieto ja omistajatiedot. Näiden lisäksi teurastamot ja välittäjät tekevät teurastus- ja välitysilmoitukset nautarekisteriin. Nautarekisterin avoimen rajapinnan (NAVRA) avulla hävityslaitokset pystyvät tekemään hävitysilmoituksia keräämistään kuolleista naudoista, joten jokaisen elintarvikeketjun ulkopuolellekin jääneen naudan jäljitettävyyden varmistetaan. Nautarekisterin tietoja on selattavissa mm. seuraavissa sovelluksissa: Kartturi, Tukisovellus, Rokotusrekisteri, Elite, Vipu-palvelu, ID-sovellus ja Naseva. Nautarekisteri siirretään osaksi Eläintietojärjestelmää vuoteen 2021 mennessä.

ID-valvontasovellusta käytetään eläinten merkintää ja rekisteröintiä koskevan valvonnan (ml. täydentävien ehtojen valvonta) tietojen ylläpitoon. Tietojärjestelmistä ID-valvonta sovellus on yhteydessä Tukisovellus- ja Elite-tietojärjestelmiin. Rekistereistä ID-valvonta sovellus käyttää lammas- ja vuohi-, nauta-, sika-, eläintenpitäjä-, maatila-, asiakas-, tarkastuskohde- ja eläintenvälittäjärekistereitä. ID-valvonta sovellusta käytetään ELY-keskuksissa, aluehallintovirastoissa, Ruokavirastossa sekä MMM:ssä. ID –valvontasovellus uudistetaan vuoteen 2021 mennessä, jolloin käyttöön otetaan eläinvalvontasovellus (ELVA). Uusi eläinvalvontasovellus on osaa maaseutuhallinnon tukisovellusta, jota käytetään myös eläintukia hakevien tilojen valvonnassa. Eläintukivalvonta osio otettiin käyttöön vuoden 2020 alusta.

Eläintenpitäjärekisteri (EPR) on Ruokaviraston omistama eläintenpitäjien ja pitopaikkojen rekisteröintiin tarkoitettu tietojärjestelmä. Kunnan maaseutuviranomaisten ja Aluehallintovirastojen käytössä olevalla sovelluksella rekisteröidään kaikki lammas-, nauta-, sika- sekä vuohieläintenpitäjät, haaskaruokintapaikat, siipikarjanpitäjät, mehiläisten- ja kimalaistenpitäjät, turkiseläinten pitäjät, kameli- ja hirvieläintenpitäjät sekä hevoseläinten pitäjät. Sovelluksella rekisteröidään myös eläinten pitopaikat ja muodostetaan eläintenpitäjien tarvitsemat pitopaikkakohtaiset merkintätunnukset (siat ja munintakanalat). Lisäksi sovellusta käytetään eläinsuojelulain 21 § (lihan, munien ja siitosekä eläinten tuotantotarhat), 23 § (riistanhoidolliset tarhat) sekä 24 § (ammattimainen tai muutoin laajassa mitassa tapahtuva seura- ja harrastuseläinten pito) mukaisen ilmoituksenvaraisen toiminnan rekisteröimiseen. Eläintenpitäjärekisteriä käyttävät Ruokavirasto, läänin- ja kunnaneläinlääkärit, ELY-keskukset sekä kunnan maaseutuviranomaiset. Ruokavirastossa on aloitettu keväällä 2014 Eläintenpitäjärekisterin sähköinen asiointi -projekti, jossa mahdollistetaan myös eläinsuojelulain ilmoituksenvaraisen toiminnan sähköinen asiointipalvelu. Uusi eläintenpitäjärekisteri otettiin käyttöön viranomaisille tammikuussa 2019 ja sähköinen asiointipalvelu otetaan käyttöön vuonna 2021.

Vesiviljelyrekisteri on Ruokaviraston omistama vesiviljelyeläinten pitäjien ja pitopaikkojen rekisteröintiin tehty sovellus. Sovelluksella rekisteröidään kaikki kalojen, rapujen ja simpukoiden pitäjät lukuun ottamatta sellaisia koristevesieläinten pitäjiä, joiden eläimet pidetään suljetuissa pitopaikoissa, joista ei ole vesiyhteyttä luonnonvesiin. Vesiviljelyrekisterin pitopaikat on käytettävissä Kartturissa.

Tukisovellus on Maaseutuviraston sovellus, jota ollaan uusimassa. Tavoitteena on tallentaa Tukisovellukseen jatkossa kaikki täydentävien ehtojen valvonnat. Tällä hetkellä täydentävien ehtojen valvontatuloksia tallennetaan kolmeen eri järjestelmään: Tukisovellukseen, ID-sovellukseen ja Eliteen. Tukisovelluksen täydentävien ehtojen osion valmistuminen siirtyy tämänhetkisten tietojen

mukaan vuoteen 2019 mennessä.

Valvonnan viranomaisestranel eli Pikantti, (entinen Eviranet) on vain viranomaisille suunnattu, suljettu verkkopalvelu, joka tehostaa Ruokaviraston toimialan viranomaisten välistä viestintää. Pikantissa jaetaan mm. ohjeita ja tulkintoja ja siellä on myös virtuaalisia työryhmätiloja viranomaisten yhteistyötä varten. Julkinen Ruokaviraston internetsivusto palvelee erityisesti kuluttajia, toiminnanharjoittajia ja yrittäjiä, kun pelkästään valvojille suunnattu materiaali on Pikantissa.

Sähköisen asioinnin mahdollistaminen ja kaikinpuolinen kehittäminen on tavoitteena koko eläinlääkintähuollon kentässä.

Viranomaiskäytössä olevien tietojärjestelmien lisäksi toimijoilla on käytössään erilaisia seurantajärjestelmiä:

Naseva eli nautatilojen terveydenhuollon seurantajärjestelmä on Eläinten terveys ry:n (ETT) omistama ja ylläpitämä selainpohjainen sovellus, jota käyttävät nautatilat, eläinlääkärit sekä muut toiminnan yhteistyötahot, kuten meijerit, teurastamot ja neuvonta. Nasevaan tallennetaan terveydenhuollon sopimustilojen toimenpiteet. Kansallisen eläinten terveydenhuollon puitteissa on määritelty terveydenhuollon kansalliset toimenpiteet nautatiloille. Nasevan avulla voidaan seurata tiloilla tehtyjä terveydenhuoltokäyntejä sekä terveydenhuollon kansallisten tavoitteiden toteutumista. Näitä ovat maidon- ja naudanlihantuotannossa mm. vapaus BVD:stä, salmonellasta ja pälvilsasta, ennakoiva tautien torjunta, jäämien hallinta sekä eläinten hyvinvointi ja hyvä maidon ja lihan laatu. Eläinlääkärit ja tuottajat voivat hyödyntää Nasevaa lääkitys- ja hoitotietojen kirjauksessa sekä tuottajat ketjuinformaatiotietojen välittämisessä.

Sikava eli sikaloiden terveystuokitusrekisteri on selainpohjainen sovellus, jota käyttävät sikatilat, eläinlääkärit sekä muut toiminnan yhteistyötahot, kuten teurastamot ja neuvonta. Sovelluksen omistaa ja sitä ylläpitää ETT. Sikava yhdistää teurastamoiden sikaloita koskevat terveystuokitusjärjestelmät yhdeksi keskitetyksi rekisteriksi. Ratkaisu mahdollistaa sikaloiden terveystuokitusten ja luokitusmuutosten reaaliaikaisen seurannan, sikaloiden tautitilanteen ja sioille annettujen lääkkeiden sekä lääkkeiden käyttötarpeiden syiden seurannan, ketjuinformaatiotietojen välittämisen sekä tarjoaa runsaasti muuta informaatiota eri käyttäjäryhmille. Rekisterin terveystuokitustietojen perusteella teurastamot voivat suunnitella eläinkuljetukset ja teurastukset siten, että terveet siat eivät saa tartuntoja sairaista sioista.

Tunturi-Lapin alueella TRACES-järjestelmää käytetään elävien eläinten, eläimistä saatavien tuotteiden jäljitettävyyden ja valvonnan varmistamiseksi EU:n jäsenvaltioiden välisissä siirroissa (sisämarkkinakaupassa), tuonnissa EU:n ulkopuolisista maista sekä viennissä EU:n ulkopuolisiin maihin.

Nasevaa käytetään ympäristöterveydenhuollon alueella nautatiloilla, joiden kanssa on terveydenhuoltosopimus. Lääkitykset päivittyvät Nasevaan eläinlääkäriohjelmistojen (Provet, Kuusivet) kautta. Sikava ei ole käytössä toiminta-alueella.

Ympäristöterveydenhuollon alueella eläintenpitäjärekisterillä on merkitystä lähinnä lammis-, ja nautaeläinten kohdalla sekä tulevaisuudessa haaskaruokintapaikkojen rekisteröinnin kohdalla. Nautarekisteriin on nykyään pääsy valvontaeläinlääkärillä, joten tietoja pääsee hakemaan nopeasti.

Virkaeläinlääkärit käyttävät Ruokaviraston Pikantti-intranetia.

Kittilän, Enontekiön ja Muonion eläinlääkäreillä on potilastiedoissa käytössä yhteinen ohjelma (Provet), jonka avulla hoitava eläinlääkäri näkee kollegan eläimelle antaman hoidon. Sodankylän eläinlääkäreillä ja valvontaeläinlääkärillä on käytössä Kuusivet-eläinlääkäriohjelma. Sodankylän eläinlääkäreillä on nykyään käytössä yhteinen ohjelma, joten he pääsevät katsomaan toistensa

hoitamien potilaiden tietoja. Valvontaeläinlääkäriin potilasohjelma pyritään yhdistämään samaan ohjelmaan Sodankylän eläinlääkärien kanssa. Eläinlääkäriohjelmien vuosimaksuista vastaa työntekijä.

4. YHTEISTYÖ JA VIESTINTÄ

Hallintolaki edellyttää, että viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin. Viranomaisen on toimivaltansa rajoissa ja asian vaatimassa laajuudessa avustettava toista viranomaista tämän pyynnöstä hallintotehtävän hoitamisessa sekä muutoinkin pyrittävä edistämään viranomaisten välistä yhteistyötä. Viranomaisten välisestä virka-avusta säädetään erikseen.

Eläintautilaissa ja eläinsuojelulaissa on säännöksiä eri viranomaisten velvollisuuksista ilmoituksiin ja yhteistyöhön eläintauti- ja eläinsuojelutapauksissa.

Toimivaltaiset viranomaiset noudattavat toiminnassaan suurta avoimuutta. Yleisöllä on oikeus tutustua toimivaltaisten viranomaisten valvontatoimia ja niiden tehokkuutta koskeviin tietoihin sekä valvontaraportteihin (Valvonta-asetus (EY) N:o 882/2004). Viranomaisen toiminnan julkisuudesta säädetään myös julkisuuslaissa (621/1999).

Viestinnän periaatteina on luotettavuus, avoimuus, tasapuolisuus ja nopeus. Viestintää ohjataan VASU:n II-osan kohdassa 8.5 ja ympäristöohjelman kohdassa 2.7.

Tunturi-Lapin ympäristöterveydenhuollon viestinnästä vastaa ympäristöterveyspäällikkö. Eläintauteihin ja eläinsuojeluun liittyvissä asioissa tiedottamisesta vastaa valvontaeläinlääkäri tai tapausta hoitava eläinlääkäri.

Yhteistyöalueen kunnissa toimii ruokamyrkytystyöryhmät, joihin on nimetty valvontaeläinlääkäri jäseneksi. Ruokamyrkytyssepidemioissa tiedottamisesta vastaa ruokamyrkytystyöryhmän johtava lääkäri.

5.1 Viranomaisten välinen yhteistyö ja tiedotus

Monessa valvontatilanteessa saatetaan tarvita useamman viranomaisen yhteistyötä. Esimerkiksi eläinsuojeluvalvonnassa poliisin ja kunnan eläinsuojeluviranomaisen yhteistyö ja zoonoositapausten yhteydessä eläinlääkintähuollon ja terveydenhuollon yhteistyö on erittäin tärkeää. On suositeltavaa, että kaikilla tasoilla viranomaiset muodostavat toimivat yhteistyöverkostot esimerkiksi järjestämällä yhteisiä tapaamisia tai keskinäisiä koulutustilaisuuksia.

Sisäisessä viestinnässä käytetään puhelinta ja sähköpostia. Eläinlääkäreillä ja terveystarkastajilla on käytössä sähköpostiryhmät. Yhteisiä työkokouksia eläinlääkäreiden kesken on pyritty järjestämään vähintään puolivuositain. Kokouksia järjestetään Teams-kokouksina. Eläinlääkäreille on luotu oma kansio Y-asetalle. Y-asetalla on eläinlääkäreiden yhteistä materiaalia, kuten päivystyslistat, ohjeita ja eläinsuojelutarkastukset. Lisäksi eläinlääkäreillä aloitettiin syksyllä 2020 yhteisen kalenterin käyttö, johon merkitään esimerkiksi lomat ja muut poissaolot.

Eläinlääkärit tekevät yhteistyötä terveystarkastajien ja muiden kuntien valvontaviranomaisten, Lapin aluehallintoviraston läänineläinlääkäreiden ja Ruokaviraston viranomaisten kanssa. Yhteistyömuotoina ovat sähköpostikeskustelu, puhelinkeskustelut ja koulutuspäivät. Valvontaeläinlääkäri tekee joskus tarkastuksia yhdessä muiden eläinlääkärien, terveystarkastajien, läänineläinlääkäriin, poliisin, Tukesin, Ely-keskuksen sekä ympäristötarkastajien kanssa.

Yhteistyötä tehdään eri toimijoiden ja etujärjestöjen kuten esimerkiksi poliisin, tullin, rajavartiolaitoksen, alueellisten terveyskeskusten, Suomen Eläinsuojelu Yhdistyksen, oppilaitosten jne. kanssa.

Erityistilanneviestintä

Eläintauteja koskeissa erityistilanteissa viestintä tapahtuu eläinlääkintähuoltolain mukaisella tavalla. Esimerkiksi vastustettavan eläntaudin ollessa kyseessä eläinlääkäri tekee asiasta ilmoituksen läänineläinlääkärille, joka ilmoittaa asiasta Ruokavirastoon valvontaosastolle Eläinten terveys ja hyvinvointiyksikköön. Jos eläinlääkäri ei tavoita läänineläinlääkärää, ilmoittaa hän asiasta Ruokavirastoon. Lisäksi asiasta ilmoitetaan terveydenhuoltoviranomaisille eli tartuntatautijohtoryhmän vastaavalle lääkärille, mikäli kyseessä on terveydenhuoltoviranomaisille ilmoitettava eläintauti. Riippuen tilanteesta tiedotus tapahtuu eläinlääkäriin, läänineläinlääkäriin, Ruokaviraston viranomaisten tai tartuntatautijohtoryhmän vastaavan lääkärin toimesta. Eläntaudin ollessa kyseessä Ruokavirasto antaa ohjeet mahdollista näyteenottoa ja jatkotoimenpiteitä varten.

Ruokamyrkytys- tai vesivälitteisen epidemian ollessa kyseessä noudatetaan ympäristöterveydenhuollon erityistilannesuunnitelmaa viestinnässä.

5. MAKSUT

Kunta voi periä nk. klinikkamaksun kunnan järjestämistä toimitiloista ja työvälineistä sekä avustavan henkilökunnan palkkauksesta aiheutuvista kustannuksista, kun eläimiä hoidetaan eläinlääkärin vastaanotolla. (ElhL 21 §)

Kunta voi osallistua peruseläinlääkäripalvelusta ja kiireellisestä eläinlääkärinavusta kotieläimen omistajalle tai haltijalle aiheutuneisiin kustannuksiin. (ElhL 22 §)

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaan ja kunnallisiin eläinlääkäripalveluihin liittyvistä maksuista ja korvauksista on säädetty eläinlääkintähuoltolain 5. luvussa ja eläinlääkintähuoltoasetuksen (1031/2009) 3 §:ssä. Valtion varoista maksetaan kunnalle korvaus 15 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen valvontatehtävien suorittamisesta. (ElhL 23 §)

Eläintautilakiin ja sivutuotelakiin perustuvista kunnaneläinlääkärin maksullisista suoritteista säädetään maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa kunnaneläinlääkärin maksullisista suoritteista. (MMMa 1044/2017)

Jos kunta tuottaa peruseläinlääkäripalvelua lemmikki- ja harraste-eläimille tilanteessa, jossa palvelua on saatavilla yhteistoiminta-alueella myös yksityisiltä palveluntarjoajilta, on suositeltavaa, että kunta perii asiakkailta klinikkamaksun ja maksun keskitetystä yhteydenottopalvelusta. Kunnan on vahvistettava kunnalle mahdollisesti perittävien klinikkamaksujen ja keskitetystä yhteydenottopalvelusta perittävien maksujen suuruudet. Klinikkamaksuja vahvistettaessa on syytä huomioida klinikan varustustaso. Jos kunta ostaa praktiikkapalveluja yksityisiltä eläinlääkäripalvelujen tuottajilta, on kunnan valvontaviranomaisen vahvistettava ostosopimuksessa, että palvelujen tuottaja perii kotieläinten omistajilta tai haltijoilta enintään sen suuruiset maksut, jotka kyseinen palveluntuottaja on ilmoittanut tarjousasiakirjassaan.

Kunnalla on mahdollisuus maksaa subventioita varmistaakseen, että sairasta eläintä ei jätetä hoitamatta matkoista johtuvien kustannusten takia ja turvatakseen kuntalaisten tasapuoliset oikeudet lakisääteisten peruspalvelujen käyttäjänä. Kunta voi asettaa tietyn omavastuuosuuden matkoista johtuviin kustannuksiin (kunnallisen eläinlääkäritaksan matkasta riippuva käyntimaksu ja kilometrikorvaukset) ja subventoida eläinlääkäripalvelujen käyttöä omavastuuosuuden ylittävältä

osalta. Jokaisella kunnalla on lain nojalla mahdollisuus päättää omista subventioistaan, mutta suositeltavaa on tehdä päätös koko yhteistoiminta-alueen osalta.

Valvontatehtävistä maksettavista korvauksista on MMM:n ohje 806/01.05/2016 sekä korjaus edelliseen tulkintaohjeeseen. Aluehallintovirasto antaa tarkemmat ohjeet eläinlääkintähuoltolain sekä eläintautilain nojalla tapahtuvasta laskutuksesta.

Tunturi-Lapissa on otettu käyttöön 1.2.2014 klinikkamaksu 10 euroa (sis. alv:n) pieneläinkäyntiä kohden. Klinikkamaksut kattavat toimipisteiden vuokra- ja siivouskuluja. Klinikkamaksuja tulee myös käyttää vastaanottojen kehittämiseen ja varustustason ylläpitämiseen ja varusteiden hankintaan.

Sodankylän ja Kittilän vastaanotoilla on röntgen, jonka laitemaksuksi yhteistyöalue on vahvistanut 42 euroa (sis.alv:n) / kuvaus.

Tunturi-Lapin ympäristöterveydenhuollon toiminta-alueella on yhteiset hyötyeläinsubventiot (nauta, poro, lammas). Hevosten kiireistä hoitoa koskevat sairastapaukset (ähkyt, haavat yms.) ovat niin ikään subventioiden piirissä. Eläimen omistajan omavastuuosuus käyntimaksusta on 20 € ja km-kuluista 17 €. Toimenpidettä ei subventoida. Alv-osuus tulee kokonaan eläimen omistajan maksettavaksi.

6. VALVONNAN TOIMEENPANO

Kunnan on huolehdittava eläintautilaissa, eläinsuojelulaissa, eläinten lääkitsemislaissa sekä sivutuotelainsäädännössä kunnaneläinlääkärille säädettyjen tai näiden lakien nojalla määrättyjen valvontatehtävien hoidon edellytysten järjestämisestä alueellisen suunnitelman ja valtakunnallisen ohjelman mukaisesti. (ElhL 15§)

Valvonnan suuntaamisessa pyritään riskiperusteisuuteen ottaen kuitenkin huomioon säädösten edellyttämät vaatimukset. Valvontaa suoritetaan sekä ennalta suunniteltuna valvontana että epäilyyn perustuvana valvontana.

Kunta varmistaa korjaavien toimenpiteiden loppuun saattamisen. Lisäksi kunta varmistaa valvontatietojen asiallisen dokumentoinnin, tallentamisen ja raportoinnin.

7. ELÄINTEN TERVEYDEN VALVONTA

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/429 (ns. eläinterveyssäädännöstö) aletaan soveltaa 21.4.2021 alkaen. Uudistuksen johdosta myös kansallinen eläintautilaki ja sen alaiset säädökset oli tarpeen uudistaa ja myös niitä sovelletaan 21.4.2021 alkaen. Koska EHO:n päivityksen ajankohtana osa eläinterveyssäädännön alaisista delegoiduista asetuksista sekä kansallinen eläintautilaki ja sen alaiset säädökset ovat vielä luonnosvaiheessa, viitataan tässä dokumentissa vain voimassa olevaan eläintautilakiin (441/2013) ja sen alaisiin asetuksiin.

8.1 Eläintautivalmius

Aluehallintovirasto suunnittelee, ohjaa ja toteuttaa eläintautien vastustamista toimialueellaan. Aluehallintovirasto ylläpitää toimialueensa eläintautivalmiutta ja laatii toimialuettaan koskevia valmiussuunnitelmia eläintautien varalta. (Eläintautilaki 441/2013 (EtL), 85§)

Epäily tarttuvan eläintaudin esiintymisestä syntyy yleensä joko tilalla eläimen tai eläinryhmän kliinisten oireiden tai tuotannon tunnuslukujen muutosten perusteella tai näytteen tutkimuksen

yhteydessä laboratoriossa. Kunnan- tai läänineläinlääkärin on viipymättä tutkittava eläin, jossa epäillään vastustettavaa tai uutta vakavaa eläintautia ja arvioitava, onko kyseessä epäily, joka on syytä varmistaa lisätutkimuksilla. Joskus päätöksen lisänäytteiden ottamisesta tekee Ruokavirasto. Epäilyn kynnyksellä on syytä pitää riittävän alhaisena, koska Suomen hyvä eläintautitilanne saattaa erityisesti lisääntyvän kansainvälisen eläinkaupan ja muun liikenteen vuoksi muuttua nopeasti. Jos kyseessä on virallinen eläintautiepäily tai vastustettava tai uusi vakava eläintauti on todettu, aluehallintovirasto antaa pitopaikalle päätöksen taudin leviämisen estämiseksi. Päätöksen siitä, onko kyseessä virallinen eläintautiepäily, tekee aluehallintovirasto. Jos tauti on todettu, aluehallintoviraston on ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin tartunnan leviämisen estämiseksi, taudin alkuperän ja levinneisyyden selvittämiseksi sekä taudin luokituksen edellyttämiin muihin toimiin yhteistyössä toimijoiden ja muiden viranomaisten kanssa vahinkojen minimoimiseksi ja uusien tartuntojen torjumiseksi.

Varautuminen helposti leviävien eläintautien leviämisen uhkaan on keskeinen osa eläinten terveyden valvontaa. Tautitapausten varhainen havaitseminen, nopeasti käynnistettävät hallintotoimet sekä tarvittavien resurssien nopea saatavuus vaativat runsaasti etukäteissuunnittelua, hankintoja, tiedon aktiivista jakamista, toimijoiden kouluttamista ja käytännön harjoittelua. Myös muun välttämättömän eläinlääkintähuollon toiminnan varmistaminen ja henkilöresursointi eläintautiepidemian aikana on syytä suunnitella etukäteen. Eläintautiepidemioihin varaudutaan kaikilla eläinlääkintähuollon tasoilla.

Ruokavirasto toimittaa kansalliset valmiussuunnitelmat EU:n komissiolle sekä laatii yksityiskohtaiset kansalliset toimintaohjeet eläinlääkäreille helposti leviävien eläintautien varalta.

Aluehallintovirasto huolehtii, että sen omat valmiussuunnitelmat helposti leviävien eläintautien varalta ovat ajan tasalla. Aluehallintovirasto tarkistaa ohjeet vähintään kerran vuodessa. Aluehallintovirasto varmistaa, että ohjeet ovat Ruokaviraston Pikantti-extranetin eläintautivalmiustyötilassa Ruokaviraston ja muiden aluehallintovirastojen saatavilla. Alueellisten valmiussuunnitelmien vähimmäisisältö on kuvattu toimintaohjekansion ohjeessa A 0.2.

Aluehallintovirastolla on oikeus tarvittaessa määrätä kunnaneläinlääkäri toimimaan myös muun kunnan alueella saman aluehallintoviraston toimialueella, ja Ruokavirastolla on vastaava oikeus koko maassa eläinlääkärien työvelvoitteen puitteissa.

Osa kunnaneläinlääkäreistä on nimetty valmiuseläinlääkäreiksi, jotka ovat saaneet lisäkoulutusta helposti leviävien eläintautien vastustustyöhön. Ruokavirasto pitää luetteloja valmiuseläinlääkäreistä aluehallintoviraston toimittamien tietojen perusteella. Valmiuseläinlääkärien perehtyneisyyttä hyödynnetään eläintautitapauksissa ja he osallistuvat eläintautien torjuntatyöhön tarvittaessa. Tautia epäiltäessä ja taudinpurkauksen varhaisessa vaiheessa käytetään ensisijaisesti oman aluehallintoviraston toimialueen virka- ja valmiuseläinlääkäreitä. Tapauksen vakavuudesta ja laajuudesta riippuen aluehallintovirasto voi pyytää toista aluehallintovirastoa määräämään kunnaneläinlääkäreitä tai läänineläinlääkäreitä taudin vastustamistyöhön apua pyytäneen aluehallintoviraston toimialueelle.

Aluehallintovirastoista annetun lain (896/2009) 6 a §:n nojalla aluehallintovirastoilla on mahdollisuus pyytää myös toisen aluehallintoviraston omia virkamiehiä käyttöönsä.

Kunkin aluehallintoviraston on huolehdittava toimialueensa valmiuseläinlääkärien osaamisesta eläintautivalmiusasioissa. Valmiusasioista vastaava läänineläinlääkäri antaa valmiuskoulutusta siten, että mahdollisimman monella valmiuseläinlääkärillä on mahdollisuus osallistua koulutukseen ainakin yhtenä työpäivänä vuodessa. Ruokavirasto järjestää vuosittain kansallisen koulutuspäivän valmiuseläinlääkäreille (ns. valmiuspäivä) tai muuta vastaavaa koulutusta. Jokaisella valmiuseläinlääkärillä pitää olla mahdollisuus osallistua sekä aluehallintoviraston että Ruokaviraston järjestämään valmiuskoulutukseen vuosittain.

Aluehallintovirasto huolehtii, että muillakin kunnaneläinlääkäreillä kuin valmiuseläinlääkäreillä on riittävä tietämys tautivastustuksesta ja valmiussuunnitelmista. Aluehallintovirasto varmistaa, että kunnan tasolla on riittävä tietämys eläintautivalmiussuunnitelmista, ja että varautuminen, sijasjärjestelyt mukaan lukien, on ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueilla riittävä.

Aluehallintoviraston valmiussuunnitelmaan kirjataan valmiuseläinlääkärien määrä ja sijoittuminen alueella ja heidän mahdolliset erityisosaamisalueensa. Alueellisessa valmiussuunnitelmassa huomioidaan Ruokaviraston laatima ohjeistus siitä, mitkä ovat sellaisia välttämättömiä eläinlääkintähuollon tehtäviä, joiden hoitaminen on turvattava myös eläintaudin torjuntatoimien aikana.

Tunturi-Lapin toiminta-alueella on yksi valmiuseläinlääkäri. Valmiuseläinlääkäriin toimipaikka on Sodankylässä.

8.2 Eläintautien ilmoittaminen

Jokaista eläinlääkärinä koskee velvoite ilmoittaa vastustettavan, ilmoitettavan tai uuden vakavan eläintaudin esiintymisestä tai epäilystä kunnaneläinlääkärille tai aluehallintovirastoon (EtL 15 §). Lakisääteisesti vastustettavia eläintauteja ja ilmoitettavia eläintauteja koskee kunnaneläinlääkäriin ja aluehallintoviraston velvollisuus ilmoittaa eläintaudin esiintymisestä tai epäilystä maa- ja metsätalousministeriön eläintautien ilmoittamisesta ja mikrobikantojen toimittamisesta antaman asetuksen (1010/2013) mukaisesti.

Kunnaneläinlääkärinä koskeva velvoite ilmoittaa erikseen lueteltujen zoonoosien esiintymisestä terveyskeskuksen tartuntataudeista vastaavalle lääkäriin on kirjattu eläintautien ilmoittamisesta ja mikrobikantojen toimittamisesta annetun maa- ja metsätalousministeriön asetuksen (1010/2013) 15 §:ään.

Ammattimaisella toimijalla on velvoite tiedottaa pitopaikassa esiintyvistä zoonooseista eläinten ostajia ja pitopaikassa vierailevia henkilöitä, sekä ryhtyä toimenpiteisiin heidän suojaamiseksi zoonooseilta. Jos se on ihmisten terveydelle aiheutuvan vaaran torjumiseksi välttämätöntä, aluehallintovirasto voi määrätä toimenpiteistä toimijalle annettavalla päätöksellä. (EtL 28 §).

Eläinlääkäriin on ilmoitettava vastustettavan eläintaudin epäilystä tai todetusta taudista viipymättä. Yksityinen eläinlääkäri ilmoittaa kunnaneläinlääkärille tai aluehallintovirastolle ja kunnaneläinlääkäri ilmoittaa aluehallintovirastolle. Helposti leviävästä, vaarallisesta ja uudesta vakavasta eläintaudista on ilmoitettava välittömästi, myös päivystysaikana. Valvottavista ja MMM:n asetuksen 1010/2013 1 §:ssä luetelluista eläintaukeista on ilmoitettava seuraavana arkipäivänä. Muista ilmoitettavista eläintaukeista ilmoitetaan vain kuukausiyhteenvedossa. Vastustettavat ja ilmoitettavat eläintaudit on lueteltu lainsäädännön lisäksi Ruokaviraston internetsivuilla.

Kuukausiyhteenvedo

Kunnaneläinlääkäriin on toimitettava kuukausiyhteenvedo alueellaan todetuista eläintaukeista aluehallintovirastoon kuukausittain seuraavan kuun 15. päivään mennessä. Samassa kunnassa tai yhteistoiminta-alueella toimivat virkaeläinlääkärit voivat myös toimittaa yhteisen ilmoituksen, kunhan asia käy ilmi kuukausiyhteenvedosta. Tällöin on hyvä sopia, kuka vastaa ilmoituksen koostamisesta ja lähettämisestä, niin ettei usea eläinlääkäri ilmoita samaa tautitapausta. Lainsäädännössä ei erikseen edellytetä yksityiseltä eläinlääkäriltä kuukausiyhteenvedon tekemistä. Kuukausiyhteenvedon Lisätietoja -kohdassa on syytä ilmoittaa, jos tutkimustulos on saatu muusta laboratorionasta kuin Ruokavirastosta, esimerkiksi ulkomaisesta laboratorionasta. Kuukausiyhteenvedon pohjana voi käyttää lomaketta, joka löytyy Ruokaviraston internetsivuilta. Lomakepohjan käyttäminen ei ole pakollista, vaan tiedot voi antaa myös muussa muodossa.

Tunturi-Lapin ympäristöterveydenhuollossa jokainen eläinlääkäri huolehtii itse kuukausi-ilmoituksen täyttämisestä ja toimittamisesta AVI:iin

8.3 Eläintauteja tutkivat laboratoriot

Eläintautilain (441/2013) luvussa 12 säädetään eläintauteja tutkivia laboratorioita koskevista vaatimuksista. Vastustettavia eläintauteja voidaan tutkia ainoastaan Ruokavirastossa tai Ruokaviraston hyväksymässä laboratoriossa. Hyväksymismenettely koskee myös laboratorioita, joissa käsitellään vastustettavien eläintautien taudinaiheuttajamikrobeja ja/tai -loisia esimerkiksi tieteellisen tutkimuksen yhteydessä. Ilmoitettavia eläintauteja tutkivien laboratorioiden tulee eläintautilain mukaan tehdä ilmoitus toiminnastaan Ruokavirastoon. Ruokavirasto pitää internetsivuillaan yllä julkista rekisteriä vastustettavia eläintauteja tutkivista laboratorioista.

Eläintautilain 15 §:n mukainen ilmoitusvelvollisuus koskee myös laboratorioita. Laboratorion on ilmoitettava kaikista vastustettavien tai ilmoitettavien eläintautien epäilyistä tai todetuista tapauksista riippumatta siitä, onko näyte lähetetty tutkittavaksi kyseessä olevan taudin varalta tai muusta syystä. Ilmoitus tehdään kunnaneläinlääkärille tai aluehallintovirastolle.

Ruokavirasto ylläpitää julkista rekisteriä vastustettavia eläintauteja tutkivista laboratorioista.

Vastustettavia eläintauteja tutkimaan hyväksytyyn laboratorion ja ilmoitettavia eläintauteja tutkivan laboratorion on toimitettava Ruokavirastoon säännöllisesti tietoja kaikkien vastustettavien ja ilmoitettavien eläintautien varalta tutkittujen näytteiden määrästä, tutkimusmenetelmistä ja tutkimustuloksista. Lisäksi laboratorioiden on toimitettava kansalliseen vertailulaboratorioon (Ruokavirasto) laajakirjoista beetalaktamaasia (ESBL) tuottavien bakteerien tartuntoihin, MRSA-tartuntoihin, STEC-tartuntoihin sekä salmonellatartuntoihin liittyvät eristetyt mikrobikannat tai näyte.

Ruokavirasto valvoo hyväksytyjä laboratorioita ja ilmoitettavia eläintauteja tutkivia laboratorioita sekä arvioi täyttävätkö laboratoriot niille asetetut vaatimukset ja velvoitteet.

8.4 Pakollinen ja vapaaehtoinen terveystarkastus

Joillekin lakisääteisesti vastustettaville eläintaukeille on erillislainsäädännöllä säädetty terveystarkastuksen vähimmäistasosta. Munintakana-, broileri- ja kalkkunaparvia, uudistuseläimiä tuottavia sikaloita ja nautaeläimiä sperman keräysasemalle toimittavia, tai raakamaitoa tuottavia nautojen pitopaikkoja koskee pakollinen salmonellatarkastus. Pitopaikat voivat liittyä vapaaehtoiseen terveystarkastukseen lampaiden ja vuohien maedi-visnan, tarhattujen hirvieläinten tuberkuloosin tai kalojen BKD:n varalta. (Vna 838/2013). Myös siipikarjan ventilaatioyksiköillä on toteutettava erillistä terveystarkastus- ja näytteenotto-ohjelmaa.

Terveystarkastukseen liittyy säännöllinen käynti pitopaikoissa ja näytteenotto tai näytteenoton seuranta. Tilakäyntien tiheys riippuu useimmiten eläintenpidon tarkoituksesta tai pitopaikan eläinten terveystarkastuksesta. Pitopaikkojen on erikseen liityttävä vapaaehtoiseen terveystarkastukseen aluehallintovirastolle lähettämällä ilmoituksella. Aluehallintovirasto antaa vapaaehtoiseen terveystarkastukseen kuuluvalla pitopaikalla terveystarkastusta koskevan päätöksen. Pakolliseen terveystarkastukseen kuuluville pitopaikoille ei anneta terveystarkastusta. Aluehallintovirasto valvoo tarkastuskäyntien ja näytteenoton toteutumista pitopaikoissa. Aluehallintovirasto luetteloi siipikarjan hyväksytyt ventilaatioyksiköt ja valvoo niiden säännöllisten tarkastusten ja tutkimusten toteutumista.

Kunta sisällyttää omaan suunnitelmaansa pitopaikkojen terveystarkastukseen liittyvät tilakäynnit ja suunnittelee niiden toteutuksen. Salmonellatarkastusohjelman osalta kunta seuraa toimijan toteuttaman näytteenoton säästöjen mukaisuutta ja hallinnoi parvissa toimitettuja

saapumisilmoituksia sekä huolehtii omalta osaltaan pakolliseen terveystarkkailuun liittyvien tilakäyntien toteutumisesta. Kunta välittää terveystarkkailunsa saadut tiedot aluehallintovirastolle. Aluehallintovirasto suunnittelee, kuinka toimitaan tilanteessa, jossa terveystarkkailua ei ole toteutettu säästöjen mukaisesti.

Terveystarkkailun tarkat kuvaukset löytyvät eläinlääkintälainsäädännöstä tautikohtaisesti. Toimija vastaa vapaaehtoisen terveystarkkailun kustannuksista.

Tunturi-Lapin alueella on kaksi lammastilaa, jotka kuuluvat vapaaehtoiseen maedi-visna-valvontaohjelmaan. Salmonellavalvontaohjelmaan kuuluu yksi kotikanala Muoniossa. Alueella sijaitsevat luonnonravintolammikot kuuluvat vapaaehtoiseen BKD-valvontaohjelmaan, mutta näiden valvonta kuuluu toimijan kirjanpitoaikkakunnan eläinlääkärille. Alueella on kaksi mehiläistarhaa.

Terveystarkkailuohjelmiin kuuluvia käyntejä tekevät pääasiassa valvontaeläinlääkäri ja Sodankylän kunnaneläinlääkärit.

8.5 Vesiviljelylaitosten terveystarkkailu

Vesiviljelylaitosten tarkastukset ja näytteenotto tehdään pääosin riskiperusteisesti. Lisäksi Ahvenanmaalla on VHS-taudin hävitysohjelma, kolmella vyöhykkeellä IHN-taudin seurantaohjelma ja sisävesialueella vapaaehtoinen BKD-terveystarkkailu, joiden mukaan tarkastukset ja näytteenotto hoidetaan. *Gyrodactylus salaris* -loisen osalta tarkastuskäyntejä ei tehdä ja näytteenoton hoitaa Ruokavirasto suoraan kalastajien ja suoja-alueen laitoksen kanssa. Ruokavirasto on raportointivelvollinen seurantaohjelmien toteutumisesta maa- ja metsätalousministeriölle ja Euroopan unionille. Ohjelmat voivat muuttua esim. muuttuneen tautitilanteen takia tai jos valvottavien tautien listalle tulee uusia tauteja. Ruokavirasto lähettää aluehallintovirastoihin vuosittain erillisen ohjeen kyseisen vuoden tarkastuksista ja näytteenotoista. Ohje sisältää lakisääteisiä vaatimuksia ja suositusluonteisia ohjeita. Ruokaviraston vuosittaisessa ohjeessa ohjeistetaan valvonnan perustaso tietyntyyppisille laitoksille. Aluehallintovirasto huomioi paikalliset olosuhteet laitosten riskiluokituksessa. Kunnaneläinlääkäri tekee tarkastukset ja suorittaa näytteenoton aluehallintoviraston ohjeistamalla tavalla.

Tunturi-Lapin alueella on 3 toiminnassa olevaa luonnonravintolammikkoa Sodankylässä ja Kittilässä. Luonnonravintolammikoiden kirjanpitoaikat ovat Rovaniemellä, joten tarkastukset hoidetaan siellä.

8.6 Muu eläintautivalvonta

Ruokavirasto pyytää vuosittain seurantaohjelmien näytteenottoa erillisen suunnitelman mukaan. Suurin osa pyydetyistä näytteistä perustuu EU:n yhteiseen lainsäädäntöön, ja Ruokavirasto on raportointivelvollinen seurantaohjelmien toteutumisesta maa- ja metsätalousministeriölle ja Euroopan Unionille. Ruokavirasto lähettää seurantaohjelmien toimeenpanosta erillisen kirjeen aluehallintovirastoille silloin, kun seurantaohjelmaa ei edellytetä suoraan kansallisen lainsäädännön nojalla. Tällaisia erikseen vuosittain pyydettäviä seurantaohjelmien näytteitä otetaan muun muassa lintuinfluenssan varalta tiloilta ja teurastamoilta.

Eläinnäyttelyt

Ruokavirastolla on ohje maatalousnäyttelyihin vietävien eläinten tarkastuksista ja eläimiltä vaadittavista tutkimuksista (Eviran ohje 1274/04.01.00.01/2020). Ohje sisältää lakisääteisiä vaatimuksia ja suositusluonteisia ohjeita.

Eläinten keinollinen lisääntyminen

Aluehallintovirasto hyväksyy hakemuksesta nautojen, sikojen, hevosten, lampaiden ja vuohien spermankeräysasemat, spermavarastot, alkiontuotanto- ja alkionkeräysryhmät sekä sperman keräysasemille toimitettavien eläinten karanteenit, mikäli niiden tilat ja toiminta täyttävät säädösten asettamat vaatimukset. Aluehallintovirasto lähettää hyväksymisen tiedoksi Ruokavirastoon. Ruokavirasto rekisteröi hyväksytyt asemat, varastot ja ryhmät ja tiedottaa niistä toimijoille ja muiden jäsenvaltioiden viranomaisille lainsäädännön (neuvoston direktiivi 92/65/ETY ja komission päätös 2009/712/EY) mukaisesti.

Kunnaneläinlääkäri valvoo karanteeneja, sperman keräysasemia, alkioiden keräysryhmiä, alkioiden tuotantoryhmiä sekä spermavarastoja ja suorittaa niissä säännöllisiä tarkastuksia sen varmistamiseksi, että ne täyttävät hyväksymiselle säädetyt edellytykset ja että toiminnalle säädettyjä vaatimuksia ja hyväksymispäätöksessä asetettuja ehtoja noudatetaan. Valvonnan tulokset raportoidaan Ruokavirastoon vuosittain. (MMMä 1026/2013, MMMä 1027/2013, MMMä 1029/2013, MMMä 1032/2013, MMMä 1034/2013, MMMä 780/2014, MMMä 85/2015, 41/EEO/2006, 8/EEO/1998)

Tunturi-Lapin ympäristöterveydenhuollon alueella ei ole eläinten keinolliseen lisääntymiseen kuuluvia valvontakohteita.

Kyyhkyslakat

Kyyhkysten pitopaikoissa, joissa pidetään kyyhkysiä kilpailu- tai näyttelytarkoitusta varten, on kaikilla kyyhkysillä oltava voimassa oleva rokotus Newcastle'n tautia vastaan. Rokotuksen voi suorittaa kunnaneläinlääkäri tai muu eläinlääkäri. Eläintenpitäjä huolehtii, että tiedot rokotuksista lähetetään läänineläinlääkärille. (MMMä 1118/2014) Rokotusvelvollisuuden toteutumisen varmistamiseksi läänineläinlääkäri voi määrätä kunnaneläinlääkärin tarkastamaan näyttelyyn tai kilpailuun osallistuvien kyyhkysten rokotustodistukset näyttely- tai kilpailupaikalla. Viesti-, näyttely- ja koristekyyhkysten pitopaikkojen tulee olla rekisteröityjä.

Eläintautivalmiuden ylläpitämiseksi rekisteröityjen harrastelintujen pitopaikkojen on oltava kunnan valvontaviranomaisten tiedossa.

Tunturi-Lapin ympäristöterveydenhuollon alueella ei ole eläinten kyyhkysten pitopaikkoja.

8. ELÄINTEN MERKITSEMINEN JA REKISTERÖINTI

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/429 (ns. eläinterveyssäännöstö) aletaan soveltaa 21.4.2021 alkaen. Uudistuksen takia myös kansallinen laki eläintunnistusjärjestelmästä on tarpeen uudistaa ja myös sitä sovelletaan 21.4.2021 alkaen. Koska EHO:n päivityksen ajankohtana osa eläinterveyssäännösten alaisista delegoiduista asetuksista sekä kansallinen uusi laki ovat vielä luonnosvaiheessa, viitataan tässä dokumentissa vain voimassa olevaan lakiin eläintunnistusjärjestelmästä (238/2010).

Nautojen, sikojen, lampaiden, vuohien, siipikarjan, mehiläisten ja kimalaisten, turkiseläinten, kamelieläinten (kamelit, laamat ja alpakat), hirvieläinten (pl. porot) ja hevoseläinten pitäjien on ennen eläintenpidon aloittamista rekisteröidyttävä eläintenpitäjäksi oman kuntansa maaseutuelinkeinoviranomaiselle. Vesiviljelyeläinten pitäjien on rekisteröidyttävä Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle. Samassa yhteydessä eläintenpitäjä rekisteröi pitopaikan kyseiselle eläinlajille.

Eläimistä vastuussa olevan toimijan on pidettävä luetteloa omistuksessaan tai hallinnassaan olevista eläimistä eläinlaji- ja pitopaikkakohtaisesti. Eläimistä vastuussa oleva toimija on velvollinen ilmoittamaan eläinrekistereihin (nauta, lammas, vuohi ja sika) kaikki 12 §:n mukaiset tapahtumat. Eläintenpitäjän tulee merkitä hallinnassaan olevat eläimet yksilöllisellä Eviran tai Ruokaviraston hyväksymällä tunnistimella (nauta, lammas, vuohi ja hevonen) tai pitopaikkakohtaisella merkintätunnuksella (sika). (Laki eläintunnistusjärjestelmästä 238/2010)

Kunnaneläinlääkäri valvoo, että eläintunnistusjärjestelmälain vaatimuksia noudatetaan ja havaitessaan laiminlyöntejä ryhtyy toimenpiteisiin epäkohdan poistamiseksi. Aluehallintovirasto varmistaa, että eläintunnistussäädösten vastaista menettelyä havaittaessa ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin epäkohdan poistamiseksi. Aluehallintovirasto vahvistaa tarkastuksen suorittaneen valvontaviranomaisen asettaman väliaikaisen siirtokiellon (32 §). Aluehallintovirasto varautuu eläintunnistusjärjestelmälain 35 §:n mukaisen uhkasakkomenettelyn aloittamiseen tarvittaessa. Aluehallintovirasto ilmoittaa eläintunnistussäädösten rikkomisesta poliisille.

Eläinten merkinnän ja rekisteröinnin otantavalvontaa tehdään nauta-, sika-, sekä lammas- ja vuohitiloille. Vuosittainen valvontavelvoite on vähintään 3 % kaikista nauta-, sika- sekä lammas- ja vuohieläinten pitäjistä. Yhteensä valvotaan noin 1000 tilaa vuodessa. Pääosin tilat eläinten merkinnän ja rekisteröinnin valvontaan valitaan riskianalyysijä käyttäen (otantatilat). Tiloja tulee valvontaan myös muiden selvitysten (esim. eläintautiepäilyt, eläinsuojelutarkastukset) kautta.

Tiloilla tehtäviä otantatarkastuksia suorittavat ELY-keskusten tarkastajat. Aluehallintoviraston läänineläinlääkärit vastaavat valvonnan johtopäätösten, sekä valvonnasta annettavien mahdollisten seuraamusten antamisesta. ELY-keskus tallentaa pöytäkirjan tiedot tietojärjestelmään (ELVA-sovellus) viivytyksettä niin, että läänineläinlääkärillä on mahdollisuus antaa valvonnan johtopäätökset, sekä täydentävien ehtojen mukainen arviointi pääosasta tarkastuksia ennen tukimaksatusten aloittamista. Läänineläinlääkäri voi tarvittaessa määrätä jälkitarkastuksen tehtäväksi paikan päällä.

Valvontaeläinlääkäri tai virkaeläinlääkäri voi muun valvonnan yhteydessä (eläintauti- tai eläinsuojelutarkastuksen) yhteydessä tehdä eläinten merkitsemisen valvontaa. Valvontaeläinlääkäri tai kunnaneläinlääkärit voivat tarkistaa onko toimija rekisteröitynyt asianmukaiseen rekisteriin. Rekisteröinnit tarkastetaan läänineläinlääkäreiltä. Nautarekisteriin liittyvät rekisteröinnit valvontaeläinlääkäri voi tarkastaa itse.

9. ELÄINTEN LÄÄKITSEMISEN VALVONTA

Ruokaviraston on laadittava lääkkeiden ja muiden eläinten käsittelyssä käytettävien aineiden sekä eläinlääkinnässä käytettävien laitteiden ja tarvikkeiden käytön ja luovutuksen valvontaa varten monivuotinen valtakunnallinen valvontaohjelma. Ohjelman on katettava myös eläinlääkäriammattin harjoittamisesta annetun lain 10 §:n mukainen lääkkeiden määräämisen valvonta. Ohjelma on osa valvonta-asetuksen mukaista kansallista valvontasuunnitelmaa. Ohjelma on tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään neljän vuoden välein. Ohjelman tulee sisältää vähintään seuraavat tiedot:

- 1) valvonnan tavoitteet ja kattavuus osa-alueittain;
- 2) perusteet, joiden mukaan erityyppisten valvontakohteiden riskit arvioidaan ja kohteet sekä niiden valvontatiheys valitaan;
- 3) valvonnan sisällön ja menetelmien määrittely;
- 4) toimenpiteet epäiltäessä tai todettaessa säännösten vastaista toimintaa;
- 5) valvontaohjelman toteutumisen arvioinnissa käytettävät menetelmät.

Ruokavirasto toteuttaa ohjelmaa valtakunnallisesti ja aluehallintovirastot kukin toimialueellaan. Elintarviketurvallisuusvirasto voi antaa ohjelman toteuttamista koskevia yksittäisiä määräyksiä aluehallintovirastoille. (Laki eläinten lääkitsemisestä 387/2014 32 §)

Joulukuun alussa 2014 voimaantullut laki eläinten lääkitsemisestä (387/2014) muutti eläinten lääkitsemisen toimintaympäristöä. Eläinlääkärillä on aikaisempaa laajempi oikeus luovuttaa lääkkeitä tulevan tarpeen varalle terveydenhuoltoon kuuluville tiloille. Tämä lisää eläinten omistajien itsensä suorittamaa aloittamien lääkitysten määrää. Toisaalta lainsäädännössä säädetään ensimmäistä kertaa mikrobilääkkeiden käyttöperiaatteista ja edistetään siten mikrobilääkkeiden hallittua käyttöä.

Lääkitsemislain mukaisia valvontaviranomaisia ovat Ruokavirasto, aluehallintovirastot sekä kunnaneläinlääkärit aluehallintoviraston määräyksen mukaisesti eläinten pitopaikoissa.

Eläinten lääkitsemisen valvonnan on oltava suunnitelmallista ja perustuttava säännöllisesti päivitettävään valvontaohjelmaan, jonka Ruokavirasto laatii. Ohjelma kattaa tilojen lääkekäytön ja lääkekirjanpidon valvonnan samoin kuin eläinlääkäreiden valvonnan. Lisäksi valvonnan on katettava eläinlääkäriammattin harjoittamisesta annetun lain 10 §:n mukainen lääkkeiden määräämisen valvonta.

Valvottavien eläintuotantotilojen määrä asetetaan tasolle, joka mahdollistaa lääkitsemisen valvonnan kohdistamisen eläinlääkärien valvontaan. Tuotantotiloilla valvonnan tulee olla kattavinta nauta- ja sikatiloilla ja näiden valvontatavoitteena koko maan tasolla on yhteensä 100 tilaa. Tämä sisältää otannat, eläinlääkärien valvontaan liittyvät tilavalvonnat, epäilyyn perustuvat valvonnat sekä jäämälöydöksiin perustuviin selvityksiin sisältyvät tilan lääkekäytön ja kirjanpidon valvonnat. Otantavalvonnat yhdistetään muuhun viralliseen valvontaan. Muita tuotantosuuntia valvotaan jatkossa vuorovuosin sen jälkeen, kun valvontaohjelma on saatu vakiinnutettua. Tuotantotilojen valvonnan painopisteet määritellään vuosittain Ruokaviraston valvontaohjeessa ja valvontamenettelyt kuvataan liitteen 3 monivuotisessa valvontaohjelmassa.

Eläinlääkäreiden valvonnan kattavuuden tavoitteena on 4-5 %. Se sisältää sekä epäilyvalvonnan että otantaan perustuvan valvonnan. Epäilyvalvontaan kuuluvat kanteluiden ja ilmiantojen sekä tuotantotilojen tarkastuksilla todettujen eläinlääkärinä johtuvien epäkohtien perusteella tehtävä valvonta. Samoin lääkitsemislain 51 § 2 momentin mukaiset valtakunnallisilta terveydenhuolto-ohjelmilta tulevat ilmoitukset ovat osa epäilyvalvontaa. Näiden lisäksi kaikkien aluehallintovirastojen alueilla tehdään otantavalvontaa, joka painottuu riskikohteisiin.

Ruokavirasto toteuttaa ohjelmaa valtakunnallisesti ja aluehallintovirastot kukin toimialueellaan. Ruokavirasto voi antaa ohjelman toteuttamista koskevia yksittäisiä määräyksiä aluehallintovirastoille.

10. SISÄMARKKINKAUPPA, VIENTI JA TUONTI

EHO:ssa käsitellään elävien eläinten sekä muiden eläimistä saatavien tuotteiden kuin elintarvikkeiden sisämarkkinakauppaa, vientiä ja tuontia.

Nisäkkäitä ja lintuja kuljettaessa kuljetusajoneuvojen on oltava sellaisia, että niistä ei kuljetuksen aikana valu tai muuten pääse ulos eläinten lantaa, virtsaa, kuivikkeita tai rehuja. Kuljetusajoneuvot, joilla kuljetetaan nautoja, lampaita, vuohia, sikoja tai siipikarjaa Suomen rajojen ylitse on puhdistettava ja desinfioitava hyväksytyssä desinfiointipaikassa (ETL 73 §). 21.4.2021 jälkeen ei enää vaadita sisämarkkinakuljetuksissa, että puhdistus ja desinfiointi on tehtävä hyväksytyssä paikassa. Kuljetuksista vastaavan on pidettävä luetteloja suoritetuista kuljetuksista jokaisen kuljetusvälineen osalta erikseen. Luettelonpitovelvoite koskee nautoja, lampaita, vuohia ja sikoja, mutta ei siipikarjaa (MMM 198/2018 8 a §). Desinfiointipaikan, joissa nautojen, sikojen, lampaiden, vuohien ja siipikarjan kuljetuksiin käytettävät kuljetusajoneuvot desinfioidaan, hyväksyy hakemuksesta se aluehallintovirasto, jonka alueella desinfiointipaikka sijaitsee (ETL 76 §). Hyväksytyt eläinkuljetusajoneuvojen desinfektioapaikat löytyvät Ruokaviraston sivuilta.

Vesieläimiä kuljettavan on huolehdittava siitä, että eläinten terveydentila ei muutu kuljetuksen aikana ja että kuljetus ei vaaranna vesieläinten terveydentilaa lähtöpaikassa, kauttakuljetuspaikoissa tai määräpaikassa. Suomen rajat ylittävissä vesieläinten kuljetuksissa kuljetussäiliön vesi saadaan vaihtaa vain hyväksytyssä kuljetussäiliöiden vedenvaihtopaikassa (ETL 74 §). Aluehallintovirasto hyväksyy kuljetussäiliöiden vedenvaihtopaikan (ETL 76 §).

11.1 Sisämarkkinakauppa

Toimijoiden, jotka siirtävät jäsenvaltiosta toiseen tiettyjä eläinlajeja tai tuotteita on haettava rekisteröintiä (EtL 60 §; MMM 1024/2013 4 §) tai tuontilupaa (EtL 63 §) Ruokavirastosta.

Sisämarkkinakaupan toimijoita koskeva rekisteröintivelvoite poistuu 21.4.2021 jälkeen. Ruokavirasto ilmoittaa rekisteröinneistä ja tuontiluvista aluehallintovirastoon ja aluehallintovirasto ilmoittaa kunnaneläinlääkärille tai muulle valvovalle virkaeläinlääkärille. Rekisteröityneelle lähetettävä ohjeistus on viranomaisten käytössä Ruokaviraston internetsivuilla. Jos ohjeistus on laadittu yksittäistä toimijaa varten, siinä tapauksessa se lähetetään tiedoksi myös toimijan alueen aluehallintovirastolle. Ruokavirasto ylläpitää Pikantissa viranomaisten saatavilla rekisteriä sisämarkkinoilla ETL:n 60 §:n mukaisista toimijoista. Rekisteristä löytyvät toimijoiden yhteystiedot. Monilla toimijoilla on useita rekisteröintejä tai tuontilupia. Yksi rekisteröinti koskee vain yhtä eläinlajia tai tuotetta tai vain sisämarkkinatuontia tai -vientiä. Rekisteröinti on voimassa 3 vuotta myöntämisestä ja tuontilupa pääsääntöisesti myös 3 vuotta myöntämisestä tai toistaiseksi. Avin on hyvä seurata oman alueen rekisteröityneitä toimijoita. Jos rekisteröinteihin liittyviä tuonteja tai vientejä ei tule, kannattaa kysyä rekisteröityneiltä, onko toimintaa ollut. Seuranta voi tehdä esim. vuoden sisällä rekisteröinnistä TRACES-järjestelmästä.

Useimmat sisämarkkinakaupan ohjeet löytyvät Ruokaviraston internetsivuilta. Erityisesti silloin, kun rekisteröintiä tai tuontilupaa ei vaadita, voi ohjeet lukea sieltä. Sisämarkkinakaupan vaatimukset, kuten se, vaaditaanko rekisteröintiä tai tuontilupaa, perustuvat eläinlääkintö- ja EU-lainsäädäntöön. Pikantissa on virkaeläinlääkärille tarkoitettua ohjeistusta tai valvontamateriaalia. Epäselvissä tapauksissa tulee kääntyä läänineläinlääkärin tai Ruokaviraston puoleen. Saapunutta erää ei saa tarkastuksessa hyväksyä eikä lähetettävälle erälle myöntää terveystodistusta, jollei kunnaneläinlääkäri ole täysin varma ehtojen täyttymisestä.

Läänineläinlääkäriin tulee syöttää TRACES-järjestelmään alueensa pitkien kuljetusten eläinkuljettajalupien ja hyväksytyjen ajoneuvojen tiedot. Myös lyhyiden kuljetusten eläinkuljettajalupien ja ajoneuvojen tiedot tulee syöttää, jos niillä tehdään kansainvälisiä kuljetuksia.

Sisämarkkinatuonti

Aluehallintovirasto seuraa saapuvia eriä TRACES-järjestelmästä ja määrää kunnaneläinlääkäriin tarvittaessa tarkastamaan saapuneet erät. Kaikki Suomeen saapuneet märehittijät ja siat tarkastetaan Ruokaviraston ohjeiden mukaisesti kahden arkipäivän sisällä saapumisesta. Eläimiltä otetaan verinäytteet vain riskimaista tuotaessa. Muiden erien osalta suositellaan tarkastamaan uusien toimijoiden osalta ensimmäinen saapunut erä ja seuraavien tarkastusten tarve arvioidaan

Suomeen saapuvien erien mukana tulee seurata lähtömaassa virkaeläinlääkäriin myöntämä TRACES-järjestelmässä laadittu terveystodistus ja muut tarvittavat asiakirjat (EtL 58 §, MMMa 1024/2013 7 §). Toimijan velvollisuutena on tarkastaa kaikki vastaanottamansa erät. Jos määräpaikka on päivittäin virkaeläinlääkäriin valvonnassa, tuontitarkastuksen tekee valvova virkaeläinlääkäri. Jos vastaanotetuissa eläimissä on havaittavissa eläintaudin oireita tai asiakirjoissa ilmenee puutteita, on toimija velvollinen ilmoittamaan asiasta valvovalle virkaeläinlääkärilleen. Virkaeläinlääkäri voi tehdä saapuville erille tarkastuksia ja ottaa näytteitä (EtL 64 § ja MMMa 1024/2013 5-6 §).

ensimmäisen tarkastuksen perusteella. Kunkin toimijan osalta tulisi tarkastaa vähintään yksi saapunut erä vuodessa. Kunnaneläinlääkäri voi seurata saapuvia eriä TRACES-järjestelmässä ja tehdä saapuneiden erien tarkastuksia myös ilman aluehallintoviraston kehotusta. Virkaeläinlääkäriin on aina ryhdyttävä toimenpiteisiin, jos epäilee alueellaan olevan laittomasti tuotuja eriä. Niiden avien, joiden alue rajoittuu sisämarkkinarajoihin, tulee huolehtia siitä, että lemmikkieläinasetuksessa säädettyä maahan saapuvien lemmikkieläinten valvontaa tehdään. Tarkastustiheyttä voidaan arvioida aluehallintovirastoissa, mutta lemmikkieläimiä suositellaan tarkastamaan vuosittain.

Toimija voi lisäksi oma-aloitteisesti pyytää eläinlääkäriä tarkastamaan saapuvat erät (esim. ETT:n vaatimukset). Havaituista puutteista tiedotetaan kaikille aluehallintovirastoille valvonnan kohdistamiseksi

tuontitapaüksissa huomioon esim. toimijana olevan tilan koko sekä saapuvien ja tilalla jo olevien eläinten laji ja määrä. Tarkastuksia kohdennetaan riskiperusteisesti erityisesti tuotantoeläineriin, jotka saapuvat alueelta, jossa eläintautitilanne on heikompi kuin Suomessa sekä tilanteisiin, joissa epäillään, että toimija ei noudata lainsäädännön vaatimuksia. Yhtenä riskitekijänä voi nähdä ETT:n vaatimuksien sivuuttamisen.

Virkaeläinlääkäri raportoi sisämarkkinatuontierille tekemänsä tarkastukset TRACES-järjestelmään täyttämällä terveystodistuksen valvonta- eli III-osion. (EtL 66 §)

Toimija voi halutessaan täyttää vastaanottamilleen erille saapumisilmoituksen Traces-järjestelmässä. Silloin kun sisämarkkinatuontin terveystodistus on laadittu Tracesissa, niin erän tarkastus raportoidaan täyttämällä valvontaosio TRACES-järjestelmään. Valvontaosioon kirjataan tieto siitä, täyttääkö saapunut erä lainsäädännön eläinten terveyttä ja hyvinvointia koskevat vaatimukset. Jos erä ei ole hyväksyttävissä, niin silloin kirjataan erikseen tieto havaituista puutteista, esimerkiksi, jos terveystodistuksessa on virheitä sekä mahdolliset tehdyt toimenpiteet. Valvontaosio täytetään, vaikka puutteita ei olisikaan ja siinäkin tapauksessa, että erälle on tehty pelkkä asiakirjatarkastus. Jos määräpaikka on päivittäin virkaeläinlääkäriin valvonnassa (esim. teurastamo) tai kyseessä on eläville eläimille rajatarkastusasemalla tehtävä poistumistarkastus EU:n ulkopuoliseen maahan, valvontaosio täytetään TRACES-järjestelmään kaikista eristä. Tarkastuksessa varmistetaan huolellisesti, että erä, sen tunnistusmerkinnät ja asiakirjat täyttävät niitä koskevat vaatimukset. Muun valvonnan yhteydessä on hyvä tarkastaa, että toimija ylläpitää eläintautilain 65 § mukaista tuontiluetteloa.

Aluehallintoviraston laittomista tuonneista tekemät hallintopäätökset ilmoitetaan Ruokavirastoon. Jos laittomia erinä halutaan palauttaa alkuperämaahan, se edellyttää lupaa kyseisen jäsenvaltion viranomaisilta. Annettujen määräysten toteutuminen seurataan aina, esim. varmistamalla, että eläimet on palautettu alkuperämaahan tai että ne on lopetettu. Seuranta tapahtuu pyytämällä esim. virka-apua tullilta ja tekemällä yhteistyötä alkuperämaan viranomaisten kanssa. Aluehallintovirasto huolehtii virkaeläinlääkäreiden ja toimijoiden riittävästä TRACES-neuvonnasta sekä virkaeläinlääkäreiden ja mahdollisuuksien mukaan myös toimijoiden TRACES-koulutuksesta (esim. virkaeläinlääkäreiden osallistuminen Ruokaviraston järjestämään TRACES-koulutukseen).

Jos kunnaneläinlääkärillä ei ole mahdollisuutta itse käyttää TRACES-järjestelmää, hän voi pyytää läänineläinlääkäriä viemään tarkastuksen tuloksen järjestelmään puolestaan. Kunnaneläinlääkäreiden on suositeltavaa käyttää TRACES-järjestelmää oman alueen tapahtumien seuraamiseen. Päävastuu alueen TRACES-todistusten seuraamisessa on aluehallintovirastolla. Tunturi-Lapin alueella eläinlääkäri ryhtyy aluehallintoviraston ilmoituksen ja ohjeistuksen perusteella paikallistason toimenpiteisiin, mikäli paikkakunnalle saapuu eläin- tai tuote-eriä, jossa on syytä epäillä eläintautiriskiä tai jos epäillään, että eläin- tai tuote-erä on tuotu maahan laittomasti.

Osa Tunturi-Lapin virkaeläinlääkäreistä käyttää TRACES-järjestelmää. Näin ollen tarvittavat TRACES- todistukset pystytään hoitamaan.

Sisämarkkinavienti

Sisämarkkinaviennissä toimijan on pyydettävä valvovalta kunnaneläinlääkäriltä lähetettävien MMMa 1024/2013 liitteen 2 mukaisten erien tarkastamista (poikkeuksena erät, joiden vientiin liittyvät tarkastukset ja asiakirjat voi tehdä myös toimija tai muu kuin virkaeläinlääkäri). Kaikille eläimille, kuten hyönteisille, matelijoille ja jyrjijöille ei ole eläintautiehtoja (muualta lainsäädännöstä voi tulla ehtoja: Cites, vieraslajit, metsästys- ja kalastuslaki).

Kunnaneläinlääkäri tarkastaa lähetyksen ennen vientiä ja laatii tarkastuksen perusteella kyseisen eläinlajin ja tuotteen tiedot sisältävän terveystodistuksen TRACES-järjestelmässä (EtL 64 ja 66 §, MMMa 1024/2013 5 ja 7 §).

Jos viedään eläviä eläimiä toisen jäsenvaltion kautta EU:n ulkopuolelle, tulee tehdä myös sisämarkkinatodistus Tracesiin. Joissain tapauksissa sekä kolmasmaavienti- että sisämarkkinatodistus tehdään Tracesissa ja silloin samoilla tiedoilla voi tehdä molemmat todistukset. Tarkastuksen yhteydessä kunnaneläinlääkäri on hyvä varmistaa, että toimija on rekisteröitynyt kyseisen eläinlajin tai tuotteen sisämarkkinaviejäksi Ruokavirastoon. Pääsääntöisesti terveystodistuksen I-osan täyttäminen on toimijan tehtävä, kunnaneläinlääkäri kuitenkin tarkastaa ja tarvittaessa korjaa toimijan laatiman I-osan. Jos toimija ei ole rekisteröitynyt TRACES-järjestelmään, jää myös terveystodistuksen I-osan täyttäminen tarkastavan kunnaneläinlääkäriin tehtäväksi terveystodistuksen (II-osa) lisäksi. Toimija on velvollinen antamaan tarvittavat tiedot eläinlääkärille ja vastaa antamistaan tiedoista. Toimenpiteet tehdään toimijan kustannuksella. Todistuksen voi viedä TRACES-järjestelmään myös toinen virkaeläinlääkäri. Tarkastanut kunnaneläinlääkäri kuitenkin leimaa ja allekirjoittaa lähetystä seuraavan todistuksen. Muun valvonnan yhteydessä on hyvä tarkastaa, että toimija ylläpitää eläintautilain 65 § mukaisesti vientiluetteloa.

Rekisteröityjen hevosten terveystodistusta ei välttämättä tarvitse laatia TRACES -järjestelmässä, mutta TRACES-järjestelmän käyttö on suositeltavaa. Rekisteröity hevonen ei tietyin ehdoin tarvitse terveystodistusta ja eläinlääkärintarkastusta kilpamatkoilla Pohjoismaissa.

Virkaeläinlääkärit seuraavat mahdollista eristä vastaanottajamaassa saatavaa palautetta ja

reagoivat siihen. Esim. TRACES-terveystodistuksen valvonta eli III-osion täyttö TRACES-järjestelmän kautta.

Tunturi-Lapin alueelta viedään poroja Ruotsiin teurastettavaksi. Virkaeläinlääkäri tekee vietäville eläimille vientitarkastuksen ja kirjoittaa vientitodistuksen TRACES-järjestelmään ja toimittaa todistuksen teurastamolle. Myös muissa todistusta tarvitsevilla vientitilanteilla virkaeläinlääkäri huolehtii vientitarkastuksesta ja vientitodistuksen kirjoittamisesta TRACES-järjestelmään.

11.2 Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin

Suomesta voidaan viedä EU:n ulkopuolelle vain sellaisia eläviä eläimiä tai eläimistä saatavia tuotteita, joiden alkuperästä voidaan riittävällä tavalla varmistua. Lisäksi elävien eläinten ja tuotteiden on oltava siten merkittyjä, että ne voidaan tunnistaa. Niiden eläinten ja tuotteiden, joiden viennille EU:n ulkopuolelle on EU-lainsäädännössä asetettu eläintautien vastustamiseen liittyviä vaatimuksia, on lisäksi täytettävä nämä vaatimukset. Viejiltä edellytetään rekisteröitymistä Ruokaviraston ylläpitämään viejärekisteriin.

Toimija vastaa edellä mainittujen vaatimusten täyttymisestä sekä kohdemaan asettamien tuontivaatimusten selvittämisestä ja täyttymisestä. Jos vientierä kuljetetaan kohdemaahan muun kuin EU-jäsenvaltion kautta, toimija vastaa myös kauttakulkua koskevien vaatimusten selvittämisestä ja täyttymisestä.

Myös eläinten kuljettamista koskevia säännöksiä on noudatettava.

Virallisia eläinlääkintötodistuksia voivat vientiin myöntää ainoastaan kunnaneläinlääkärit, Ruokaviraston tarkastuseläinlääkärit ja poroteurastamoja valvovat aluehallintoviraston tarkastuseläinlääkärit. (EtL 10 luku, 84-85 § ja MMMa 832/2013)

Ennen eläinlääkintötodistuksen myöntämistä on varmistettava, että viejä on rekisteröitynyt kyseisen eläinlajin tai tuotteen viejäksi Ruokaviraston ylläpitämään viejärekisteriin pyytämällä viejältä nähtäväksi tositte tämän rekisteriin jättämästä ilmoituksesta. Rekisteröitymisvelvoitteeseen sisältyy joitakin poikkeuksia. Lisätietoja Ruokaviraston viejärekisteristä: viejärekisterisivu löytyy Ruokaviraston internetsivuilta hakutoiminnon avulla kirjoittamalla hakusanakenttään ”viejärekisteri”. Vain kunnaneläinlääkärit, Ruokaviraston tarkastuseläinlääkärit ja poroteurastamoja valvovat aluehallintoviraston tarkastuseläinlääkärit voivat myöntää virallisia eläinlääkintötodistuksia eläimille ja eläimistä saaduille tuotteille EU:n ulkopuoliseen vientiin. Venäjän/Euraasian talousliiton ja Kiinaan -viennissä edellytetään lisäksi, että todistuksia myöntävät virkaeläinlääkärit ovat osallistuneet Ruokaviraston järjestämiin vientikoulutuksiin.

Jos vietävien elävien eläinten (pois lukien lemmikit) tai tuotteiden viennistä on tehty sopimus kohdemaan ja Suomen tai EU:n välillä, viennissä on noudatettava tätä sopimusta ja viennissä on käytettävä eläinlääkintötodistusta, joka sisältää sopimuksessa todistukseen merkittäväksi sovitut tiedot. Vientiin ei ole mahdollista myöntää muita vastaavalle tuotteelle vastaavaan kohdemaahan laadittuja, sopimuksen ulkopuolisia eläinlääkintötodistuksia. Sopimukseen perustuvat mallit ovat nähtävissä Ruokaviraston internetsivuilla.

Mikäli edellä mainitun mukaista viennin sopimusta ei ole, viejän velvollisuus on selvittää kohdemaan asettamat tuonnin edellytykset. Viejä ohjeistetaan kääntymään asiassa esim. kohdemaassa toimivan tuojan puoleen tai kohdemaan suurlähetystöön Suomessa. Viejää voi pyytää toimittamaan esim. kopion kohdemaassa sijaitsevan tuojan tuontiluvasta, jota useissa maissa edellytetään tuojalta ennen kuin tuonti Suomesta voi alkaa. Tuontiluvassa ilmoitetaan yleensä ehdot, joilla eläimiä tai tuotteita voidaan saattaa kohdemaan markkinoille. Viejää pyydetään toimittamaan ehdot Ruokavirastoon (vientifat@ruokavirasto.fi), mikäli viejä haluaa, että Ruokavirasto laatii ehtojen

pohjalta viennissä käytettävän virallisen todistusmallin. Lemmikkejä vietäessä todistusmallia ei tarvitse pyytää tai tilata Ruokavirastosta, vaan eläinlääkäri voi laatia todistuksen viejän selvittämien ehtojen pohjalta.

Vain kunnaneläinlääkärit, Ruokaviraston tarkastuseläinlääkärit ja poroteurastamoja valvovat läänin aluehallintoviraston tarkastuseläinlääkärit voivat tilata Ruokavirastosta turvapaperille painettuja virallisia eläinlääkintötodistuksia. Virkaeläinlääkäriin on pidettävä kirjaa myöntämistään ja mitätöimistään eläinlääkintötodistuksista.

Venäjän/Euraasian talousliiton lisäksi EU-tasolla on neuvoteltu harmonisoiduista vientiehdoista mm. USA:n ja Kanadan kanssa. Jos vietävälle tuotteelle tai eläimelle löytyy EU/kohdemaan sopima todistusmalli TRACES -järjestelmästä (mm. Kanada, Chile, Uusi-Seelanti, Meksiko), vientitodistus on laadittava TRACES-järjestelmässä. Erää seuraa kuitenkin myös alkuperäinen, eläinlääkäriin leimaama ja allekirjoittama TRACES-järjestelmästä tulostettu todistus.

Mikäli Suomesta EU:n ulkopuolelle lähtevät elävät eläimet tai eläimistä saatavat tuotteet, sen jälkeen kun niille on myönnetty Suomesta kohdemaan edellyttämän mallin mukainen eläinlääkintötodistus, kulkevat toisen EU-jäsenvaltion kautta, erän siirtokelpoisuus EU-sisämarkkinoilla on osoitettava virallisella EU-sisämarkkinan terveystodistuksella. Toiseen jäsenvaltioon kauttakulkuna toimitettavia eläimiä, alkioita ja sukusoluja koskevat viralliset EU-sisämarkkinan terveystodistukset on laadittava ja lähetettävä TRACES-tietojärjestelmää käyttäen.

Tunturi-Lapin alueella ei ole rajatarkastusasemaa, jonka kautta kolmansista maista tuontia tapahtuisi.

11.3 Tuonti EU:n ulkopuolelta ja Komission asetuksen 2017/625 luvun V jakson II mukainen valvonta

Ruokavirasto

Ruokavirasto suunnittelee, ohjaa ja kehittää virallista valvontaa valvonta-asetuksen (Komission asetus 2017/625), lemmikkieläinasetuksen (Komission asetus 2013/576) ja lain eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta 1277/2019 soveltamisalalla. Ruokavirasto vastaa valvonta-asetuksessa ja lemmikkieläinasetuksessa jäsenvaltiolle ja toimivaltaiselle viranomaiselle säädetyistä unioniin tuotavien eläinten ja tavaroiden virallista valvontaa koskevista tehtävistä, ellei niitä ole säädetty Tullin tehtäväksi.

Tulli

Tulli vastaa:

- eläinten ja tavaroiden virallisesta valvonnasta saapumispaikoilla;
- eläinten ja tavaroiden ohjaamisesta saapumispaikan rajatarkastusasemalle;
- ennalta ilmoittamattomien eläinperäisten tuotteiden valvonnasta, kun on syytä uskoa, että lähetykseen sisältyy kyseisiä eläinten tai tavaroiden luokkia.
- rajatarkastusasemalla suoritettavasta virallisesta valvonnasta vapautettujen eläiminten ja eläinperäisten tuotteiden valvonnasta lukuun ottamatta niiden tuonnin edellytyksenä olevien ennakkolupien myöntämistä;
- rajatarkastuksen vaativien erien ohjaamisesta rajatarkastusasemalle sekä kirjan pitämisestä suoritettujen tarkastusten kokonaismäärästä ja näissä tarkastuksissa ilmenneistä vaatimustenvastaisuuksista ja tiedottamisesta yhdessä Ruokaviraston kanssa
- kauttakuljetuksena siirrettävien eläinperäisten tuotteiden, sukusolujen ja alkioiden, eläimistä saatavien sivutuotteiden, heinän ja olkien sekä yhdistelmätuotteiden poistumistarkastuksista, kun tavarat viedään pois EU:n alueelta.

Paikalliset viranomaiset

Kunnaneläinlääkäri antaa Tullille tarvittaessa virka-apua lemmikkieläinten viralliseen valvontaan

Jos on aihetta epäillä, että valvonta-asetuksessa tarkoitettu eläin tai tavara on tuotu maahan ilman että tuonnille asetettuja vaatimuksia on noudatettu, kunnaneläinlääkäri antaa tarvittaessa virka-apua Ruokavirastolle ja Tullille suorittamalla eläinten tai tavaroiden tarkastuksen, avustamalla tarkastuksen suorittamisessa tai suorittamalla eläimiin tai tavaroihin kohdistettavien toimenpiteiden täytäntöönpanoon liittyviä tehtäviä. (Laki eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta 1277/2019, 5 §)

Ruokavirasto

EU:n ulkopuolisista kolmansista maista kaupallisesti tuotavat elävät eläimet ja eläinperäiset tuotteet saapuvat Suomeen aina rajatarkastusaseman kautta ja rajatarkastuksesta tuojalle jää todisteeksi yleinen terveyttä koskeva tuloasiakirja eli CHED-todistus. Ruokavirasto tekee maa- ja metsätalousministeriölle esityksen rajatarkastusasemien, muiden valvontapisteiden ja lopullisten määräpaikkojen nimeämisestä sekä nimeämisen keskeyttämisestä tai peruuttamisesta, jollei sitä ole säädetty Tullin tehtäväksi. (Laki eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta 1277/2019, 5 §) Virasto vastaa koordinaatiosta, yhteistyötä ja yhteydenpitoa komission ja muiden jäsenvaltioiden kanssa virallisen valvonnan sekä muiden virallisten toimien osalta elintarvikkeita, eläinten terveyttä ja rehuja koskevalla alalla.

Ruokavirasto tekee mahdolliset hallintopäätökset lain eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta perusteella tilanteessa, jossa eläin on tullut Tullin tai rajatarkastuksen ohi laittomasti Suomeen. Usein puutteet todetaan esim. eläinlääkärin vastaanotolla ja yleensä eläimen asiakirjojen tai tunnistuksen ei todeta täyttävän lemmikkiasetuksen (EU 576/2013) ja tuontitapauksissa lisäksi lain eläinlääkinnällisestä rajatarkastuksesta 5§ ja Neuvoston Direktiivin 92/65/ETY asettamia vaatimuksia. Kunnaneläinlääkärin tulee epäillessä laitonta tuontia tehdä lemmikille eläintautilain 90 § mukainen tarkastus käyttäen Ruokaviraston lomaketta ja noudattaen aluehallintoviraston ohjeita laskutuksesta.

Ruokavirasto voi antaa Tullille virka-apua erityisissä viralliseen valvontaan liittyvissä tehtävissä. Ruokavirastolla ja Tullilla on voimassa oleva virka-apupyyntö koskien EU:n sisäliikenteessä liikkuvia lemmikkieläinten tarkastuksista.

Ruokavirasto myöntää tutkimusnäytteille ja diagnostisille näytteille tuontilupia, jotka toimitetaan tiedoksi toimijaa valvovalle kunnaneläinlääkärille. Näytteet ovat vapautettuja eläinlääkinnällisestä rajatarkastuksesta, mutta toimituksesta suoraan määränpään on varmistuttava. Toimijan, joka käyttää sivutuotteita tai niistä johdettuja tuotteita tutkimustarkoituksiin tulee rekisteröityä Ruokavirastoon ja toimijan tulee ilmoittaa jokaisen erän saapumisesta valvovalle kunnaneläinlääkärille.

Tulli

Tulli tekee maa- ja metsätalousministeriölle esityksen matkustajien maahantulopaikkojen nimeämisestä sekä nimeämisen keskeyttämisestä tai peruuttamisesta. (Laki eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta 1277/2019, 5 §). Lemmikkieläinten maahantulo kolmansista maista on sallittua vain siihen osoitettujen maahantulopaikkojen kautta. Ruokavirasto tai Tulli voivat määrätä eläinten tai tavaroiden lähetyksen tuonnista vastaavan toimijan maksamaan vähintään 300 euron ja enintään 5 000 euron tuontivalvonnan seuraamusmaksun, jos toimija toimii säännösten vastaisesti, kuten lain eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta 15 §:ssä kuvaillaan.

Paikalliset viranomaiset

Kunnaneläinlääkäri suorittaa saamansa tiedon perusteella tarvittavat toimenpiteet, kuten monitoroitujen lähetyksen kuittauksen TRACES-järjestelmään 15 päivän sisällä tuotteen saapumisesta. Tarvittaessa tulevat kyseeseen erän tarkastus määräpaikassa, eristys, näytteenotto tai muut lainsäädännön vaatimukset eläintautien leviämisen estämiseksi. Kunnan

elintarvikevalvontaviranomainen on toimivaltainen valvontaviranomainen yhteisen kalastuspolitiikan seuraamusjärjestelmästä ja valvonnasta annetun lain (1188/2014) 68 a §:ssä tarkoitetuissa kalansaaliiden purkamispaikoissa. Aiemmin luokkaan 1 kuuluvien sivutuotteiden käyttöön (esim. tutkimuksessa) tarvittiin lisäksi kunnaneläinlääkärin lupa. Vuoden 2019 lopussa sivutuotelain 12 § muuttui niin, ettei kunnaneläinlääkärin myöntämää lupaa enää tarvita vaan toimijan kunnaneläinlääkärille tekemä ilmoitus käytöstä riittää.

Kunnaneläinlääkärit seuraavat TRACES-ilmoituksia ja suorittavat paikallistason toimenpiteet ilmoitusten johdosta, kun paikkakunnalle saapuu kolmansista maista eläimiä, tuote-eriä tai tutkimus- tai diagnostisia näytteitä. Kunnaneläinlääkärit suorittavat paikallistason toimenpiteet niissä tapauksissa, joissa on syytä epäillä eläintautiriskiä tai jos epäillään, että eläin- tai tuote-erä on tuotu maahan laittomasti. Valvontaeläinlääkäri hoitaa valvonnan pääosin ja muut kunnaneläinlääkärit avustavat tarvittaessa.

11. ELÄINTEN HYVINVOINNIN VALVONTA

Voimassa olevan eläinten suojelua koskevan lainsäädännön noudattamista valvotaan eläinsuojelutarkastuksissa. Jos tarkastuksessa havaitaan, että eläinten suojelusta annettuja säädöksiä on rikottu, eläinsuojeluviranomainen ryhtyy lainsäädännön edellyttämiin pakkokeinoihin. (Eläinsuojelulaki 247/1996 (EsL) 4 luku; Laki eläinten kuljetuksesta 1429/2006 (EKL) 8 luku)

Jos eläinsuojeluviranomaisella on syytä epäillä, että eläinsuojelulainsäädäntöä on rikottu ja kun hän tekee eläinsuojelupäätöksen, hän on velvollinen tekemään asiasta ilmoituksen poliisille. (EsL 63 §)

Kunnaneläinlääkäri, poliisi ja terveystarkastaja valvovat eläinsuojelulainsäädännön noudattamista kunnan alueella. Valvontaviranomaisia ovat lisäksi tarkastuseläinlääkäri ja lihantarkastaja teurastamon alueella ja rajaeläinlääkäri toimialueellaan. Läänineläinlääkärit tekevät otantaan perustuvat eläinsuojelutarkastukset ja täydentävien ehtojen eläinten hyvinvoinnin tarkastukset sekä osallistuvat tarvittaessa hankalien eläinsuojelutapausten hoitoon alueellaan. Aluehallintovirasto voi käyttää luvanvaraisen toiminnan valvonnassa apunaan kunnaneläinlääkäreitä. Lisäksi aluehallintovirasto voi myöntää oikeuden eläinsuojeluvalvojalle tehdä eläinsuojelutarkastuksia muissa kuin kotirauhan piirissä olevissa eläinten pitopaikoissa. Eläinten suojelua kuljetusten aikana valvovat kunnaneläinlääkäri, poliisi ja aluehallintovirasto sekä tarkastus- ja rajaeläinlääkäri omilla toimialueillaan.

Aluehallintovirasto varmistaa, että eläinsuojelusäädösten vastaista menettelyä havaittaessa ryhdytään tarvittaviin pakkokeinoihin. Aluehallintovirasto seuraa, että eläinsuojelusäädösten rikkomisesta ilmoitetaan poliisille. Aluehallintovirasto varautuu eläinsuojelulain 43 §:n mukaisen uhkasakkomenettelyn hoitoon tarvittaessa. Aluehallintovirasto suunnittelee kuinka ja millaisissa tapauksissa tehdään vaikeiden eläinsuojelutapausten siirto kunnalta aluehallintoviraston hoidettavaksi.

Kunta varmistaa, että eläinsuojelusäädösten vastaista menettelyä havaittaessa ryhdytään tarvittaviin pakkokeinoihin. Annettujen määräysten ja valvontojen loppuunsaattaminen pitää varmistaa sekä huolehtia eläinsuojelusäädösten rikkomisen ilmoittamisesta poliisille.

Tunturi-Lapin alueella eläinsuojeluvalvonta on keskitetty valvontaeläinlääkärille. Valvontaeläinlääkäri suorittaa ilmoituksenvaraisten kohteiden valvonnan riskiarviointiin perustuen. Muut eläinlääkärit osallistuvat tarvittaessa valvontaeläinlääkärin kanssa eläinsuojelutarkastuksille ja valvontaeläinlääkärin lomien ja muiden poissaolojen aikana hoitavat kiireelliset eläinsuojelutarkastukset. Kittilän ja Sodankylän proteturastamoissa eläinsuojelun valvomisesta

vastaavat poronlihan tarkastuseläinlääkärit. Eläinlääkärit puuttuvat eläinsuojelullisiin epäkohtiin työssään tai ilmoittavat valvontaeläinlääkärille havaitsemistaan eläinsuojeluasioista, jotka siirtyvät sitten valvontaeläinlääkärin hoidettavaksi, jotta jääviys poistuu valvontatyöstä jatkossa.

12.1 Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus

Epäiltäessä, että eläintä hoidetaan, kohdellaan tai käytetään eläinsuojelulain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten tai lopetusasetuksen vastaisella tavalla, aluehallintovirastolla, kunnaneläinlääkärillä, kunnan terveydensuojeluvallontaa hoitavalla viranhaltijalla, poliisilla sekä aluehallintoviraston valtuuttamalla eläinsuojeluvallontajalla on oikeus tarkastuksen tekemiseen. Tarkastuksen tekijällä on oikeus päästä kaikkiin tiloihin, joissa eläimiä pidetään. Eläinsuojelutarkastuksen suorittajalla on oikeus tarvittaessa ottaa korvaukset tarkastusta varten tarvittavia näytteitä. Käynnillä tarkastetaan paitsi itse eläimet ja eläinten pitopaikka ja pitopaikan olosuhteet, myös eläimiä varten tarkoitettu ruoka ja juoma sekä välineet ja varusteet. Käynnillä voidaan tarkastaa myös luvan- ja ilmoituksenvaraisen toiminnan edellyttämä eläinluettelo, tuotantoeläimiä koskeva kirjanpito sekä lopetusasetuksessa edellytetyt asiakirjat. (EsL 39 §)

Epäilyyn perustuvien eläinsuojelutarkastusten määrä on lisääntynyt viime vuosina ja tarkastuksia tehdään vuosittain yli 6000 kpl. Epäilyyn perustuvan eläinsuojelutarkastuksen tekee useimmiten kunnan virkaeläinlääkäri. Paikallisen eläinsuojeluviranomaisen pyynnöstä vastuu tarkastuksen ja päätöksen tekemisestä vaikeimpien eläinsuojelutehtävien osalta voidaan kuitenkin siirtää kunnalta läänineläinlääkärille. Kunta voi pyytää tapauksen siirtoa aluehallintovirastolle esimerkiksi tilanteessa, jossa toimija ei ole noudattanut hänelle toistuvasti annettuja kieltoja tai määräyksiä, ja kieltoa tai määräystä on tarvetta tehostaa uhkasakolla tai teettämishallalla. Kunta voi pyytää tapauksen siirtoa 32 aluehallintovirastolle myös esimerkiksi tilanteessa, jossa tarkastuskohteessa on useita eläimiä, joiden osalta on tarve ryhtyä eläinsuojelulain 44 §:n mukaisiin välittömiin toimenpiteisiin eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Epäilyyn perustuvien eläinsuojelutarkastusten määrä on lisääntynyt myös Tunturi-Lapin yhteistoiminta-alueella.

12.2 Tiloilla tehtävät otantaan perustuvat eläinsuojelutarkastukset

Ruokavirasto ja aluehallintovirasto voivat eläinsuojelulain ja sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten taikka lopetusasetuksen noudattamisen valvomiseksi tai Suomea sitovan kansainvälisen sopimuksen velvoitteiden täyttämiseksi tai EY:n oikeusjärjestyksen niin edellyttäessä määrätä virkaeläinlääkärit tekemään selvityksiä ja tutkimuksia sellaisissa eläintenpitoyksiköissä, joissa eläimiä pidetään elinkeinonharjoittamisen tarkoituksessa. (EsL 48 §)

Eläinten hyvinvointia koskevien direktiivien ja asetusten noudattamisen valvomiseksi eläintenpitoyksiköihin tehdään edustava määrä otantaan perustuvia eläinsuojelutarkastuksia. Tarkastusten piiriin kuuluvat nauta-, sika-, lammas- ja vuohitilat sekä ankka-, hanhi- ja broileritilat. Lisäksi tarkastetaan munivien kanojen pitoyksiköitä sekä turkistiloja. Vuosittain tarkastetaan yhteensä vajaat 450 tilaa. Valvontoja painotetaan vuosittain eri eläinlajeihin, jolloin painotetun eläinlajin tiloja valvotaan kyseisenä vuonna aiempaa enemmän. Osa tarkastettavista tiloista valitaan satunnaisotannalla rekistereistä, osa valitaan riskiin perustuen. Aluehallintovirastojen läänineläinlääkärit tekevät tarkastukset. Aluehallintoviraston on kirjattava tehdyt tarkastukset ja eläinsuojelupäätökset tietojärjestelmään tarkastusvuotta seuraavan tammikuun loppuun mennessä.

12.3 Luvan- ja ilmoituksenvaraiseen toimintaan ilman epäilyä kohdistuva tarkastus

Tarkastuksia voidaan tehdä myös ilman epäilyä eläinsuojelulainsäädännön rikkomisesta sellaisiin paikkoihin tai toimintaan, joka edellyttää eläinsuojelulaissa tarkoitetun luvan hakemista aluehallintovirastolta tai ilmoituksen tekemistä aluehallintovirastolle. Tällaisia paikkoja ovat esimerkiksi sirkukset, eläintarhat ja -näyttelyt, eläinkaupat, pieneläinhoitolat, suuret kennelit sekä ravi- ja ratsastustallit, riistaeläintarhat, lihan, munien tai siitoseläinten tuotantotarhat sekä paikat, joissa harjoitetaan eläinten lopetustoimintaa. Ilman epäilyä tarkastuksia saadaan tehdä myös eläinkilpailuihin ja muihin vastaaviin tilaisuuksiin. (EsL 39 §) Aluehallintovirastot myöntävät lisäksi teurastukseen tai turkiseläinten lopetukseen liittyviä toimia suorittaville henkilöille lopetusasetuksen (Neuvoston asetus (EY) N:o 1099/2009 eläinten suojelusta lopetuksen yhteydessä) 21 artiklan mukaiset kelpoisuustodistukset. (EsL 35 §).

Luvan- ja ilmoituksenvaraista toimintaa on valvottava säännöllisesti. Tavoitteena on tarkastaa toiminta vuosittain. Tavoitteesta voidaan poiketa, mikäli luvan- ja ilmoituksenvaraisen toiminnan valvonnasta on tehty riskinarviointi aluehallintoviraston hyväksymien riskinarviointiperusteiden mukaisesti. Tällöin valvontasuunnitelmassa kuvataan riskinarviointi ja kohteiden tarkastustiheys suunnitellaan riskinarviointiin perustuen. Kaikki kohteet ja tehdyt tarkastukset kirjataan aluehallintovirastoissa Elitejärjestelmään. Tulevaisuudessa Eliten korvaa Elvi ja EPR, jotka ovat myös kunnaneläinlääkäreiden käytössä.

Ilmoituksenvaraisia eläintenpitopaikkoja Tunturi-Lapin alueella on ilmoituksenvaraisia kohteita yhteensä 42 kpl. Näitä ovat 20 kenneliä tai koiratarhaa, 19 hevostallia, 2 villisikatarhaa, 1 eläinhoitola ja 5 löytöeläintarhaa. Ilmoituksenvaraiset kohteet tarkastetaan vuosittain tai riskinarvioon perustuen harvemmin mutta vähintään kerran kolmessa vuodessa. Valvontaeläinlääkäri vastaa ilmoituksen varaisten kohteiden valvonnasta.

Aluehallintovirasto suunnittelee alueensa luvan- ja ilmoituksenvaraisen toiminnan tiedonhallinnan sekä sen, miten kohteiden lupamenettely toteutetaan, ja miten ilmoitukset käsitellään. Aluehallintovirasto ilmoittaa kunnille näiden alueella sijaitsevat luvan- ja ilmoituksenvaraiset kohteet sekä toiminnassa tapahtuneet muutokset.

Kunnat ylläpitävät tietoa alueellaan sijaitsevasta luvan- ja ilmoituksenvaraisesta toiminnasta. Kunta suunnittelee alueensa luvan- ja ilmoituksenvaraisen toiminnan valvonnan. Suunnitelmassa kuvataan riskinarviointi, mikäli kohteita ei tarkasteta vuosittain.

12.4 Eläinsuojeluvalvojat

Aluehallintovirasto voi myöntää oikeuden eläinsuojeluvalvojana suorittaa tarkastuksia sille, jolla on koulutuksen tai käytännön kokemuksen kautta hankittu riittävä perehtyneisyys tarkastuksen kohteena olevaan eläinlajiin ja sen pidolle asetettaviin eläinsuojeluvaatimuksiin ja joka on suorittanut Ruokaviraston järjestämän eläinsuojelutarkastuksen tekemistä koskevan eläinsuojeluvalvoajakurssin. (EsL 38 §)

Aluehallintovirastojen valtuuttamat eläinsuojeluvalvojat voivat suorittaa epäilyyn perustuvia eläinsuojelutarkastuksia sekä luvan- ja ilmoituksenvaraiseen toimintaan ilman epäilyä kohdistuvia tarkastuksia. Aluehallintoviraston valtuuttamalla eläinsuojeluvalvojalla on oikeus tehdä eläinsuojelutarkastuksia muissa kuin kotirauhan piirissä olevissa eläinten pitopaikoissa. Kotirauhan piiriin kohdistuvassa tarkastuksessa eläinsuojeluvalvoja voi kuitenkin tarkastusoikeutensa rajoissa tarvittaessa avustaa viranomaista. Jos eläinsuojeluvalvoja havaitsee eläintenpidossa sellaisia epäkohtia, jotka edellyttävät kieltoja, määräyksiä tai eläinsuojelulain mukaisia kiireellisiä

toimenpiteitä, eläinsuojeluvalvojan on otettava yhteyttä eläinsuojeluviranomaisiin.

Tunturi-Lapin alueella on yksi Suomen Eläinsuojeluyhdistyksen (SEY) vapaaehtoinen eläinsuojeluneuvoja. Aluehallintovirastojen valtuuttamia eläinsuojeluvalvojia alueella ei ole.

12.5 Eläinkuljetukset

Aluehallintovirastot myöntävät hakemuksesta kaupallisen toiminnan yhteydessä tapahtuvia kuljetuksia suorittaville henkilöille ja yrityksille eläinkuljettajaluvat ja niihin liittyvät kuljetusvälineen hyväksymistodistukset sekä kuljettajan ja hoitajan pätevyystodistukset. (EKL 5 luku, eläinkuljetusasetus artiklat 6-7 ja 10-11)

Jos on aihetta epäillä, että eläintä kuljetetaan eläinkuljetussäädösten vastaisella tavalla, poliisilla, kunnaneläinlääkärillä, aluehallintovirastolla, rajaeläinlääkärillä ja tarkastuseläinlääkärillä on oikeus tarkastaa eläinkuljetus. Poliisi saa tarkastaa eläinkuljetuksen myös ilman epäilyä säädösten rikkomisesta, samoin rajaeläinlääkäri ja tarkastuseläinlääkäri toimialueillaan. Eläinkuljetusta tarkastettaessa on viranomaisella oikeus tarkastaa eläimet, kuljetuskalusto, ravinto, juotava, varusteet ja välineet sekä asiakirjat. (EKL 28 §)

Ruokavirasto ja aluehallintovirasto voivat määrätä virkaeläinlääkärit tekemään erityisiä tarkastuksia eläinkuljetuksissa. (EKL 29 §)

Kunnaneläinlääkärit ja aluehallintovirastot tekevät EU:n jäsenvaltioiden välisten sekä kolmansista maista ja kolmansiin maihin suoritettavien tiettyjen eläinlajien pitkien kuljetusten reittisuunnitelmiin liittyvät tarkastukset ja muut toimenpiteet. (eläinkuljetusasetus artikla 14)

Aluehallintoviraston läänineläinlääkärit ja teurastamoiden tarkastuseläinlääkärit tekevät vuosittain eläinkuljetusasetuksen edellyttämiä eläinkuljetustarkastuksia. Näitä tarkastuksia tehdään sekä eläinten lastaus- ja purkupaikoilla että kuljetuksen aikana. Eläinkuljetuksista pyritään tarkastamaan vuosittain vähintään 25 % aluehallintoviraston alueelle myönnettyistä eläinkuljettajalupien määrästä. Ruokavirasto antaa vuosittain tarkastusmäärät ja kohdennukset aluehallintovirastoille ja tarkastuseläinlääkäreille. Kunnan- ja läänineläinlääkärit tekevät reittisuunnitelmiin liittyviä hyväksymisiä ja eläinten kuljetuskuntoisuuden varmistuksia.

Virkaeläinlääkärit tekevät Aluehallintoviraston määräyksestä vuosittain eläinkuljetustarkastuksia porojen teuraskuljetuksissa.

12.6 Teurastamot

Aluehallintovirastot myöntävät hakemuksesta teurastukseen liittyviä toimia suorittaville henkilöille lopetusasetuksen 21 artiklan mukaiset kelpoisuustodistukset. Tarkastuseläinlääkärit myöntävät hakemuksesta teurastukseen liittyviä toimia suorittaville henkilöille lopetusasetuksen 21 artiklan mukaiset väliaikaiset kelpoisuustodistukset. (EsL 35, 37 §)

Ruokavirasto ja aluehallintovirasto voivat määrätä virkaeläinlääkärit tekemään selvityksiä ja tutkimuksia teurastamoissa ja poroteurastamoissa. (EsL 48 §)

Tarkastuseläinlääkärillä ja lihantarkastajalla on oikeus tarkastusten tekemiseen teurastamossa sekä niiden alueella ilman epäilyä eläinsuojelusäädösten vastaisesta toiminnasta. (EsL 39 §)

Teurastamoiden ja pienteurastamoiden tarkastuseläinlääkärit ovat pääasiassa Ruokaviraston

palveluksessa. Muutaman pienteurastamon valvonnasta Ruokavirastolla on sopimus kunnan kanssa. Tarkastuseläinlääkärillä on oikeus tarkastaa myös teurastamolle saapuvat eläinkuljetukset. AVI vastaa eläinsuojelulainsäädännön alueellisesta ohjauksesta myös teurastamoissa.

Tunturi-Lapin alueella ei ole Eviran valvonnan alaisia pienteurastamoja. Toimialueella on neljä AVI:n alaista poroteurastamoja, joissa nimetyt poronlihantarkastuseläinlääkärit vastaavat eläinsuojelun valvonnasta teurastamossa ja teurastamon alueella.

12.7 Koe-eläintoiminnan valvonta

Koe-eläintoimintaa säätelee tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta annettu laki (497/2013).

Koe-eläintoiminnan lupahallinnosta sekä valvonnasta vastaavat Etelä-Suomen sekä Itä-Suomen aluehallintovirastot. Ruokavirastolla ei ole ohjauks- tai valvontatehtävää koe-eläintoiminnassa.

Tunturi-Lapin ympäristöterveydenhuollon toiminta-alueella ei ole koe-eläintoimintaa.

12. ELÄIMISTÄ SAATAVAT SIVUTUOTTEET

Sivutuotelaki tuli voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2015. Lain mukaan Ruokavirasto laatii vuosittain valtakunnallisen valvontasuunnitelman sivutuotevalvonnan järjestämiseksi. AVI ohjaa suunnitelman toteuttamista alueellaan.

13.1 Sivutuotelaitosten valvonta

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1069/2009 (sivutuoteasetus) ja sen täytäntöönpanosta annettu komission asetus (EU) N:o 142/2011 edellyttävät, että sivutuotteita käytävillä, käsittelevillä, varastoivilla ja hävittävillä laitoksilla ja toimijoilla on oltava toimivaltaisen viranomaisen hyväksyntä tai rekisteröinti. Valvontaviranomaiset määrätään sivutuotelaissa 517/2015. Kunnaneläinlääkärit valvovat Ruokaviraston vuosittaisen valvontasuunnitelman mukaisesti hyväksymiään ja rekisteröimiään laitoksia ja toimijoita sekä osaa Ruokaviraston hyväksymistä tai rekisteröimistä laitoksista. AVI:lla ei ole valvonnan toimeenpanotehtäviä, vaan ne ohjaavat valvontasuunnitelman toteutumista alueellaan. (Sivutuotelaki 517/2015, 6 luku ja 49 §)

Kunnaneläinlääkäri hyväksyy toimialueellaan sivutuoteasetuksen mukaiset polttolaitokset, rinnakkaispolttolaitokset, johdettujen tuotteiden varastointilaitokset silloin, kun tuotteet on tarkoitus hävittää polttamalla tai hyväksytylle kaatopaikalle toimittamalla ja väliasteenlaitokset, joissa varastoidaan tai esim. suolataan, jäädytetään tai lajitellaan käsittelemättömiä sivutuotteita.

Kunnaneläinlääkäri rekisteröi tekniset laitokset, johdettujen tuotteiden varastointilaitokset silloin, kun tuotteet on tarkoitettu tekniseen käyttöön, tilarehustamot, keräyskeskukset silloin, kuin ne eivät sijaitse teurastamon yhteydessä sekä toimijat, jotka käyttävät sivutuotteita erityisiin ruokintatarkoituksiin. Hyväksyntä- ja rekisteröintipäätökset on ilmoitettava välittömästi aluehallintovirastoon ja Ruokavirastoon. Ruokaviraston nettisivuilla ylläpidettävältä hyväksytyjen ja rekisteröityjen sivutuotealan laitosten listalta on nähtävissä ajantasainen luettelo laitoksista ja niiden sijainnista.

Kunnaneläinlääkäri valvoo hyväksymiään ja rekisteröimiään laitoksia ja toimijoita. Kunnaneläinlääkäri valvoo myös Ruokaviraston hyväksymiä ja rekisteröimiä laitoksia, kuten käsittelylaitoksia, lemmikkieläinten ruokia valmistavia laitoksia ja rehusekoittamoita. Tarkastukset on

pyrittävä mahdollisuuksien mukaan tekemään ennalta ilmoittamatta. Saapuneiden sivutuote-erien osalta kunnaneläinlääkäri täyttää valvontaosion kaupalliseen asiakirjaan (DOCOM) TRACES-järjestelmään. Ennen kuittausta/valvontaa on varmistettava, että erä on saapunut laitokselle.

Ruokavirasto määrittelee vuosittaisessa valvontasuunnitelmassa kunkin laitostyyppin osalta riskinarviointiin perustuen ne laitokset nimeltä, jotka Ruokaviraston ja kunnaneläinlääkäriin on vuoden aikana vähintään tarkastettava. Valvonnan teema ja painopiste voi vaihdella vuosittain. Mikäli valvontavuoden aikana todetaan tarkastuksen tarve jollakin suunnitelman ulkopuolisella laitoksella, tarkastus tehdään suunniteltujen tarkastusten lisäksi. Kunnaneläinlääkärit toimittavat valvontaan liittyvät tarkastuskertomukset mahdollisimman nopeasti tarkastuksen jälkeen tiedoksi AVI:in ja Ruokavirastoon.

Mikäli tarkastuksella todettua puutetta ei saada poistettua kehotuksilla ja joudutaan käyttämään sivutuotelain mukaisia hallinnollisia pakkokeinoja, pakkokeinopäätökset toimitetaan AVI:in ja Ruokavirastoon. AVI:en tehtävä on kouluttaa, neuvoa ja välittää tietoa alueensa kunnaneläinlääkäreille sivutuotevalvontaan liittyvissä kysymyksissä. Tarvittaessa AVI:sta voidaan olla mukana kunnaneläinlääkäriin tekemillä valvontakäynnillä. Kaiken kaikkiaan AVI:n rooli on huolehtia, että sivutuotelainsäädäntöä noudatetaan sen toimialueella valvontasuunnitelman mukaisesti. Yhteenveto toteutuneesta laitosvalvonnasta ja pakkokeinojen käytöstä toimitetaan Ruokavirastoon valvontavuotta seuraavan vuoden helmikuun loppuun mennessä VASU-raportointina.

Tunturi-Lapin alueella toimii Ruokaviraston ylläpitämän listauksen mukaan kolme lemmikkieläimien ruokia valmistavaa laitosta ja kaksi tilarehustamo. Ruokavirasto valvoo lemmikkieläimien ruokia valmistavia laitoksia. Valvontaeläinlääkäri valvoo tilarehustamoja. Tilarehustamot ovat rekikoiratarhan yhteydessä. Valvontaeläinlääkäri suorittaa tarkastukset Ruokaviraston valvontasuunnitelman mukaisesti. Vuonna 2021 Sodankylässä oleva lemmikkieläimien ruokia valmistava laitos siirtyy kunnallisen valvonnan piiriin.

13.2 Sivutuotteita käyttävien ja hävittävien toimijoiden valvonta

Kunnaneläinlääkärit valvovat toimijoita, jotka käyttävät sivutuotteita erityisiin ruokintatarkoituksiin kuten luonnonvaraisena elävien eläinten ruokintaan sekä turkistarhojen lajinsisäistä käyttöä. Kunnaneläinlääkärit valvovat myös tiloilla itsestään kuolleiden ja lopetettujen tuotantoeläinten hävitystapoja. Aluehallintovirasto ohjaa ja seuraa kuntien sivutuotevalvonnan toteutumista. (Sivutuotelaki 6 § ja 6 luku)

Aloitettaessa haaskatoiminta (käsittelemättömien sivutuotteiden käyttö luonnonvaraisten eläinten ruokinnassa), on toiminnasta tehtävä ilmoitus kunnaneläinlääkärille, jonka alueella haaskaa aiotaan pitää. Ilmoitus on tehtävä ennen haaskaruokinnan aloittamista ja se tehdään kirjallisesti. Haaskapaikan tiedot viedään haaskarekisteriin (Eläintunnistusjärjestelmästä annettu laki 238/2010). Sivutuotelain nojalla annetun asetuksen MMMa 783/2015 mukaan haaskatoimijan on ilmoitettava kuukausittain haaskaruokintapaikkaan toimitettujen sivutuotteiden määrä. Tiedot on ilmoitettava sekä sille kunnaneläinlääkärille, jonka toimialueelta sivutuotteet kerätään että sille kunnaneläinlääkärille, jonka toimialueella sivutuotteet käytetään. Toimijan on pidettävä kirjaa sivutuotteiden käytöstä haaskaruokinnassa. Kirjanpito tarkastetaan haaskatoiminnan tarkastuksella.

Ruokavirasto määrittelee vuosittaisessa valvontasuunnitelmassaan haaskatoiminnan tarkastusten tekoperusteet, mutta kunnaneläinlääkärit määrittelevät itse vuosittain tarkastettavat kohteet.

Suomessa lähes kaikki turkistilat, joilla on kettuja ja/tai supeja, käyttävät Suomelle annettua lajinsisäisen käytön poikkeusta. Lajinsisäisellä käytöllä tarkoitetaan sitä kun nahkottujen kettujen ruhot käsitellään luokan 2 käsittelylaitoksessa ja sen jälkeen massa käytetään kettujen ruokinnassa.

Samoin supien nahkontaruhoista saatua massaa hyödynnetään supien rehussa. Tilat, joilla on vain kettuja, eivät voi itse keittää omassa tilarehustamossa ruhoja rehussa käytettäväksi. Sama koskee supeja.

Turkistarhojen tulee olla rekisteröityneenä eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteriin. Rekisterissä tulee olla merkintä myös lajinsisäisestä käytöstä. Lajinsisäinen käyttö on sallittua vain rekisteröidyillä tiloilla. Valvonta tehdään muun tilalla tapahtuvan valvonnan yhteydessä. Kunnaneläinlääkäreiden on tilakäynneillään varmistettava, että tila on rekisteröitynyt edellä mainittuun rekisteriin ja ettei lajinsisäistä käyttöä tapahdu tiloilla, joissa se ei ole sallittua. Lisäksi tulee tilakäyntien yhteydessä tarkkailla onko tiloilla havaittavissa keskushermosto-oireista kärsiviä eläimiä. Kaikki tällaiset eläimet on lähetettävä tutkittavaksi Ruokavirastoon. Näytteeksi riittää irrotettu pää, joka ei saa olla pakastettu.

Tunturi-Lapin alueella ei ole toiminnassa yhtään turkistarhaa.

Sivutuotteiden hautaaminen

Kokonaisten märehittäjien, sikojen, siipikarjan ja turkiseläinten raatojen, kotiteurastuksen sivutuotteiden ja tiettyjen muiden sivutuotelain mukaisten sivutuotteiden hautaaminen on sallittua ns. syrjäisillä alueilla. Kotiteurastuksen sivutuotteiden hävitykseen sovelletaan samoja keräily- ja syrjäisiä alueita kuin kokonaisten raatojen hävitykseen. Hautauksista on ilmoitettava aluehallintovirastolle tautitapauksissa. Keräilyalueilla em. sivutuotteet on käsiteltävä tai hävitettävä hyväksytyssä sivutuotelaitoksessa. (Sivutuotelaki, 3 luku)

Kunnaneläinlääkäri valvoo toimialueellaan tapahtuvaa raatojen keräilyä ja hävittämistä hautaamalla. Valvonta tehdään muun tilalla tapahtuvan valvonnan yhteydessä tai epäiltäessä vääriä käytöksiä. Keräilyalueella tehdään lisäksi kohdennettuja tarkastuksia tiloille, joilla Ruokaviraston toimittamien nautarekisteristä ja lammas- ja vuohirekisteristä ajettujen hävitystaparaaporttien perusteella raatoja hävitetään säädösten vastaisesti.

Sikojen osalta poistoilmoitukset voi kunnaneläinlääkäri itse tarkistaa sikarekisteristä. Toimijan on pidettävä kirjaa sivutuotteiden hautaamisista.

Tunturi-Lapin alue luetaan syrjäiseksi alueeksi. Toimijan tulee pitää kirjaa raatojen hautaamisesta. Kirjanpidon tulee sisältää haudattujen eläinten määrän, luokan ja lajin sekä hautauspäivämäärät ja paikat. Kirjanpito tulee säilyttää kahden vuoden ajan. Kirjaa ei tarvitse pitää lemmikkieläinten tai hevoseläinten kokonaisten raatojen hautaamisesta.

Ruokavirasto määrittelee valvontasuunnitelmassaan sivutuotetoimijoiden valvonnan tekoperusteet, mutta kunnaneläinlääkärit määrittelevät itse vuosittain tarkastettavat kohteet. Tehdyistä tarkastuksista laaditut tarkastuskertomukset ja mahdolliset pakkokeinopäätökset toimitetaan AVI:iin ja Ruokavirastoon mahdollisimman nopeasti.

13. TÄYDENTÄVIEN EHTOJEN VALVONTA

Euroopan yhteisen maatalouspolitiikan keskeinen osa ovat viljelijöitä velvoittavat ns. täydentävät ehdot. Näiden ehtojen noudattaminen on EU:n viljelijöille maksamien suorien tukien ja tiettyjen EU:n osittain rahoittamien tukien täysimääräisen maksamisen edellytyksenä.

Täydentävät ehdot jaetaan kolmeen ehdonalaan, joista Ruokaviraston elintarvikeketjulinjan ohjausvastuulla olevat vaatimukset kuuluvat ehdonalalle 1. kansanterveyden, eläinten ja kasvien terveyden valvonta sekä ehdonalalle 2. eläinten hyvinvointivalvonta. Ruokaviraston elintarvikeketjulinjan täydentävien ehtojen valvonta sisältää eläinten merkinnän ja rekisteröinnin,

kiellettyjen aineiden, eläimistä ja kasveista saatavien elintarvikkeiden ja rehujen tuotantohygienian, TSE-vaatimusten noudattamisen sekä eläinten hyvinvoinnin valvonnat.

EU:n suoria ja osarahoitteisia tukia hakeneista eläintiloista on vuosittain valvottava koko maan tasolla vähintään yksi prosentti eli noin 150 tilaa. Eläinten merkinnässä ja rekisteröinnissä valvotaan vähintään 3 % nautatiloista, 3 % sikatiloista ja 3 % lammas- ja vuohitiloista.

Aluehallintovirastoille kuuluvat täydentävien ehtojen valvontaan liittyvät tehtävät (osa tehtävistä kuuluu elintarvikevalvonnan piiriin):

- Tuotantoeläimiltä kiellettyjen aineiden valvonta (hormonikielto)
- Eläimistä saatavien elintarvikkeiden tuotantohygienian valvonta
- TSE-vaatimusten noudattamisen valvonta sisämarkkinakaupassa, tuonnissa ja viennissä, TSE-tautien valvonta
- Eläinten hyvinvoinnin valvonta
 - vasikat, siat, muut tuotantoeläimet (naudat, munivat kanat, lampaat, vuohet, broilerit, kalkkunat, peurat, strutsieläimet, hevoset, biisonit, ankat, hanhet, turkiseläimet sekä muut tuotantoeläimet: esimerkiksi tarhatut riistaeläimet, viiräiset, kanit ja tarhatut porot.
- ID-valvonnan johtopäätösten tekeminen sen jälkeen, kun ELY-keskusten tarkastaja on tehnyt tilavalvonnan.

Valvontaa tehdään otantatiloilla ja perusvalvonnan laajennuksina muiden tarkastusten perusteella mm. seuraavista valvonnoista:

- eläinsuojelutarkastukset
- maitohygieniatarkastukset
- salmonellavalvonta
- munantuotantotilojen hygienia- ja valvonta
- vierasainevalvontaohjelman mukainen valvonta
- kasvinsuojeluaineiden jäämävalvontaohjelman mukainen valvonta
- lääkekirjanpidon valvonta

Kunnan viranomaisten (kunnaneläinlääkäreiden ja kunnan elintarvikevalvontaviranomaisten) on tehtävä tarkastuksiin liittyvät asiakirjat riittävän tarkasti, jotta laajennuksia täydentävien ehtojen valvontoihin voidaan tehdä. Kunnan on varmistettava, että aluehallintovirasto saa riittävän nopeasti riittävät tiedot niistä perustarkastuksista, joissa havaitaan mahdollisia aluehallintoviraston vastuulle kuuluvia täydentävien ehtojen vaatimusten laiminlyöntejä.

Valvonnat on tehtävä vuosittaisten valvontaohjeiden mukaan. Ohjeet löytyvät Pikantista.

14. ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUJEN JÄRJESTÄMINEN

Kuntien järjestämien eläinlääkäripalveluiden on oltava eläinlääketieteellisesti asianmukaisia. Kuntien on seurattava palvelujen saatavuutta, riittävyttä ja laatua.

15.1 Peruseläinlääkäripalvelu

Kunnan on järjestettävä arkipäivisin virka-aikana saatavilla oleva peruseläinlääkäripalvelu asukkaidensa pitämiä kotieläimiä varten sekä sellaisten yhteisöjen pitämiä kotieläimiä varten, joilla on kotipaikka sen alueella. Muita kotieläimiä kuin hyötyeläimiä varten tämä palvelu on kuitenkin järjestettävä vain, jos palvelua ei ole muuten saatavilla yhteistoiminta-alueella. (ElhL 11 §)

Kaikkia kunnan alueella pidettäviä hyötyeläimiä varten kunnan on kuitenkin järjestettävä arkipäivisin virka-aikana eläinlääkärin käynnin eläintenpitopaikassa mahdollistava peruseläinlääkäripalvelu. (ElhL 11 §)

Eläinlääkintähuoltolain mukaan hyötyeläimiä ovat alkutuotannossa ja muussa elinkeinotoiminnassa sekä ihmisille tarpeellisissa työsuorituksissa käytettävät eläimet. (ElhL 3 §)

Hyötyeläimiä eivät lain perustelujen mukaan ole seura-, harrastus- tai kilpailutoiminnassa käytettävät eläimet.

Eläinlääkintähuoltolaki rajaa asiakaspiirin ulkopuolelle kiireettömän hoidon osalta esimerkiksi vapaa-ajan asuntojen omistajat, joiden virallinen kotikunta on muualla. Laki ei kuitenkaan estä tarjoamista palveluja myös muille kuin oman kunnan asukkaille tai yhteisöille, jos resursseja on riittävästi eivätkä ulkopuolisille annetut palvelut heikennä oman kunnan asukkaiden palvelujen saatavuutta.

Kunta ei ole velvollinen järjestämään peruseläinlääkäripalvelua muille kotieläimille kuin hyötyeläimille niiltä osin, kun yhteistoiminta-alueella olevat yksityiset eläinlääkärit tai eläinlääkäriasemat tyydyttävät palveluiden kysynnän. Alueen elinkeinorakenne on syytä huomioida yhteistoiminta-alueen palveluja suunniteltaessa. Kunnan on omassa eläinlääkintähuollon suunnitelmassaan osoitettava, että yksityisiä eläinlääkäripalveluja on määrällisesti ja laadullisesti riittävinä ja keskeytyksettä saatavissa, jos kunta ei itse järjestä peruseläinlääkäripalvelua kaikille kotieläimille. Kunnan on varauduttava hoitamaan muita kuin hyötyeläimiä, jos yksityinen palvelutarjonta osoittautuu riittämättömäksi tai keskeytyy. Erityisesti hevosten suhteen jako hyötyeläimiin ja ei-hyötyeläimiin voi olla ongelmallinen ja tulkinnanvarainen. Käytännössä kunnan on syytä varautua tuottamaan peruseläinlääkäripalvelu kaikille alueensa hevosille, jos varmuutta yksityisestä palvelutarjonnasta ei ole.

Eläinlääkintähuoltolain perusteluissa on hyötyeläimiksi luokiteltu matkailuelinkeinoon liittyvät rekikoirat, ratsastuskouluissa pidettävät hevoset, viranomaistoiminnassa käytettävät eläimet, opaskoirat sekä sellaiset alkutuotannon elinkeinotoimintaan liittyvät eläimet, jotka ovat ammattimaisen toiminnan jatkumisen takaamiseksi pääsääntöisesti korvattavissa toisella samanarvoisella eläimellä.

Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueita muodostettaessa on keskeisenä tavoitteena ollut eläinlääkäreiden ja muun henkilökunnan mielekkään työnjaon ja erikoistumisen mahdollistaminen ja tukeminen. Tämä huomioidaan paitsi valvontatehtävien erottamisella praktiikasta, myös praktikkojen keskinäisessä työnjaossa sekä ajanvarausperiaatteella hoidettavien tehtävien kuten terveydenhuollon eriyttämisellä akuuttipraktiikasta.

Tunturi-Lapin alueella on kaksi yksityisiä eläinlääkäripalveluja tarjoavaa klinikkaa. Klinikoiden toiminta keskittyy lemmikkieläinten (koirien ja kissojen) hoitoon päiväaikaan. Klinikat eivät ole yleensä auki päivystysaikaan

15.2 Sisältö

Peruseläinlääkäripalvelulla tarkoitetaan eläinlääkäripalvelua, joka annetaan eläinlääketieteelliseen yleistutkimukseen tai kliiniseen tutkimukseen perustuen tavanomaisissa vastaanottoiloissa tai eläinsuojissa. (ElhL 3 §)

Lain perustelujen mukaan peruseläinlääkäripalveluja ovat eläimistä ihmisiin tarttuvien tautien ennaltaehkäisemiseksi tarpeelliset sekä tuotantotaloudellisesti, epidemiologisesti tai eläinsuojelullisesti perusteltavissa olevat eläinlääkäripalvelut.

Puhelinneuvonta

Kunnan on järjestettävä eläinten omistajille mahdollisuus saada kotieläinten terveyteen ja sairauksiin sekä eläintenpitoon ja hyvinvointiin liittyvää eläinlääkärin antamaa neuvontaa virka-aikana myös puhelimitse. Ei-kiireellisiä tapauksia koskeva neuvonta voidaan rajoittaa tapahtuvaksi tietyinä asiakkaille ilmoitettavana ajankohtana. Puhelinneuvonta voi olla maksullista ja maksu voi olla korkeampi virka-ajan ulkopuolella. Maksujen on kuitenkin oltava kohtuullisella tasolla ja suhteessa maksuihin muissa kunnallisissa peruspalveluissa.

Maksuttomasta puhelinnumerosta tulisi kuitenkin olla mahdollisuus virka-aikana saada asiointia koskevaa neuvontaa. Myös tarttuvien eläintautien epäilyjä ja eläinten mahdollisia hyvinvointiongelmia koskevia ilmoituksia olisi kuntalaisten voitava virka-aikana tehdä maksuttomaan puhelinnumeroon.

Tunturi-Lapin alueella eläinlääkäreiden puhelinvastausaika on arkisin klo 8-9.30. Käytännössä eläinlääkäri vastaavat usein myös muina aikoina puhelimeen työtilanteen mukaan. Kun työ on kesken eläinlääkäri laittaa viestin, johon asiakas voi jättää soittopyynnön kiireisen sairastapauksen johdosta.

Päivystysaikaan eläinlääkärit vastaavat puhelimeen ja usein asiakas saa puhelinneuvonnalla jo riittävästi apua sairaan eläimen hoitamisessa. Päivystyksessä on pitkät välimatkat, niin neuvonnan merkitys korostuu. *Subventiot takaavat päivystysluonteisen hoidon saamisen hyötyeläimille ja hevosille.*

Sairaanhoito ja kotieläinten lopetus

Peruseläinlääkäripalveluun kuuluvaa sairaanhoitoa on kliinisesti sairaiden eläinten perustutkimus, hoitotarpeen arviointi ja hoito tai lähettäminen jatkohoitoon. Peruseläinlääkäripalveluun kuuluvat kirurgiset leikkaukset niiltä osin, kun leikkauksia peruseläinlääkärikoulutuksella pystytään suorittamaan tavanomaisissa vastaanottiloissa, hoitotiloissa ja eläinsuojissa ilman erityistyövälineitä. Peruseläinlääkäripalveluun kuuluvia leikkauksia ovat esimerkiksi nautojen vierasesineleikkaukset ja juokutusmahaleikkaukset. Erityisesti pieneläinten leikkauksissa vastaanotolla voi olla tarvetta avustavalle henkilökunnalle. Keisarileikkaukset ks. 15.5.

Kotieläinten lopetus eläinsuojelullisista syistä, sairauden perusteella tai omistajan pyynnöstä kuuluu peruseläinlääkäripalveluun.

Tunturi-Lapin alueella pystytään tarjoamaan peruseläinlääkäripalveluun kuuluvaa sairaanhoitoa. Avustavana henkilökuntana toimii usein eläimen omistaja. Joissain tilanteissa tämä ei kuitenkaan ole mahdollista ja tällöin eläinlääkäri toimii yksin.

Terveydenhoito

Peruseläinlääkäripalvelua suunnataan ennen kaikkea ennaltaehkäisevään toimintaan eläinten terveyden ja hyvinvoinnin ylläpidossa ja edistämisessä. Eri kotieläimille suoritettavat terveystarkastukset kuuluvat peruseläinlääkäripalveluun. Rokotukset, loishäädöt, kissojen sterilisaatiot ja kastroatiot sekä koirien kastroatiot ovat normaalia peruseläinlääkäripalvelua kuten myös märehäntijöiden, sikojen ja hevosten hedelmällisyyteen liittyvät tarkastukset ja hoidot. Kunnan velvollisuus ei kuitenkaan ole järjestää eläinlääkäriä praktiikkatehtäviin, joissa vaaditaan erityis pätevyyttä tai -koulutusta. Eläinlääkärin järjestäminen nautojen, sikojen tai hevosten keinosiemennysasemille tai eläinten kuntouttamiseen tähtääviin yrityksiin ei myöskään kuulu

kunnalta vaadittavan peruseläinlääkintähuollon piiriin. Lemmikkieläinten keinosiemennystoiminta ei sisälly lakisääteiseen peruseläinlääkäripalveluun.

Todistukset

Kotieläimen terveydentilan toteaminen ja todistaminen klinisen perustutkimuksen perusteella esimerkiksi vakuutusyhtiötä, vientiä, tuontia tai sisämarkkinakauppaa varten sisältyy peruseläinlääkäripalveluun.

15.3 Tuotantoeläinten terveydenhuolto

Kunnan on peruseläinlääkäripalveluun kuuluvana järjestettävä terveydenhuollon palvelut kotieläimille, joita varten on olemassa valtakunnallinen terveydenhuolto-ohjelma ja asianmukainen toteutumisen seurantajärjestelmä. Tällä hetkellä tällaisia järjestelmiä ovat nautatiloille tarkoitettu Naseva ja sikatiloille tarkoitettu Sikava. (ElhL 11 § ja 12 §)

Tuotantoeläinten terveydenhuolto ylläpitää ja edistää eläinten terveyttä ja hyvinvointia sekä lisää osaltaan elintarviketurvallisuutta. Toimivan terveydenhuoltojärjestelmän avulla voidaan tehokkaasti ehkäistä ja seurata tarttuvien tautien sekä tuotantosairauksien esiintymistä tiloilla. Terveydenhuollon piirissä tehtävä elinkeinon ja viranomaisten yhteistyö täydentää viranomaistoimenpiteitä eläintautien torjunnassa. Lähtökohtana on pidettävä, että terveydenhuollon piiriin kuuluvilla tiloilla eläimet voivat hyvin, lääkkeiden käyttö on hallittua eikä lääkkeitä käytetä korjaamaan olosuhdeongelmia.

Terveydenhuoltoa on kehitetty nautojen ja sikojen lisäksi myös muille kotieläimille kuten siipikarjalle, poroille, lampaille, turkiseläimille ja kaloille. Näille ei kuitenkaan toistaiseksi ole olemassa valtakunnallisia terveydenhuolto-ohjelmia ja seurantajärjestelmiä. Myös hevosten terveydenhuoltoa ollaan kehittämässä. Kunta voi halutessaan huomioida paikallisen elinkeinorakenteen ja järjestää tarpeen mukaan terveydenhuollon palveluja eri kotieläimille.

Tunturi-Lapissa tarjotaan ennaltaehkäisevää terveydenhoitoa nautatiloille Naseva-terveydenhuoltotyön kautta. Tunturi-Lapin eläinlääkäreiden kanssa tehtyjä terveydenhuolto-sopimuksia kaikista nautatiloista on arviolta 80 %. Porojen ennaltaehkäisevät loislääkitykset ja rekikoiratarhojen koirien rokotukset pystytään hoitamaan sataprosenttisesti.

Terveydenhuoltopalvelujen kysyntä

Maatilalla on usein taloudellisesti merkittäviä tuotantosopimuksia, joissa yhtenä ehtona on terveydenhuoltosopimuksen solmiminen eläinlääkärin kanssa ja sopimuksen velvoittamien terveydenhuoltokäyntien tekeminen ajallaan ja sovitussa laajuudessa.

Olemalla mukana terveydenhuollossa ja sen seurantajärjestelmissä pystyvät tuotantoeläintilat helpommin hoitamaan myös alkutuotantoasetuksen (1368/2011) edellyttämän ketjuinformaatiovaatimuksen. Tämän mukaan tuottajan on ennen eläinten teurastamolle lähettämistä toimitettava tiedot muun muassa eläinten lääkitsemisestä ja elintarviketurvallisuuteen vaikuttavien eläinten sairauksien esiintyvyydestä tilalla. Suurin osa teurastamoista edellyttää tämän ilmoituksen tekemistä sähköisen seurantajärjestelmän (Sikava tai Naseva) avulla. Nasevan ehtojen mukaan eläinlääkäri suorittaa nautatilalle terveydenhuoltokäynnin vähintään kerran vuodessa. Sikavan puitteissa emakko- tai yhdistelmäsikalaan on suoritettava vähintään neljä terveydenhuoltokäyntiä vuodessa. Näistä yhden pitää olla terveydenhuoltosuunnitelman päivityskäynti. Lihasikalaan on suoritettava vähintään yksi terveydenhuoltokäynti kasvatuserää kohti tai neljä terveydenhuoltokäyntiä vuodessa, jos sikala on osastoittain kertatäydyttöinen tai jatkuvatäydyttöinen. Jos Naseva- tai Sikava-tilalle luovutetaan lääkkeitä varalle tulevien sairastapauksien hoitoa varten, terveydenhuoltokäyntien määrä nousee edellä kuvatuista

merkittävästi. Suurissa eläintenpitoyksiköissä on tällöin käytävä kahden viikon välein.

Terveydenhuoltokäynnillä eläinlääkäri havainnoi eläinten olosuhteet ja terveydentilan. Lisäksi merkittävimmät eläinten hoitorutiinit ja tuotannon kannalta kriittiset pisteet käydään läpi. Terveydenhuoltokäynnillä käydään läpi terveydenhuoltosuunnitelman toteutuminen, tilan lääkekirjanpito ja kirjanpito eläinten poistojen ja sairastuvuuden syistä. Lisäksi käydään läpi tuotantotilan toimet tarttuvilta eläintaudeilta suojautumiseksi.

Eläinterveydenhuollon saatavuus on kotieläintilan tulonmuodostuksessa usein ratkaisevan tärkeää jo tuotehintojen ja maataloustuen vuoksi. Tärkein syy terveydenhuoltopalvelujen kysynnälle on kuitenkin se, että tuottaja haluaa terveydenhuoltoon perehtyneen eläinlääkäriin asiantuntijaksi karjakohtaisten ratkaisujen tekoon päämääränä tilan taloudellisen tuloksen paraneminen eläinten terveyden ja hyvinvoinnin lisääntymisen kautta. Naseva- ja Sikavajärjestelmiä ollaan voimakkaasti kehittämässä tuotannollisen terveydenhuollon suuntaan.

Terveydenhuoltopalvelujen kysyntää lisäävät osaltaan myös tietyt lääkkeiden luovuttamista koskevien sääntöjen poikkeukset. Nasevaan ja Sikavaan liittyneiden tilojen lisäksi vanhempaispolven siipikarjatilat ja osa tuotantopolven kasvattamoista/kanaloista solmivat terveydenhuoltosopimuksen ja sitoutuvat kahdesti vuodessa tehtäviin terveydenhuoltokäynteihin. Tämä tulisi huomioida niissä kunnissa, joissa on keskittynyttä siipikarjan tuotantoa.

Terveydenhuoltotyön resurssitarve

Sikalat ovat kuuluneet Sikavaan noin 90-prosenttisesti jo lähes vuosikymmenen. Nautatilojen lukumäärä Nasevassa on viime vuosina kaksinkertaistunut vuoden tai parin välein ja on nyt selvästi yli puolet tiloista. Sekä nähtävissä oleva kehityskulku että elintarviketeollisuuden, viljelijäjärjestöjen ja valtionhallinnon yhdessä asettamat tavoitteet ennakoivat, että Naseva lähivuosina tulee kattamaan lähes kaikki nautatilat samaan tapaan kuin Sikava nyt kattaa lähes kaikki sikalat. Sama eläinlääkäri ei aina välttämättä tee sekä terveydenhuoltosuunnitelmaa että terveydenhuoltosopimusta. Resurssitarvetta lisää lääkkeiden varalle luovuttamisen laajentumisen edellyttämät tiheämmin tehtävät terveydenhuoltokäynnit.

Sekä eläinlääkärit että viljelijät tarvitsevat lähivuosina täydennyskoulutusta terveydenhuoltoon liittyvissä asioissa, kuten karjatason tautiseurannassa ja eläinten hyvinvoinnin arvioinnissa. Osallistumiseen täydennyskoulutukseen – joka on eläinlääkäriin ammatinharjoittamislain mukaan pakollista – on varattava oma osansa eläinlääkärien työajasta. Lisäksi voi olla tarkoituksenmukaista varata eläinlääkärien työaikaa siihen, että he kouluttavat alueen karjanomistajia ja -hoitajia.

Tunturi-Lapin alueella on riittävästi eläinlääkäriresursseja tekemään terveydenhoitotyön.

15.4 Yksityinen palveluntarjoaja

Kunnan on palvelun mitoitusta suunniteltaessa otettava huomioon yksityisten eläinlääkäripalveluiden tuottajien kunnan alueella tarjoamat palvelut. Kunnan on välttämätöntä järjestää arkipäivisin virka-aikana peruseläinlääkäripalvelu muille kotieläimille kuin hyötyeläimille vain, jos palvelua ei ole muuten saatavissa yhteistoiminta-alueella. (EiHL 10 § ja 11 §)

Eläinlääkintähuoltolain 13 § edellyttää, että kunnan on järjestettävä kiireellistä eläinlääkäriapua alueellaan olevia kotieläimiä varten kaikkina vuorokaudenaikoina.

Kunta voi eläinlääkintähuoltolain 17 §:n perusteella tehdä yksityisen eläinlääkäripalvelun tuottajan kanssa sopimuksen kunnan velvollisuutena olevan peruseläinlääkäripalvelun ja kiireellisen eläinlääkäriavun tuottamisesta.

Yksityisten eläinlääkäripalveluiden määrää huomioidessaan, kunta selvittää yksityisen palvelun määrän ja laadun alueellaan. Yksityisen palvelun määrä ja laatu selvitetään siinä laajuudessa, kuin se on tarpeen kunnan palveluiden mitoitusta suunniteltaessa, jotta voidaan arvioida miltä osin yksityinen palvelu kattaa alueen eläinlääkäripalveluiden tarpeen ja miltä osin kunnan tulee huolehtia eläinlääkäripalveluiden saatavuudesta. Kunnan on suositeltavaa keskustella yksityisten palveluntarjoajien kanssa eläinlääkäripalveluiden kokonaisuudesta alueella.

Jos kunta ei itse arkipäivisin järjestä peruseläinlääkäripalvelua muille kotieläimille kuin hyötyeläimille, on kunnan osoitettava suunnitelmassaan, että peruseläinlääkäripalvelua on muutoin saatavissa kyseisille eläimille riittävästi ja keskeytyksettä. Jos kunta ei itse järjestä arkipäivisin kiireellistä eläinlääkäriä muille kotieläimille kuin hyötyeläimille, on kunnan varmistettava esim. sopimuksella yksityisen eläinlääkäripalvelujen tuottajan kanssa, että kiireellistä eläinlääkäriä on tarvittaessa saatavissa.

Tuotantoeläinten terveydenhuollon resurssitarvetta kartoittaessaan kunnan on huomioitava yksityisten palveluntarjoajien solmimat terveydenhuoltosopimukset.

Tunturi-Lapin ympäristöterveydenhuollon toiminta-alueella on kaksi eläinlääkäripalveluja tarjoavaa yritystä. Toiminta keskittyy koira- ja kissapraktiikkaan. Kunnaneläinlääkärit lähettävät yleensä vaativampaa erikoishoitoa tarvitsevat potilaat yksityisklinikalle hoidettaviksi. Sodankylän yksityinen klinikka on verottanut potilaita kunnalliselta puolelta.

15.5 Kiireellinen eläinlääkäriapu

Kunnan on järjestettävä kiireellistä eläinlääkäriä kaikkia alueellaan vakinaisesti tai tilapäisesti olevia kotieläimiä varten kaikkina vuorokauden aikoina. (ElhL 13 §)

Kiireelliseen eläinlääkäriäpuun kuuluvat akuutisti sairaiden eläinten perustutkimus ja vähintään ensiapuluonteiset hoitotoimenpiteet. Kiireellistä eläinlääkäriäpuuta ovat muun muassa nautojen poikimahalvaushoidot, hevosten konservatiiviset ähkyhoidot, eri kotieläinten akuutit tulehdus- ja kiputilat, ompelua vaativat haavat sekä sokin hoito, synnytyssapu ja eläimen hengen pelastamiseksi välttämättömät kirurgiset leikkaukset niiltä osin, kun leikkauksia peruseläinlääkärikoulutuksella pystytään suorittamaan tavanomaisissa vastaanottiloissa ja eläinsuojissa ilman erityistyövälineitä. Keisarileikkaus täytyy pystyä suorittamaan koirille, kissoille ja märehijöille, ellei leikkausta tarvitsevia potilaita pystytä nopeasti lähettämään riittävän lähellä sijaitsevaan jatkohoitopaikkaan.

Pieneläinten luunmurtumissa on suoritettava välttämätön immobilisaatio. Eläinten lopettaminen eläinsuojelullisin perustein kuuluu kiireelliseen eläinlääkäriäpuun. Kiireellisen eläinlääkäriäpuun tavoitteena on ensiaputyypinen toiminta, jolla pyritään hoitamaan eläimen henkeä ja hyvinvointia uhkaavat tapaukset ja varmistamaan, että potilaan tila ei kohtuuttomasti heikkene sen odottaessa virka-aikana annettavia palveluja.

Jos kunta ei järjestä arkipäivisin peruseläinlääkäripalveluja muille kotieläimille kuin hyötyeläimille sillä perusteella, että se on eläinlääkäripalveluja koskevassa suunnitelmassaan osoittanut, että yksityisiä peruseläinlääkäripalveluja on yhteistoiminta-alueella riittävästi ja keskeytyksettä saatavissa, on kunnan kuitenkin järjestettävä kiireellinen eläinlääkäriäpu arkipäivisin myös ei-hyötyeläimille. Vaihtoehtoisesti kunnalla voi olla yksityisen palvelutuottajan kanssa sopimus, jolla varmistetaan, että kiireellistä eläinlääkäriäpuuta on yhteistoiminta-alueella aina tarvittaessa varmuudella saatavissa.

Kunnan on järjestettävä päivystyspalvelu virka-ajan ulkopuolella tarvittavaa kiireellistä eläinlääkäriapua varten yhteistoiminnassa muiden kuntien kanssa yhtä tai useampaa seutu- tai maakuntaa vastaavalla päivystysalueella. (EiHL 13 §)

Seutukunnilla tarkoitetaan alueiden kehittämissä (602/2002) tarkoitettuja seutukuntia ja maakunnilla maakunnista annetussa valtioneuvoston päätöksessä (147/1999) tarkoitettuja maakuntia. Eläinlääkintähuoltolain edellyttämien päivystysalueiden muodostaminen on kunnille pakollista, ja aluehallintovirastoilla on merkittävä rooli uuden päivystysaluejaon toteuttamisen ohjaamisessa. Tavoite on päivystysten organisoiminen vähintään maakunnan kokoisilla alueilla. Seutukuntatasoa voidaan soveltaa siirtymävaiheen ratkaisuna ja poikkeuksellisissa olosuhteissa.

Kiireellinen eläinlääkäriapu on päivystysalueella järjestettävä siten, että kotieläimiä, jotka ovat pienikokoisia ja voidaan siten vaikeuksitta kuljettaa eläinlääkäriin vastaanotolle, ja kotieläimiä, joille annettava eläinlääkäriapu edellyttää eläinlääkäriin käyntiä eläimenpitopaikassa, hoitaa pääasiassa eri henkilökunta. Tästä vaatimuksesta voidaan kuitenkin poiketa päivystysalueella, jonka eläintiheys on pieni tai jossa sellaisten kotieläinten, jotka ovat pienikokoisia ja voidaan siten vaikeuksitta kuljettaa eläinlääkäriin vastaanotolle, osuus kaikista päivystysalueella pidettävistä kotieläimistä on vähäinen tai se on muusta erityisestä syystä perusteltua. (EiHL 13 §)

Päivystysten eriyttämisvaatimuksesta poikkeaminen on perusteltava aluehallintovirastolle, joka ratkaisee, onko poikkeaminen mahdollista esitetyn perusteiden perusteella. Päivystysten eriyttäminen on mahdollista tehdä myös osa-aikaisesti kysynnän perusteella tai remissiotyyppisesti eli siten, että kunnalla on sopimus kiireellistä hoitoa vaativien potilaiden lähettämisestä pieneläinvastaanotolle. Tällöin sopimuksella varmistetaan, että ne pieneläimet, joita ei pystytä tai ehditä sekapäivystyksessä hoitamaan, on mahdollista lähettää eriytettyyn pieneläinpäivystyspisteeseen. Etäisyys remissioosin ei kuitenkaan saa olla kohtuuttoman pitkä.

Suureläinpäivystys

Tavoite on vähintään maakunnan kokoinen päivystysalue, jonka muodostamisesta kunnat sopivat yhdessä. Päivystysalueen sisällä on oltava paikalliset olosuhteet huomioiden riittävä määrä suureläinpäivystyspiirejä. Piireille ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista asettaa kiinteitä rajoja, vaan kaikkien päivystäjien toimialueena tulee olla koko maakunta. Näin ollen samanaikaisesti vuorossa olevat päivystäjät voivat tehdä tiimityötä ja apua tarvitsevaan kohteeseen voidaan lähettää pääsääntöisesti lähin päivystäjä. Jos joku päivystäjistä joutuu sitoutumaan aikaa vievään toimenpiteeseen, voivat alueen muut päivystäjät ottaa vastuun hänen mahdollisista muista tehtävistään. Päivystäjillä on mahdollisuus konsultoida toisiaan, ja todella vaativien tapausten hoitoon voidaan lähettää tarvittaessa useampikin eläinlääkäri.

Mahdollisuuksien mukaan tulisi maahan pyrkiä saamaan joitakin hevosiin erikoistuneita päivystyspisteitä, jotka voisivat palvella maantieteellisesti laajoja alueita. Kunnat voisivat sopia hevosten hoidon järjestämisestä näiden päivystyspisteiden kanssa. Esimerkiksi muutaman tunnin vastaanottoaika kumpanakin viikonlopun päivänä olisi jo selkeä parannus nykytilanteeseen.

Pieneläinpäivystys

Tavoitteena on keskittää pieneläinpäivystys maakuntatasolla yhteen tai muutamaan pisteeseen huomioiden maakunnan koko ja potilasmäärät. Päivystyspiste pitää varustaa tarkoituksenmukaisilla tiloilla, välineillä ja henkilökunnalla. Vaihtoehtoisesti voidaan sopia pieneläinpäivystyksestä yksityisen palveluntuottajan kanssa. Erityisesti suurten kaupunkien pieneläinpäivystyksissä työmäärät ovat suuria ja palvelujen mitoituksessa on huomioitava riittävä eläinlääkäri- ja

avustajamäärä. Kun maakunnallinen pieneläinpäivystyspiste perustetaan, se voidaan mitoittaa ja varustaa lain minimivaatimukset ylittäen niin, että siellä pystytään suorittamaan esimerkiksi vierasesineleikkaukset ja torsioleikkaukset. Varustukseen tulisi kuulua röntgen- ja ultraäänilaitteet sekä riittävä laboratoriovalmius.

Tunturi-Lapin alueella päivystystä ei ole eriytetty vaan päivystävä eläinlääkäri hoitaa sekä iso- että pieneläimet. Eläinlääkärit ovat perustelleet aluehallintovirastolle kantansa, jonka mukaan päivystykset alueella ovat yleensä rauhallisia ja yksi eläinlääkäri pystyy hoitamaan sekä pien- että isoeläimet riittävän hyvin. Lisäksi henkilöresurssit eivät riittäisi eriyettyyn päivystykseen.

Viikonloppupäivystys alkaa perjantaina klo 15.00 ja päättyy maanantaina klo 8.00. Arkipäivystys alkaa klo 16.00 ja päättyy seuraavana aamuna klo 8.00. Viikonloppupäivystyksen ajankohta muutettiin vuoden 2020 aikana alkamaan klo 15.00 aikaisemman 16.00. Tämän avulla pystytään vähän vähentämään eläinlääkärien työnsidonnaisuutta.

Tunturi-Lapin alueella aloitettiin myös arkipäivystys laajalla alueella syksyllä 2017. Kesällä 2017 oli ensin kokeilu päivystämisestä arkisin laajalla alueella. Kokeilun yhteenvedossa todettiin, että päivystys toimii riittävän hyvin myös arkisin laajalla alueella. Uuden päivystyskäytännön vuoksi eläinlääkäreiden päivystysvuorot vähenivät ja päivystyssidonnaisuus väheni. Eläinlääkäreiden työtyytyväisyys kasvoi.

Päivystyksistä laaditaan edellisen vuoden joulukuuhun mennessä lista, jonka mukaan päivystysvuorot jakautuvat eläinlääkäreille.

Keskitetty yhteydenottopalvelu

Päivystysalueelle on järjestettävä keskitetty palvelu yhteydenottoja varten. (ElHL 13 §)

Keskitetyn yhteydenottopalvelun tarkoituksena on tehostaa eläinlääkäripäivystyksen toimintaa keskittämällä eläinlääkäripalveluja koskevat yhteydenotot yhteen paikkaan, josta asiakas voidaan ohjata päivystävälle vastaanotolle tai tilata eläinlääkäri käymään eläimen pitopaikassa. Tarvittaessa yhteydenottopisteessä voidaan antaa hoitoon liittyvää neuvontaa ja ohjata kiireettömissä tapauksissa asiakas virka-aikana annettaviin palveluihin.

Keskitettyssä palvelussa vastaajana ei välttämättä tarvita eläinlääkäriä, jos vastaajalla muutoin on riittävä asiantuntemus. Riittävää pieneläinasiantuntemusta todennäköisesti löytyy koulutettujen ja kokeneiden pieneläinohitajien taholta. Suureläinten suhteen vastaavaa ammattitaitoa on vaikeampi löytää, ja kynnys siirtää puhelu päivystävälle eläinlääkärille on siltä osin pidettävä varsin matalana. Täysin turhien ja päivystykseen liittymättömien yhteydenottojen karsiminen edesauttaa kuitenkin päivystävän eläinlääkäriin jaksamista.

Suureläinpäivystyksen organisoinnissa tulee seurata tekniikan kehittymistä ja mahdollisuuksien mukaan hyödyntää esimerkiksi modernia satelliittipaikannustekniikkaa niin, että yhteydenottopisteestä voidaan helposti ohjata lähin päivystävä eläinlääkäri apua tarvitsevaan kohteeseen.

Muusta päivystyksestä irrallisten yhteydenottopisteiden rakentaminen ei ole realistista, ellei toimintaa saada liitettyä osaksi yleistä hälytyskeskusjärjestelmää. Luonteva paikka yhteydenottopalvelulle olisi maakunnallisen pieneläinpäivystyspisteen yhteydessä. Tällöin pitäisi henkilöresurssit mitoittaa siten, että eläinohitajahenkilökuntaa olisi riittävästi myös yhteydenottopalvelun hoitamiseen. Kustannusten jako kuntien kesken voisi tapahtua samojen periaatteiden mukaan kuin pieneläinpäivystyksessä.

Keskitetty yhteydenottopalvelu voi palvella useampaakin päivystysaluetta ja palvelu voi olla asiakkaalle maksullista.

Keskitetty yhteydenottopalvelu on puhelinnumerossa **020 692 699**. Numeroon soittamalla saa päivystävän eläinlääkärin kiinni arkisin ja viikonloppuisin päivystysaikana.

Virkatehtävät virka-ajan ulkopuolella

Kunnalle ei ole velvollisuutta järjestää päivystystä virkatehtävien hoitoa varten. Mikäli kunnassa ei ole päivystävää virkaeläinlääkärinä, on eläinsuojelulain nojalla toimivaltainen viranomaisen poliisi.

Päivystys helposti leviävien eläintautien varalta on valtakunnallinen läänineläinlääkäripäivystys. Kaksi läänineläinlääkärinä päivystää aina samanaikaisesti ja kummankin toimialueena on koko Suomi. Kulloinkin päivystävän läänineläinlääkärin saa tietää Ruokaviraston puhelinvastuusta numerosta 029 530 4340.

Päivystävä eläinlääkäri on virkaeläinlääkäri, jolloin päivystävä eläinlääkäri pystyy hoitamaan eläinsuojelulain kiireisiä tapauksia päivystysaikana.

15.6 Saatavuus- ja laatutavoitteet

Ajanvaraus

Eläimen omistajan tai haltijan on halutessaan pystyttävä varaamaan aika eläinlääkärin käynnille eläintenpitopaikkaan, pieneläimen viemiseksi vastaanotolle tai hevosen viemiseksi tarvittaessa paikkaan, jossa hoitotoimenpiteet voidaan suorittaa turvallisesti. Kun yhteistoiminta-alueella toimii useampia praktikkoeläinlääkäreitä, tulisi asiakkaalle ei-kiireellisissä tapauksissa mahdollisuuksien mukaan antaa vapaus valita eläinlääkäri, jonka palveluksia hän käyttää.

Ajanvaraukset yhteistoiminta-alueella tulee keskittää yhteen paikkaan, ja toiminta järjestää siten, että tietyinä päivinä tietty eläinlääkäri tai tietyt eläinlääkärit ovat vastuussa kiiretapauksien hoidosta ja pääosa eläinlääkäreistä keskittyy ajanvarausperusteiseen praktiikkaan. Tämä edesauttaa myös eläinlääkäreiden jaksamista ja työn sekä muun elämän yhteensovittamista, kun päivittäisen työajan epäsäännöllisyys ja ennalta arvaamattomuus rajoittuu päiviin, joihin hoidetaan kiiretapauksia.

Praktikkoeläinlääkäreille on varattava aikaa myös puhelinpalveluun, jolloin he voivat muun muassa vastata asiakkaiden soittopyyntöihin.

Kunnan on suunnitelmassaan kuvattava, miten eläinlääkäripalveluissa on arkipäivisin järjestetty työnjako ajanvarausperusteisen palvelun ja kiireavun kesken.

Eläinlääkäreiden puhelinvastausaika on arkisin klo 8-9.30. Hätätapauksissa ja päivystysaikana eläinlääkärin tavoittaa puhelimitse tai vastaajaan jätetyn viestin avulla. Ajanvarausta ei ole keskitetty yhteen paikkaan vaan jokainen toimipiste vastaa omasta ajanvarauksestaan. Myöskään eläinlääkäreiden eriyttäminen kiireellisten ja ei-kiireellisten tapauksien hoitoon ei onnistu johtuen eläinlääkärien määrästä toimipisteissä ja toimipisteiden etäisyyksistä. Kiiretapauksissa eläinlääkäri pyrkii siirtämään ei-kiireellisiä ajanvarauksia, jos on tarvetta.

Saatavuus

Peruseläinlääkäripalvelun ja kiireellisen eläinlääkärinavun tulee olla saatavilla palvelujen käyttäjien kannalta kohtuullisessa ajassa ja kohtuullisella etäisyydellä maantieteelliset olosuhteet huomioon ottaen. (ElhL 14 §)

Jos avun tarve ei ole kiireellinen, sairaskäynti- tai vastaanottoaika täytyy järjestyä viikon sisällä tilauksesta. Kiireettömät terveydenhuolto- ja massatyökäynnit sekä terveille eläimille suoritettavat kohdassa 15.2 kuvatut leikkaukset on lomakauden ulkopuolella voitava varata alle kolmen viikon ja lomakaudella alle kuuden viikon sisällä yhteydenotosta. Jos asiakas haluaa palvelut nimetyltä eläinlääkäriltä, saavat jonotusajat olla pitemmät. Hyvänä palvelutasona voidaan väestötiheillä alueilla pitää peruseläinlääkäripalvelun järjestämistä siten, että pääosa asiakkaista saa palvelun alle viidenkymmenen kilometrin etäisyydeltä.

Kiireellisen eläinlääkäriavun resurssit on mitoitettava siten, että apua on kaikkina vuorokaudenaikoina saatavissa kolmen tunnin sisällä tilauksesta 90 prosentissa tapauksista. Päivystysalueet on siten mitoitettava, 90 prosentissa tapauksista päivystävän eläinlääkäriin matka eläintenpitopaikkaan tai eläimen omistajan matka pieneläinvastaanotolle on alle sata kilometriä. Tästä etäisyydestä voidaan poiketa Kainuun ja Lapin maakunnissa sekä saaristokunnissa. Remissioklinikalle matka voi olla pidempikin, mikäli välitöntä ensiapua on saatavilla kohtuullisella etäisyydellä.

Kuntien on mahdollista subventoida sairaskäyntien ja terveydenhuoltokäyntien matkoista johtuvia kustannuksia eläinlääkintähuoltolain 22 §:n mukaisesti. Kuntalaisten yhdenvertaisuus lakisääteisten peruspalvelujen käyttäjinä sekä eläinsuojelulliset syyt puoltavat subventioita. Subventioita käsitellään erikseen luvussa 6.

Tunturi-Lapin alueella eläinlääkäripalveluiden saatavuus on hyvä. Päivystysaikaan eläinlääkäriin matka eläintenpitopaikkaan tai eläimen omistajan matka pieneläinvastaanotolle voi olla yli sata kilometriä. Toisaalta päivystyksessä ei ole yleensä paljon potilaita, joten potilaat pääsevät hoitoon nopeasti.

Palautteen kerääminen ja valitusten käsittely

Kunnan on syytä seurata eläinlääkäripalvelujen saatavuutta säännöllisesti toteutettavien asiakaskyselyjen avulla. Kunta suunnittelee, miten kunta palvelujen ja valvonnan järjestäjänä sekä työnantajana käsittelee eläinlääkintähuoltoa koskevat mahdolliset asiakasvalitukset ja korvauspyynnöt.

Asiakasvalitusten kohdalla pyritään ensisijaisesti pääsemään sopuun keskustelemalla asiasta asianosaisten kanssa. Mikäli tämä ei ole mahdollista ja tilanne niin vaatii, eläinlääkäri neuvoo asiakasta ottamaan yhteyttä ympäristöterveyspäällikköön. Hoitovirhevalitukset käsitellään Eläinlääkintävahinkojen arviolautakunnassa. Yhteydenotto lautakuntaan tapahtuu lautakunnan antamien ohjeiden mukaisesti. Asiakas voi tehdä kantelun eläinlääkäriin toiminnasta myös suoraan Ruokavirastoon.

15.7 Toimitilat

Jos kunta huolehtii peruseläinlääkäripalvelun ja kiireellisen eläinlääkäriavun järjestämisestä tuottamalla itse palveluja joko kokonaan tai osittain, kunnan on järjestettävä palveluja varten tarpeelliset toimitilat ja työvälineet ottaen huomioon eläinlääkintähuoltolain ja työturvallisuuslain (738/2002) velvoitteet työnantajana sekä kunnan suunnitelma ja kunnan alueella pidettävien kotieläinten lajit ja lukumäärät.

Lääkkeet on lainsäädännön vaatimusten mukaisesti pystyttävä säilyttämään ja hävittämään asianmukaisesti. (Lääkitsemislaki 387/2014, 14 §). Huumausaineeksi luokiteltaville lääkeaineille on oltava lukittava tila. (Huumausainelaki 373/2008, 26 §; huumausaineasetus 548/2008, 6 §)

Yhteistoiminta-alueella on tavoitteena pidettävä eläinlääkäreiden yhteisiä toimitiloja siellä, missä maantieteelliset etäisyydet eivät muodostu liian suuriksi (vrt. 15.6). Tarvittaviin toimitiloihin kuuluvat

vastaanottotilat sekä toimistohuoneet, lämpimät autotallit ja riittävät varastotilat. Huoneenlämmössä, viileässä ja jääkaappilämpötilassa säilytettävälle lääkkeille ja muille tarvikkeille (esim. näytteet ja tutkimusvälineet) on oltava omat varastotilansa.

Asianmukaiset pesu- ja kuivaustilat instrumenteille, suurillekin praktiikkavarusteille ja suojavaatteille ovat välttämättömät.

Yhteistoiminta-alueella tulisi olla käytettävissä hevosia varten pakkopilttuu tai vastaava rakenne, jossa tutkimus- ja hoitotoimenpiteet voidaan suorittaa vaarantamatta työ- ja potilasturvallisuutta. Samassa yhteydessä tulisi olla käytettävissä tilat, joissa hevosten kaataminen voidaan turvallisesti suorittaa.

Henkilökunnan sosiaaliset tilat peseytymis- ja lepotiloihin kuuluvat jokaiseen toimipisteeseen. Päivystäjän ja viransijaisen asumiseen soveltuvat asianmukaiset tilat järjestetään yhteistoiminta-alueella niihin toimipisteisiin, joista päivystystoimintaa harjoitetaan. Hyvin järjestetyt asuinolosuhteet parantavat myös sijaisten saatavuutta. Jos tiloja käytetään pieneläinten vastaanottoon, tiloihin sisältyy odotushuone, riittävä määrä toimenpide- ja leikkaushuoneita sekä potilaiden pesuun soveltuvat tilat.

Kunnan on huolehdittava toimitilojen päivittäisestä siivouksesta ja kunnossapidosta sekä jätehuollosta, johon sisältyy vanhentuneiden lääkkeiden sekä käytettyjen ruiskujen, neulojen ym. hävittäminen.

Tiloihin pitää järjestää asianmukainen vartiointi ja murtosuojaus.

Yhteistyöalueella on Sodankylässä, Kittilässä, Enontekiöllä ja Muoniossa toimivat ja ajanmukaiset perusvarusteluiltaan hyvät vastaanottotilat.

Tunturi-Lapin alueella ei ole paikkaa (pakkopilttuu), jossa hevosia voitaisiin tutkia turvallisesti.

Kaikissa toimipisteissä on sosiaaliset tilat peseytymis- ja lepotiloihin, missä sijainen tai päivystäjä voi tarvittaessa nukkua tai asua. Eläinlääkäreillä on tarpeen mukaan muiden toimipisteiden avaimet, että voivat tarvittaessa päivystysmatkoilla hoitaa eläimiä tai levätä myös muissa toimipisteissä.

Vastaanottojen siivoukset suoritetaan jäsenkuntien toimesta ostosopimusten avulla.

15.8 Välineresurssit

Suurelänpraktiikan varusteisiin kuuluu ultraäänilaitte rektaalianturilla, hevosen kaatovälineet, hammasvälineet ja astutusliinat, pulttipistooli sekä kaikki normaalit synnytysapuun sekä peruseläinlääkäripalvelun ja kiireellisen eläinlääkärinavun edellyttämään kirurgiaan tarvittavat instrumentit.

Normaalit suojavaatteet ja -jalkineet sekä erityisvarustus tarttuvien eläintautien ja zoonoosien varalta näytteenotto- ja pakkaustarvikkeineen kuuluvat varustukseen.

Pienelänpraktiikassa varusteisiin kuuluu ultraäänilaitte, elektrotomi, eläinvaaka, säädettävät toimenpide- ja leikkauspöydät sekä valaisimet ja kaikki normaalit tutkimusvälineet sekä instrumentit. Tarvitaan myös pakastin kuolleiden/lopetettujen pieneläinten säilyttämiseen.

Eriytetty seutu- tai maakunnallisen pieneläinpäivystyspiste tulisi varustaa riittävän tasokkaasti niin, että varustetasoon kuuluvat ainakin röntgenlaitteisto ja riittävä laboratoriovarustus.

Ajanmukaiset atk-laitteet ohjelmineen sekä tietoliikenne- ja puhelinyhteydet ovat välttämättömiä kaikille kunnaneläinlääkäreille. Yhteistoiminta-alueen kaikkia eläinlääkäreitä koskeva ajanvarausjärjestelmä ja potilaskortisto on pyrittävä järjestämään atk-pohjaisena.

Instrumenttien pesu ja desinfiointi sekä työvaatteiden pesu ja kuivatus on järjestettävä asianmukaisesti.

Alueen kaikissa toimipisteissä on riittävä varustus ja työvälineet. Eläinlääkäreillä on käytössään ajanmukaiset atk-laitteet ohjelmineen. Sodankylän ja Kittilän toimipisteissä on peruslaitteiston lisäksi röntgenlaitteet. Kittilän, Muonion ja Enontekiön toimipisteissä on happigeneraattorit lisähappea vaativien potilaiden hoitoa varten sekä leikkausturvallisuutta lisäämään.

Eläinlääkärit huolehtivat itse instrumenttien ja välineistön huollosta. Toimipisteissä on mahdollisuudet työvaatteiden pesuun ja kuivaukseen.

15.9 Ostopalvelut

Kunta voi tehdä yksityisen eläinlääkäripalvelun tuottajan kanssa sopimuksen peruseläinlääkäripalvelun ja kiireellisen eläinlääkäriavun tuottamisesta. Palveluntuottaja voi olla luonnollinen henkilö, yksityisoikeudellinen oikeushenkilö tai oppilaitos. Sopimusta ei voi tehdä valvontatehtävien hoitamisesta. Palvelut on kilpailutettava hankintalainsäädännön mukaisesti. (ElHL 17 §)

Jos kuntaa ostaa palveluita yksityiseltä palveluntuottajalta, on kunnan suunniteltava, kuinka se valvoo ostopalveluidensa laatua. Vastuu palvelun saatavuudesta ja laadusta säilyy kunnalla, vaikka palvelu toteutettaisiin ostopalveluna. Ostopalveluiden laatua voi seurata esimerkiksi säännöllisillä asiakastytyväisyyskyselyillä sekä kertyvän asiakaspalautteiden perusteella ja käsittelemällä palaute palveluntuottajan kanssa.

Tunturi-Lapin alueella ei ole sopimusta yksityisten eläinlääkäripalveluntuottajan kanssa.

15. SEURANTA, ARVIOINTI JA RAPORTOINTI

16.1 Aluehallintoviraston suunnitelmat

Aluehallintovirasto toimittaa päivitetyn alueellisen valvontasuunnitelman vuosittain Ruokavirastoon erikseen sovittavan aikataulun mukaan. Ruokavirasto arvioi valvontasuunnitelmat vuosittaisen neuvottelujen yhteydessä. Ruokavirasto seuraa aluehallintovirastojen suorittaman valvonnan toteutumista ja vaikuttavuutta ottaen tulokset huomioon valtakunnallisen valvontaohjelman kehittämisessä.

16.2 Kunnan suunnitelmat

Ympäristöterveydenhuollon yhteinen valvontasuunnitelma hyväksytään kunnan ympäristöterveydenhuollosta vastaavassa monijäsenisessä toimielimessä. Yhteisen valvontasuunnitelman osana on luontevaa hyväksyä myös eläinlääkintähuollon suunnitelma, vaikka eläinlääkintähuoltolaki ei sitä erityisesti edellytä. Ympäristöterveydenhuollon lainsäädäntö ei edellytä toiminnanharjoittajien kuulemista valvontasuunnitelmasta, mutta hallintolain 41 §:n mukaisesti tulee toiminnanharjoittajille varata vaikutusmahdollisuuksia. Asian vireilläolosta voidaan ilmoittaa sopivalla tavalla viranomaisen harkinnan mukaan. Tiedotus on syytä kohdistaa myös yksityisiin eläinlääkäripalvelujen tuottajiin.

Kunta päivittää eläinlääkintähuollon suunnitelmansa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kolmen vuoden välein. On tärkeää, että kunnan suunnitelman päivittämiseen osallistuvat sekä valvontaeläinlääkärit että praktikkoeläinlääkärit. Päivitetty eläinlääkintähuollon suunnitelma tallennetaan VYHA:aan. Aluehallintovirasto arvioi kuntien suunnitelmat. Suunnitelmat voidaan arvioida arviointi- ja ohjauksikäytien yhteydessä, kuitenkin vähintään kerran ohjelmakauden aikana. Suunnitelmien päivityksessä ja suunnitelmien arvioinnissa on huomioitava aikaisempien vuosien toteutumisen arviointi ja muulla tavoin kertynyt palaute.

Kunta arvioi suunnitelmansa toteutumista aina toimintavuoden päätyttyä ja laatii siitä arviointiraportin. On suositeltavaa, että raportin hyväksyy asianomainen lautakunta tai muu monijäseninen toimielin, joka myös käsittelee korjaustoimenpiteitä. Hyväksytty raportti tallennetaan VYHA:aan maaliskuun loppuun mennessä. Suunnitelman arviointia ohjataan tarkemmin Eviran ohjeessa 15908/2. Kunta seuraa terveydenhuoltokäytien ja valvontatehtävien toteutumista myös vuoden aikana ja ryhtyy tarvittaessa korjaaviin toimenpiteisiin suunnitelmien toteuttamiseksi.

Tunturi-Lapin ympäristöterveydenhuollon yhteinen valvontasuunnitelma seuraavalle vuodelle hyväksytään kunnan ympäristöterveydenhuollosta vastaavassa monijäsenisessä toimielimessä (jaosto) vuoden alussa. Hyväksytty suunnitelma päivityksineen tallennetaan VYHA:aan.

16.3 Eläinlääkäripalvelujen käytön tilastointi

Resurssien riittävyden arvioimiseksi kunta ylläpitää tilastoa järjestämiensä eläinlääkäripalvelujen käytöstä. Tilastosta pitää ilmetä vuositasona ainakin sairaskäyntien, terveydenhuoltokäyntien ja pieneläinvastaanottokäyntien määrät virka-aikana sekä sairaskäyntien ja pieneläinvastaanottokäyntien määrät päivystysaikana. Tilasto tallennetaan vuosittain VYHA:aan.

Ympäristöterveyspäällikkö kerää tilastoa eläinlääkäripalvelujen käytöstä eläinlääkäreiltä sähköpostin välityksellä.

16.4 Arviointi- ja ohjauksikäynnit

Ruokavirasto auditoi aluehallintovirastoja eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan suhteen elintarvikeketjun monivuotisen auditointisuunnitelman mukaisesti.

Aluehallintovirastot ovat vuodesta 2005 lähtien suorittaneet kunnallisen elintarvikevalvonnan arviointi- ja ohjauksikäyntejä (ent. auditointeja). Tavoitteena on laajentaa aluehallintovirastojen suorittamat arviointi- ja ohjauksikäynnit koskemaan myös kuntien järjestämää eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa sekä eläinlääkäripalveluiden toimeenpanoa.

Aluehallintovirasto suoritti vuonna 2015 eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan auditoinnin Tunturi-Lapin ympäristöterveydenhuollolle.

16.5 Muu raportointi

Elintarvikeketjun valvonnan tulokset raportoidaan vuosittain VASU-raportoinnilla helmikuun loppuun mennessä ja siten eläinlääkintähuollon suunnitelmien arvioinnin yhteydessä ei kerätä numeerista tietoa valvunnoista. Aluehallintovirastot keräävät ja toimittavat vuosittain Ruokavirastolle VASU-raportoinnissa tarvittavat tiedot. VASU-raportoinnista on lisätietoa VASU:n II-osan kohdassa 8.3.3.

Muut viranomaisten pyytämät raportit ja tilastot:

- eläinsuojelutarkastuskertomukset/päätökset
- terveysvalvontaan liittyvät käynnit
- tautiepäilyt
- eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan työt, joista kunta laskuttaa valtiota • muut

- viranomaisten pyytämät vuosiyhteenvedot ym.*
- *vastustettavien eläintautien hallinnassa tehdyt toimenpiteet*

Eläinsuojelutarkastuksen tai – päätöksen tehnyt virkaeläinlääkäri lähettää tarkastusta tai päätöstä koskevat asiakirjat aluehallintovirastoon. Samoin toimitaan tautiepäilyissä sekä valtiolta laskutettavista eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan töistä. Viranomaisten pyytämät vuosiyhteenvedot keräävät yleensä yhteen ja lähettää eteenpäin ympäristöterveyspäällikkö tai valvontaeläinlääkäri.

Liite 1. Eläinlääkintähuollon painopistealueet

Kehittämisteema	Painopiste	2021	2022	2023	2024
Tiedolla johtaminen ja digitalisaatio	<i>ELTE-tietojärjestelmän vaiheittainen käyttöönotto</i>	<ul style="list-style-type: none"> • ELTE1-osion (eläintautitapausten ja -epidemioiden hoito) käyttöönotto aloitetaan (avit, Ruokavirasto) • ELKE-järjestelmän käyttöönoton koulutus 	<ul style="list-style-type: none"> • Lääkekäyttö-tiedon 1. keräysvuosi. Järjestelmän toiminnan ja tietojen oikeellisuuden varmistaminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Lääkekäyttö-tiedon 1. EU:n edellyttämä keräysvuosi; raportointi 2024 • Ensimmäinen kansallinen raportti eläinlajikohtaisesta mikrobilääkkeiden käytöstä 	
	ELSU-tietojärjestelmä (epäilyyn perustuva ja ilmoituksen- ja luvanvaraisten kohteiden valvonta)	<ul style="list-style-type: none"> • Kehittäminen, Ruokavirasto 	<ul style="list-style-type: none"> • Koulutus Ruokavirasto, avit, Käyttöönotto, kunnat 	<ul style="list-style-type: none"> • Käyttö jatkuu 	
					Vuoden 2024 toimenpiteet täsmentyvät myöhemmin
Valmius ja kriisinhallinta	ASF-valmiusharjoituksissa havaitut kehittämiskohteet	<ul style="list-style-type: none"> • Valmiusharjoituksessa havaitun kehittämiskohteen työstäminen (avit, Ruokavirasto) 	<ul style="list-style-type: none"> • Valmiusharjoituksessa havaitun kehittämiskohteen työstäminen (avit, Ruokavirasto) 		
	Pandemiavalmiuden kehittäminen - koronapandemian opit elintarvikevalvonnassa ja eläinlääkintähuollossa	<ul style="list-style-type: none"> • Suunnittelee ja koordinoi: Ruokavirasto • Arvioi omaa toimintaansa, päivittää oman valmiussuunnitelmansa: MMM, Ruokavirasto, tulli, puolustusvoimat, avit, kunnat 	<ul style="list-style-type: none"> • Koordinoi, kokoaa tiedon ja ohjaa: Ruokavirasto • Osallistuu työryhmiin, onnistumisen arviointiin ja valmiuden kehittämiseen: MMM, Ruokavirasto, tulli, puolustusvoimat, avit, kunnat 	<ul style="list-style-type: none"> • Koordinoi ja ohjaa: Ruokavirasto • Ottaa käyttöön sovitut toimintatavat: MMM, Ruokavirasto, tulli, avit, puolustusvoimat, kunnat 	Arvioi painopistetyön onnistumista
Uuden lainsäädännön toimeenpano	EU:n eläinterveysäännöstön 2019/429 (AHL) ja muun eläintautilainsäädännön toimeenpano	<ul style="list-style-type: none"> • Ruokavirasto laatii ohjeita ja kouluttaa läänineläinlääkäreitä ja muita eläinlääkäreitä • Viestintä • Avit kouluttavat alueillaan Säädösluonnosten kommentointi 	<ul style="list-style-type: none"> • Ruokavirasto kouluttaa ja ohjeistaa • Avit kouluttavat alueillaan • Ruokavirasto, avit ja kunnaneläinlääkärit; uusien vaatimusten käytännön toteutus 	<ul style="list-style-type: none"> Ruokavirasto kouluttaa ja ohjeistaa • Avit kouluttavat alueillaan • Ruokavirasto, avit ja kunnaneläinlääkärit; uusien vaatimusten 	

		<ul style="list-style-type: none"> • Ruokavirasto, avit ja kunnaneläinlääkärit; uusien vaatimusten käytännön toteutus 		käytännön toteutus	
	EU:n eläinterveysäännöstön 2019/429 (AHL) ja muun eläinten merkinnän ja rekisteröinnin lainsäädännön toimeenpano	<ul style="list-style-type: none"> • Ruokavirasto laatii ohjeita ja kouluttaa: avi, ELY-keskus • Viestintä • Avit kouluttavat alueillaan • Ruokavirasto, ELY-keskukset, avit ja kunnaneläinlääkärit; uusien vaatimusten käytännön toteutus 	<ul style="list-style-type: none"> • Ruokavirasto kouluttaa alueillaan • Avit kouluttavat alueillaan • Ruokavirasto, ELY-keskukset, avit ja kunnaneläinlääkärit; uusien vaatimusten käytännön toteutus 	<ul style="list-style-type: none"> • Uusien vaatimusten vakiinnuttaminen 	
	EU:n eläinlääkeasetuksen tammikuussa 2022 alkavaan soveltamiseen valmistautuminen	<ul style="list-style-type: none"> • MMM:n kansalliseen säädösvalmisteluun osallistuminen tarpeen mukaan • Läänineläinlääkäreiden ja muiden eläinlääkäreiden kouluttaminen syksyllä, kun säännökset valmiit • Ruokaviraston ohjeiden valmistelu • Viestintä 	<ul style="list-style-type: none"> • Ruokaviraston ohjeet valmiina vuoden alussa • Uuden lainsäädännön mukaisen valvonnan käynnistäminen • Avit kouluttavat eläinlääkäreitä alueillaan • Viestintä 	<ul style="list-style-type: none"> • Avit kouluttavat eläinlääkäreitä alueillaan • Viestintä • Uuden lainsäädännön mukaisen valvonnan vakiinnuttaminen 	
	Eläinten hyvinvointilain toimeenpano	<ul style="list-style-type: none"> • Ruokavirasto ja avi: ohjeistus ja koulutus 	<ul style="list-style-type: none"> • Ruokavirasto ja avi: ohjeistus ja koulutus • Uusien vaatimusten toteutus alkaa 	<ul style="list-style-type: none"> • Uusien vaatimusten vakiinnuttaminen 	
					Vuoden 2024 toimenpiteet täsmentyvät myöhemmin
Erityiset painopisteet/tehostamistarvetta aiempien tulosten perusteella	Eläinlääkäreiden lääkitsemisvalvonta	<ul style="list-style-type: none"> • Avi valvoo tehostetusti 	<ul style="list-style-type: none"> • Avi valvoo tehostetusti 	<ul style="list-style-type: none"> • Avi valvoo tehostetusti 	
	Epäilyyn perustuvan eläinsuojeluvalvonnan tehostaminen kunnissa	<ul style="list-style-type: none"> • Avi ohjaa, ohjeistaa ja kouluttaa tehostetusti eläinsuojeluviranomaisia korjaavien toimenpiteiden tehokkaasta varmistamisesta, jotta todetut 			

		eläinsuojelutapaukset eivät pääse pitkittymään ja pahentumaan • Kunnat toteuttavat			
	Vuoden 2020 salmonella- ja tilarehustamopainopisteiden jatkaminen	• Ruokavirasto ja avi ohjaa • Avi ja kunta toteuttaa			
	Avi-kohtainen painopiste – aihe, joka tarvitsee alueella erityistä panostusta (esim. maidon antibioottijäämät, hevosten suuvauriot)	• Avi ohjaa • Avi ja kunnat toteuttavat			

Vuoden 2021 painopisteiden toimenpiteet

ELTE-tietojärjestelmän vaiheittainen käyttöönotto

ELTE-tietojärjestelmän ensimmäisen osan ensimmäinen versio (Eläintautitapausten ja epidemioiden hallinta eli ELTE1:n ensimmäinen versio) julkaistaan ja tulee rajatusti käyttöön syksyllä 2020. Julkaisu sisältää joitakin keskeisiä eläintautien torjunnan elementtejä, ja toimintoja lisätään asteittain järjestelmän kehitysvaiheiden mukaisesti. Ensimmäinen julkaisu otetaan laajaan viranomaiskäyttöön keväällä 2021. Käyttöönoton jälkeen kaikki sikojen ja siipikarjan vastustettavien eläintautien epäilyt ja todetut tapaukset (esim. salmonelat) kirjataan ELTE-järjestelmään käytössä olevien toiminnallisuuden rajoissa. Ruokavirasto järjestää käyttökoulutusta ja ohjeistaa järjestelmän käytössä.

ELKE-järjestelmän (eläinlääkkeiden käyttötiedon keruu eli ELTE2) ensimmäinen julkaisuversio otetaan käyttöön kevään 2021 aikana. Järjestelmä kerää tietoa eläinlääkärin käyttämisestä ja luovuttamista lääkkeistä pääosin rajapinnan kautta suoraan praktiikkaohjelmistoista, mutta silloin kun se ei ole mahdollista, on tietoja syötettävä käsin. Ruokavirasto antaa myös ELKEN käyttökoulutusta järjestelmän käyttöönoton yhteydessä.

ASF-valmiusharjoituksissa havaitut kehittämiskohteet

Syksyn 2020 aikana järjestetään sarja afrikkalaisen sikaruton torjuntatoimien vahvistamiseen tähtääviä valmiusharjoituksia. Tarkoituksena on, että harjoituksissa havaittujen kehittämiskohteiden työstäminen tehdään pääsääntöisesti vuosien 2021-2022 aikana.

Pandemiavalmiuden arviointi ja koronaepidemian opit ympäristöterveydenhuollossa

Tarkentuu myöhemmin

EU:n eläinterveyssäännösten 2019/429 (AHL) ja muun eläintautilainsäädännön toimeenpano

EU:n eläinterveyssäännöstö (AHL) tulee sovellettavaksi 21.4.2021 alkaen. Muutos on laaja, vaikuttaen muun muassa joidenkin tautien luokitteluun, ja sisältää kokonaan uuden luokittelujärjestelmän käyttöönoton. Sekä viranomaisia että toimijoita koskevat toiminnan vaatimukset muuttuvat joiltain osin. Kansallinen eläintautilaki on ollut lausuttavana ja annetaan eduskunnalle suunnitelman mukaan syksyn 2020 aikana. Osa EU:n delegoiduista asetuksista on vielä työn alla. Lisäksi kaikki kansalliset, tarkentavat asetukset annetaan vasta lain hyväksynnän jälkeen. Vuoden 2021 aikana uutta lainsäädäntöä jalkautetaan niin Ruokaviraston ohjein ja koulutuksin kuin aluehallintovirastojen ohjeissa ja erilaisissa tilaisuuksissa. EU:n eläinlääkeasetuksen tammikuussa 2022 alkavaan soveltamiseen valmistautuminen Eläinlääkkeitä koskeva kansallinen lainsäädäntö on valmisteluvaiheessa. Ruokavirasto kouluttaa

läänneläinlääkäreitä ja laatii ohjeita uuden lainsäädännön toimeenpanon varmistamiseksi vuoden 2021 aikana. Aluehallintovirastojen tulee osaltaan uuden lainsäädännön jalkauttaminen, niin että vaatimukset ovat mahdollisimman laajalti eläinlääkäreiden tiedossa, kun uuden lainsäädännön soveltaminen alkaa tammikuussa 2022. Eläinlääkkeiden käyttö on kiinteä osa praktisoivien eläinlääkäreiden päivittäistä työtä, ja kokonaan uuden lainsäädännön toimeenpano edellyttää merkittävää panostusta viestintään ja kouluttamiseen. Myös vuoden 2022 valvontatoimet on suunniteltava uuden lainsäädännön vaatimuksia vastaaviksi.

Eläinlääkäreiden lääkitsemisvalvonta

Ruokavirastossa päivitetään ja pannaan toimeen valtakunnallisen eläinten lääkitsemisen monivuotinen valvontaohjelma. Avit toteuttavat ohjelman mukaista valvontaa vuosittaisen suunnitelman mukaisesti. Vuosien 2019-2020 tavoin asetetaan vuoden 2021 painopisteeksi eläinlääkäreiden valvonta (5 – 7 tarkastusta/avi).

Vuoden 2020 salmonella- ja tilarehustamopainopisteiden jatkaminen

Koronaepidemia viivästytti osittain vuodelle 2020 suunnitellun tehostetun salmonellavalvonnan toimeenpanoa. Painopisteen toimeenpanoa jatketaan sellaisenaan vuodelle 2021. Toiminnasta turkiseläintiloilla on lähetetty läänineläinlääkäreille erillistä ohjeistusta.

Avi-kohtainen painopiste

Avi valitsee viime vuosien valvontasuunnitelmien toteutumisen raportoinnin perusteella painopisteen, johon suunnataan valvontaa avin määrittelemällä tavalla. Tarvittaessa avin alueen kuntien valvontaeläinlääkärit osallistuisivat toteutukseen. Kilpahevosten suuvaurioiden ja kilpailukuntoisuuden valvonta Hankkeen tarkoituksena on kohdistaa ravi- ja ratsastuskilpailuihin ilman epäilyä tehtävää eläinsuojeluvälvontaa, jossa tarkastetaan edustavana otoksena kilpailuun osallistuvien hevosten hyvinvointi erityisesti suun sisäpuolen kunnon osalta joko ennen tai jälkeen kilpailusuorituksen. Hevosen haltijalta selvitetään valvonnan taustatietona hevosen lähiaikojen aiempi kilpailuhistoria ja suunnitellut tulevat kilpailutapahtumat. Hevosen fyysisen tarkastuksen havaintojen perusteella virkaeläinlääkäri arvioi hevosen osallistumiskelpoisuuden kyseisessä tai mahdollisissa tulevissa kilpailuissa, ja antaa havaintojen niin edellyttäessä eläinsuojelulain 40 § mukaisia neuvoja tai tarvittaessa 42 § mukaisesti kieltää eläimen haltijaa jatkamasta tai toistamasta eläinsuojelulainsäädännön vastaista menettelyä.

Liite 2. Resurssitarpeen kartoitus

Kunta / Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alue

LIITE 2 Resurssitarve 2021

Tunturi-Lapin ympäristöterveydenhuolto (Sodankylän, Kittilän, Enontekiön ja Muonion kunnat)

1. ELÄINMÄÄRÄT KUNNAN ALUEELLA

a. Tuotantoeläintilat	Lkm
Nautatilat	42
Sikatilat	2
Lammas- ja vuohitilat	11
Hevostilat	55-80
Siipikarjatilat	1
Vesiviljelylaitokset	3
Turkistarhat	-
Tarhatun riistan tilat	2
Mehiläistarhat	2
Muut tuotantoeläinyksiköt	porotiloja n. 250, poroja alueella n. 67 000 .
b. Lemmikit	Lkm
Arvio lemmikkien määrästä	6000, rekikoiria n. 2500

2. ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUT

a. Terveystuotosopimukset	
Nauta	Lkm
Tilat, joilla terveystuotosopimus	25
Tilat, joilla terveystuotosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa	25
Terveystuototilojen osuus (% kaikista nautatiloista)	80 %
Siat	Lkm
Tilat, joilla terveystuotosopimus	-
Tilat, joilla terveystuotosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa	-
Terveystuototilojen osuus (% kaikista sikatiloista)	- %
Siipikarja	Lkm
Tilat, joilla terveystuotosopimus	-
Tilat, joilla terveystuotosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa	-
Terveystuototilojen osuus (% kaikista siipikarjatiloista)	- %
Muut terveystuotosopimukset	Lkm
Tilat, joilla terveystuotosopimus	-
Tilat, joilla terveystuotosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa	-
Terveystuototyön resurssitarve (htv)	0,3- htv
b. Muut kunnan eläinlääkäripalvelut, arvio palvelutarpeesta	
Sairaskäynnit tiloilla (muu kuin terveystuoto)	Lkm
Sairaskäynnit virka-aikana	517 (Skylä:287,Kit.:133,Enont. ja Muo. :97) josta poroerotuskäyntejä Skylä: 64, Kit.:26, Enont. ja,Muonio: 6 Loislääkityt porot yht. 29 000.

Sairaskäynnit päivystysaikana	96 (Skylä:31,Kit.:28,Enont. jaMuo.:36)
Sairaskäynnit pieneläinvastaanotolla	Lkm
Sairaskäynnit virka-aikana	3645(Skylä: 1034, Kit.1245 Enont.jaMuo:1366)
Sairaskäynnit päivystysaikana	232 (Skylä 84 , Kit.95,Enont. ja Muo.53)
Kunnan eläinlääkäripalveluiden resurssitarve (htv)	5,75 htv

3. ELÄINTEN TERVEYDEN VALVONTA

a. Terveysvalvonta	
Pakolliseen terveystarkkailuun kuuluvat tilat	Lkm
Siipikarjan salmonellavalvontaohjelma	1
Uudistuseläimiä tuottavat sikalat, salmonellavalvonta	-
Keinosiemennyssonneja tuottavat nautojen pitopaikat, salmonellavalvonta	-
Raakamaitoa luovuttavat nautojen pitopaikat, salmonellavalvonta	-
Vapaaehtoiseen terveystarkkailuun kuuluvat tilat	Lkm
Maedi-visna / CAE	2
Scrapie	-
Tarhattujen hirvieläinten terveystarkkailuohjelma	-
Vesiviljelyeläinten terveystarkkailukohteet	-
b. Muu eläinten terveyden valvonta	0,05 htv
Eläinten terveyden valvonnan resurssitarve (htv)	0,1 htv

4. SIVUTUOTEVALVONTA

	Lkm
Haaskanpitäjiksi ilmoittautuneet toimijat	2
Ilmoitetut haaskat	2
Sivutuotealan laitokset	5
Hautaamisilmoitukset	-
Sivutuotevalvonnan resurssitarve (htv)	0,05 htv

5. ELÄINTEN HYVINVOINNIN VALVONTA

a. Ilmoituksenvaraiset kohteet	
	Lkm
Kennelit	24
Hevostallit	13
Riistanhoidolliset tarhat	2
Lihan, munien tai siitoseläinten tuotantotarhat	-
Eläinkaupat	-
Eläinlaitokset	1
b. Epäilyyn perustuvat eläinsuojelutarkastukset	Lkm
Arvio epäilyyn perustuvista tarkastuksista	70
c. Muu eläinten hyvinvoinnin valvonta	5
Eläinten hyvinvoinnin valvonnan resurssitarve (htv)	0,6 htv

6. ELÄINLÄÄKINTÄHUOLLON HENKILÖRESURSSIT

a. Eläinlääkärit	Htv
Eläinlääkäripalvelut	5,4
Eläinten terveyden valvonta	0,1
Sivutuotevalvonta	0,05
Eläinten hyvinvoinnin valvonta	0,40
Elintarvikevalvonta	0,1
Muut tehtävät	-
Eläinlääkärit yhteensä	6,0 htv)
Päivystykseen osallistuvien eläinlääkäreiden määrä (lkm)	6 lkm
b. Muut kuin eläinlääkärit	Htv
Eläinhoitaja/avustaja	-
Terveystarkastajan tekemä eläinsuojeluvalvonta	-
Muut tehtävät	0,4
<i>Muut kuin eläinlääkärit yhteensä</i>	0,4
Ostopalvelut eläinlääkintähuollossa (sanallinen kuvaus)	
Ostaopalveluiden laajuus ja laatu:	
Ei ostopalveluita	

Liite 3. Eläinten lääkitsemisen valvonnan monivuotinen valvontaohjelma 2016-2021

1 Valvonnan tavoitteet ja resurssit

Yleiset tavoitteet

Lainsäädännön tarkoituksena on ehkäistä ja vähentää eläinten lääkitsemisestä ihmisille, eläimille ja ympäristölle aiheutuvia haittoja sekä edistää tarkoituksenmukaista lääkkeiden käyttöä eläinlääkinnässä. Valvonnalla varmistetaan, että eläinlääkäri ja tuotantoeläinten omistajat ja haltijat noudattavat voimassa olevaa lainsäädäntöä. Tavoitteena ovat elintarviketurvallisuuden ylläpitäminen, väestöterveyden suojeleminen sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen. Tavoitteet saavutetaan toisaalta tuotantoeläinten pitopaikoissa tehtävällä valvonnalla ja toisaalta eläinlääkäreiden valvonnalla.

Erityistavoitteena on kehittää valtakunnallisiin terveydenhuolto-ohjelmiin kuuluville eläinten pitopaikoille tapahtuvan lääkkeiden varalle luovutuksen sekä näiden lääkkeiden käytön valvontaa ja valvonnan menettelytapoja. Käytävissä olevat resurssit kohdennetaan tehokkaasti ja tilojen tarkastuksia yhdistetään osaksi muita virallisia tarkastus- ja valvontakäyntejä hyödyntäen esim. alkutuotannon valvontakäyntejä lääkitsemisen valvonnassa.

Lisäksi ohjelman tavoitteena on luoda yhtenäiset valvontakäytännöt ja havaittujen puutteiden raportointikäytännöt koko maan alueelle. Valvonnan tulosten perusteella kohdistetaan koulutusta, tiedotusta ja neuvontaa toimijoille.

2 Riskiperusteiden määrittely ja resurssit

Valvonnan vaikuttavuuden kannalta on keskeistä tunnistaa suuririskiset valvontakohteet. Tämä edellyttää sopimista perusteista, joilla riskitasot määritellään, jotta aluehallintovirastojen käytännöt eivät poikkea toisistaan. Riskiperusteiden määrittelyä ja määrittelyn tarkennuksia tehdään aluksi vuosittain aina edellisen vuoden valvonnan tulosten perusteella ja perusteet kuvataan valvontaohjeessa. Jatkossa valvonnan vakiinnuttua edellisen vuoden valvonnan tulokset otetaan huomioon ja Ruokavirasto tarkentaa riskiperusteita tarvittaessa.

Kattava lääkitsemisen valvonta edellyttää riittäviä ja alueellisesti tasaisesti jakautuneita valvontaresursseja.

3 Eläinlääkäreiden valvonta

Eläinlääkäreiden valvonnan kattavuustavoite on 4-5 %. Se sisältää sekä epäilyvalvonnan että otantaan perustuvan valvonnan. Epäilyvalvontaan kuuluvat kanteluiden ja ilmiantojen perusteella tehtävä valvonta sekä tuotantotilojen tarkastuksilla todettujen eläinlääkäristä johtuvien epäkohtien valvonta. Samoin lääkitsemislain 51 § 2 momentin mukaiset valtakunnallisilta terveydenhuolto-ohjelmilta tulevien ilmoitusten perusteella tehtävä valvonta on osa epäilyvalvontaa. Näiden lisäksi kaikkien aluehallintovirastojen alueilla aletaan tehdä otantavalvontaa, joka painottuu riskikohteisiin.

Lisäksi Ruokavirasto ja aluehallintovirastot valvovat eläinlääkäreitä lääkkeiden tukkuostotietojen perusteella määritellen vuosittain painopistealueet.

- 2020 - : fluorokinoloni-injektoiden hankintamäärät lääketukkuosastoista (Ruokavirasto)
- 2016 - : Kolmannen polven kefalosporiinien hankintamäärät lääketukkuosastoista
- 2015 - : Jatketaan terveydenhuollossa varalle luovuttamista koskevien sopimuksien ja suunnitelmien valvontaa pyytämällä eläinlääkäreiltä terveydenhuoltosuunnitelmia nähtäväksi (avit, jotka eivät ole vielä toteuttaneet tätä projektia).

Valvontatiheys

Riskikohteet valvotaan aluksi säännöllisesti 3-4 vuoden välein. Näitä ovat esimerkiksi

- Tuotantoeläinten terveydenhuollossa lääkkeitä varalle luovuttavat terveydenhuoltoeläinlääkärit, joilla on suuri määrä terveydenhuoltosopimuksia
- Suuria mikrobilääkemääriä lääketukkukaupoista hankkineet eläinlääkärit

Osa riskikohteiden valvonnasta tehdään yhdistämällä tuotantotilan ja eläinlääkärin tarkastus. Aluehallintovirasto tarkastaa ensin tilan ja käyttää tarkastuksella saatuja tietoja hyödyksi eläinlääkärin tarkastuksella. Näitä yhdistelmätarkastuksia tehdään vuosittain 1 2/aluehallintovirasto.

Muita valvontoja tehdään vuosittain siten, että tavoitteena oleva valvonnan kattavuus (4-5 %) täyttyy. Näitä muita valvontoja ovat:

- Epäilyyn perustuva valvonta tarpeen mukaan
- Kanteluiden, ilmiantojen, tuotantotilojen tarkastuksilla todettujen seikkojen perusteella sekä lääkitsemislain 51 § 2 momentin mukaiset valtakunnallisilta terveydenhuolto-ohjelmilta tulevien ilmoitusten perusteella

Lisäksi tehdään otantaan perustuvaa valvontaa, jos 4-5 %:n kattavuustavoite ei täyty yllä kuvatuilla valvonnoilla.

- riskiperusteinen otanta: esimerkiksi tuotantoeläimiä hoitavat eläinlääkärit, kriittisen tärkeitä mikrobilääkkeitä suuria määriä hankkineet eläinlääkärit. Otannan tekee Ruokavirasto.
- satunnaisotanta: kaikki praktisoivat eläinlääkärit. Otannan tekee avi.

Valvonnan sisältö ja menetelmät Valvontaa voidaan tehdä joko fyysisillä tarkastuksilla Ruokaviraston tarkastuslomakkeen mukaisesti tai kirjallisilla selvityspyynnöillä. Lisäksi pyritään hyödyntämään mahdollisimman paljon valtakunnallisten terveydenhuolto-ohjelmien sähköisiä järjestelmiä.

Terveydenhuollosta vastaavien eläinlääkäreiden lääkkeiden varalle luovutuksen valvontaa varten tarkastetaan ensin eläinlääkärin hoidossa oleva tuotantotila. Tällä tarkastuksella saatuja tietoja käytetään hyödyksi eläinlääkärin valvonnassa.

Fyysinen tarkastus on välttämätön, kun on

- paljon tarkastettavia asioita.
- epäily laajasta tai vakavasta lainsäädännön vastaisesta toiminnasta.

Kirjallinen selvityspyyntö ja asiakirjojen tarkastus riittää, kun asiana ovat

- yksittäiset seikat, jotka voi tarkastaa asiakirjoista. Pieni yksittäinen rike, jossa oletettavaa, että eläinlääkäri korjaa toimintatapansa selvityspyynnön jälkeen. Esimerkkejä: Laboratoriotutkimukset mikrobilääkkeiden käytön perusteina tai selvityspyyntö tiettyjen lääkkeiden käytöstä (erityisesti ihmisille tarkoitetut lääkkeet, kun epäillään eläinlääkärin hankkineen niitä ihmiskäyttöön tai soveltaneen niihin kaskadia lainsäädännön vastaisesti).

Terveydenhuoltojärjestelmien avulla tehtävä valvonta

- Kansallisiin terveydenhuoltojärjestelmiin kuuluvien pitopaikkojen, joille luovutetaan varalle lääkkeitä, terveydenhuollosta vastaavien eläinlääkärien valvontaa tehdään käyttäen sähköisten terveydenhuoltojärjestelmien tietoja.
 - Terveydenhuoltosopimusten olemassa olon toteaminen ja sisältö sekä terveydenhuoltosuunnitelman olemassaolo
 - Tuotantotyyppin ja eläinmäärän edellyttämän käyntitiheyden tarkastaminen järjestelmästä.

Sähköisessä valvonnassa havaittujen puutteiden vakavuus arvioidaan ja tarvittaessa eläinlääkäri tai tila otetaan fyysisen valvonnan kohteeksi. Menettelyt järjestelmistä tehtävään valvontaan kuvataan

valvontaohjeessa.

Toimenpiteet epäiltäessä tai todettaessa säännösten vastaista toimintaa

- Vähäisissä rikkomuksissa ohjaus sekä annetaan määräaika puutteiden korjaamiselle. Aluehallintovirasto varmistaa, että eläinlääkäri on korjannut toimintaansa joko pyytämällä korjatut asiakirjat nähtäväkseen tai tekemällä uusintatarkastuksen.
- Vakavissa tapauksissa harkitaan siirtoa Ruokavirastoon eläinlääkäriammattin harjoittamisesta annetun lain mukaista käsittelyä varten. Siirtoa harkittaessa keskustellaan ELTE-yksikön kanssa. Tällä pyritään varmistamaan yhtenäinen käytäntö koko maassa.
- Rehun, lääkkeen tai muun eläinten käsittelyssä käytettävän aineen taikka eläinlääkinnässä käytettävän laitteen tai tarvikkeen haltuunotto sekä rikosoikeudelliset seuraamukset. Toimenpiteet tarkennetaan valvontaohjeissa.

4 Tuotantotilojen valvonta

Tuotantotilojen valvonnassa varmistetaan, että epäilyihin sekä laitosten omavalvonnassa tai vierasainevalvonnassa todettujen lääkeainepositiivisten tuotantotilojen valvontaan on riittävät resurssit. Tämän lisäksi kaikkien aluehallintovirastojen alueilla tehdään otantaan perustuvia tuotantotilojen valvontoja.

Valvonnan tehokkuuden lisäämiseksi otantaan perustuva lääkitsemisvalvonta yhdistetään eläinsuojeluvalvontoihin tai vierasainevalvonnan näytteenottoihin tiloilta. Valvottavien eläintuotantotilojen määrä asetetaan tasolle, joka mahdollistaa lääkitsemisen valvonnan kohdistamisen eläinlääkärien valvontaan.

Valvontatiheys

Tuotantotiloilla valvonnan tulee olla kattavinta nauta- ja sikatiloilla ja näiden valvontatavoitteeksi koko maan tasolla on yhteensä 100 tilaa. Tämä sisältää otannat, eläinlääkärien valvontaan liittyvät tilavalvonnat, epäilyyn perustuvat valvonnat sekä jäämälöydöksiin perustuviin selvityksiin sisältyvät tilan lääkekäytön ja kirjanpidon valvonnat. Otantavalvonnat yhdistetään muuhun viralliseen valvontaan. Muita tuotantosuuntia valvotaan jatkossa vuorovuosin sen jälkeen, kun valvontaohjelma on saatu vakiinnutettua. Tuotantotilojen valvonnan painopisteet määritellään vuosittain Ruokaviraston valvontaohjeessa.

- Laitosten omavalvonnassa tai vierasainevalvonnassa todettujen lääkeainepositiivisten tuotantotilojen valvontaan kuuluva lääkekäytön ja lääkekirjanpidon tarkastaminen silloin, kun tähän on aihetta
- Riskiperusteinen valvonta (muut kuin edellisessä kohdassa olevat epäilyt)
- Otantavalvonnan yhdistäminen muihin valvontoihin

Osa eläinlääkäreiden valvonnasta tehdään yhdistämällä tuotantotilan ja eläinlääkäriin tarkastus. Aluehallintovirasto valitsee tilan. Aluehallintovirasto tarkastaa ensin tilan ja käyttää tarkastuksella saatuja tietoja hyödyksi eläinlääkäriin tarkastuksella. Näitä yhdistelmätarkastuksia tehdään vuosittain 1-2/aluehallintovirasto.

Valvonnan sisältö ja menetelmät

Fyysinen tarkastus eläinten pitopaikoissa

- Tarkastuslomakkeen mukaisesti

Selvityspyyntö ja asiakirjojen tarkastus

- Tapauskohtaisesti voidaan pyytää eläinten omistajalta tai haltijalta selvityksiä tai kansalliseen terveydenhuoltojärjestelmään kuuluvalla tilalla voidaan tehdä

lääkekirjanpidon tarkastus sähköisestä kirjanpidosta.

Terveydenhuoltojärjestelmien avulla tehtävä valvonta

- *Kansallisiin terveydenhuoltojärjestelmiin kuuluvia pitopaikkoja, joille luovutetaan varalle lääkkeitä, valvotaan käyttäen sähköisten terveydenhuoltojärjestelmien tietoja.*
 - *Sopimusten olemassaolon toteaminen ja terveydenhuoltosuunnitelman olemassaolo ja sisältö*
 - *Tuotantotyyppin ja eläinmäärän edellyttämän käyntitiheyden tarkastaminen järjestelmästä*
 - *Tilan lääkekirjanpidon sähköinen tarkastus*

Sähköisessä valvonnassa havaittujen puutteiden vakavuus arvioidaan ja tarvittaessa eläinlääkäri tai tila otetaan fyysisen valvonnan kohteeksi. Menettelyt järjestelmistä tehtävään valvontaan kuvataan valvontaohjeissa.

Toimenpiteet epäiltäessä tai todettaessa säännösten vastaista toimintaa

- *Vähäisissä rikkomuksissa ohjaus sekä annetaan määräaika puutteiden korjaamiselle*
- *Hallinnollinen laajentaminen täydentävien ehtojen valvonnaksi tai merkitsemistä ja rekisteröintiä koskevaksi valvonnaksi*
- *Lääkitsemislain 9 luvun (hallinnolliset pakkokeinot ja seuraamukset) mukaiset toimenpiteet*
- *Rikosoikeudelliset seuraamukset. Toimenpiteet tarkennetaan valvontaohjeissa.*
- *Lisäksi aluehallintovirastossa on aina arvioitava, onko tarpeen tehdä tilan eläinlääkäri(e)n lääkkeiden käytön, luovutuksen ja määräämisen sekä kirjanpidon tarkastus*

5 Erillisten valvontaprojektien kuvaus

Varmistetaan lainsäädännön noudattaminen ja yhdenmukaiset käytännöt lääkkeiden varalle luovutuksessa

Aluehallintovirastot valvovat terveydenhuollossa varalle luovuttamista koskevia sopimuksia ja suunnitelmia pyytämällä eläinlääkäreiltä terveydenhuoltosuunnitelmia nähtäväksi. Tavoitteena on pyytää kultakin eläinlääkäriltä yhden tilan terveydenhuoltosuunnitelma ja siihen liittyvä lääkkeiden käyttösuunnitelma. Aluehallintovirastot ja Ruokavirasto arvioivat suunnitelmat. Aluehallintovirastot arvioivat oman alueensa suunnitelmat ja Ruokavirasto tekee arvion valtakunnallisesti.

- *Suunnitelmat käydään läpi ja niiden perusteella luodaan ohjeet suunnitelmien laatimiselle koskien erityisesti lääkityssuunnitelmaa*
- *Toteutusaika 2015-2016; jatketaan edelleen, jos tätä ei ole vielä toteutettu avissa*
- *Toteuttaja aluehallintovirastot ja Ruokavirasto*

Fluorokinolonien ja kolmannen polven kefalosporiinien käytön valvonta

Ruokavirasto pyytää vuosittain lääketukkukaupoilta tiedot eläinlääkäreiden hankkimista mikrobilääkkeistä. Fluorokinolonien ja kolmannen polven kefalosporiinien käyttöä on rajoitettu lääkitsemisasetuksessa, jonka mukaan näitä mikrobilääkkeitä saa käyttää vain, jos muuta tehokasta lääkettä ei ole käytettävissä tai jos muu hoito ei ole riittävän tehokas. Lisäksi lääkekieltoasetuksen mukaan kolmannen polven kefalosporiineja saa käyttää vain valmisteelle myönnetyn luvan mukaisesti.

- *Vuosittain kymmeneltä eniten injektiona annettavia fluorokinolonivalmisteita hankkineelta eläinlääkäriltä pyydetään kirjallinen selvitys valmisteiden käytön perusteista.*
- *Kolmannen polven kefalosporiinien osalta lähetetään vuonna 2021 kymmenelle niistä eniten hankkineelle eläinlääkärille kirje, jossa kerrotaan heidän hankkimansa lääkemäärä.*
- *Toteutusaika: Jatkuva projekti.*
- *Toteuttaja Ruokavirasto*

6 Valvontaohjelman toteutumisen arvioinnissa käytettävät menetelmät

Alkuvaiheessa seurataan valvontaohjelman kattavuutta. Muita mittareita lisätään valvonnan vakiinnuttua.

- *Kattavuus (% tavoitteesta toteutunut)*
- *Havaittujen puutteiden vakavuus satunnaisotannassa ja muissa valvonnoissa*
- *Havaittujen puutteiden määrä satunnaisotannassa ja muissa valvonnoissa (jos riskiperuste on oikea, niin riskiperusteisissa valvonnoissa pitäisi löytyä enemmän ja vakavampia puutteita)*
- *Tehtyjen esitutkintapyyntöjen määrä*